

کنکافاں شہر پیاں

احسان اللہ طاہر

کنکاں نسر پٹیاں

(تقیدی مضمونیں واپراگا)

احسان اللہ ظہیر

فروع ادب اکادمی گوجرانوالہ

سچے حق مصنف دے راکھویں

اشاعت	:	پہلی وار
سال اشاعت	:	1997ء
گنتری	:	اک ہزار
ناشر	:	محمد اقبال نجفی
سرورق	:	
کمپوزنگ	:	سجاد کمپوزنگ سنٹر، فون: 250738-82250
پریس	:	
قیمت	:	100 روپے

تقسیم کار

- فروغ ادب اکادمی - 108/بی سیٹلائٹ ٹاؤن - گوجرانوالہ
- القلم دارالاشاعت - 11 شان پلازہ، بلیو ایریا - اسلام آباد
- سعید بک بینک - ارباب روڈ - پشاور کینٹ
- کلاسیک پبلشرز - وی مل - لاہور

چڑھاوا

اپنے وڈے ماما جی

محمد اقبال بٹ

ہو راس دے تال

ویروا

- ۱- لوک گیتاں وچ حمدیہ رنگ
- ۲- لوک گیتاں وچ نعتیہ رنگ
- ۳- لوک گیتاں وچ دعاواں
- ۴- لوک گیتاں وچ بھین بھراواں
- ۵- لوک گیتاں وچ انگاں ساکلاں دا ذکر
- ۶- لوک گیتاں وچ پنجاب دے اکھیاں سورمیاں دا ذکر
- ۷- لوک گیتاں وچ چٹھی
- ۸- لوک گیتاں وچ ہاسا محول
- ۹- لوک گیتاں وچ گنے

کچھ اپنے ولوں

لوک گیت ساڈا اعلیٰ ادبی سرمایہ نہیں، جنہاں نوں بھالن، سو دھن تے سا نھن دی زے واری دھرتی جایاں دی اے۔ کیوں جے ایہاں وچ ساڈی سماجی، معاشی، معاشرتی تے گھروکی حیاتی دی مکمل تاریخ لکھی ہوئی اے تے کوئی وی قوم اپنے تاریخی پچھو کڑنوں، صلن تے چھڈن لئی تے اوہدے توں ان جانور ہن لئی کدی وی تیار نہیں ہوندی۔ ایس فرض نوں بھاون لئی کنیاں دھرتی دے پتراں لوک گیتاں نوں اکٹھیاں کر کے اوہناں دی باقاعدہ تنقیدی اصولاں دے چانن وچ پرکھ کیتی اے تے ایہہ سلسلہ ابے تیکر جاری اے۔ کیوں جے ایہناں لوک گیتاں تے کدے وی خزاں نہیں آ سکدی۔

ایس فرض نوں بھاندیاں ہویاں میں وی جتھوں تیکر ہو سکیا اے اپنے علم تے ہمت مطابق کم کیتا اے تے کچھ نویں گیتاں دے نل نل وڈیاں دے لبھے ہوئے لوک گیتاں نوں اپنے دیس دیاں رسماں ریتاں تے سدھراں دے حوالے نل ویکھن پرکھن دی اک مریدی جہی کوشش کیتی اے۔

اک طالب علم ہوون پاروں میرے کولوں ایس کتاب وچ کئی غلطیاں دی ہوئیاں ہوون گئیاں میں اپنے یاراں بیلیاں تے پنجابی ادب نل پیار رکھن والیاں دیاں راواں دا اڈیکن ہار رہواں گا۔ تاں جے آگوں ایہاں غلطیاں نوں نہ دہراواں۔

ایس کتاب نوں لکھواون تے چھواون دے سلسلے وچ میں جناب محمد اقبال نجمی ہوراں دا دل دیاں اتھہ ڈونگھیاں چوں **ہرگز ہرگز** آں — جنہاں دیاں ہلاشیریاں نل مینوں لکھن دی تے شعری بیٹھکاں وچ بولن وی وی جارج آئی۔ ایہدے نل نل گوجرانوالہ وچ دسدے پنجابی دے مان جناب غلام مصطفیٰ بسمل، جناب حفیظ احمد باجوہ (ریسرچ سکالر) پروفیسر سجاد مرزا، امجد حمید محسن، ارشد محمود ناسار، محمد افضل اظہر، وحید احمد زمان، حامد رضا، چوہدری گوہر رشید گوہر تے ڈاکٹر محمد انور ہوراں دا وی احسان مند آں جنہاں دیاں محبتاں تے پیاراں میرا پیر پیر تے مان ودھایا اے۔ ایس توں دکھ کراچی دسدے ملاجی حاجی محمد اقبال بٹ، جیڑے

کہ پنجاب تے پنجابی ادب نل انتاں واپیار رکھدے نیں تے جنہاں نوں کتیاں صوفی شاعراں
دے کلام دے نل نل کئی لوک گیت وی یاد نیں اونہاں واوی ممنون آں جنہاں میرے ایس
کم نوں پسند وی کیتاے۔

پنجابی پیاریاں ویاں خیراں منگدا۔

احسان اللہ طاہر

ڈاک خانہ ترگڑی۔ ضلع گوجرانوالہ

لوک گیتاں وچ حمدیہ عناصر

اسلام دا چائن کھنڈن توں پہلاں عرب تاجراں دا برصغیر پاک و ہند وچ آکے تجارت کرنا تاریخ توں ثابت اے۔ تے فیر شمالی ہندوے علاقے وچ حضرت عمرؓ دے زمانے وچ مسلماناں دی آوا جائی دا سلسلہ وی تاریخ دیاں کتاباں چوڑا دکھالی دیندا اے۔ پر جدوں ۶۷۳ء وچ محمد بن قاسم ہوراں نے سندھ تے حملہ کر کے راجہ داہرتے اوہدیاں فوجاں نوں شکست دے کے پورے سندھ توں اڈ ملتان تے ملتان دے نال دے علاقے وی اپنی سلطنت وچ شامل کھتے تے ایہناں علاقیاں تے اسلامی تہذیب تے ریتل دے نقش ابھردے چلے گئے۔ مسلماناں دیاں دلیرتے اسلامی جذبیاں نال بھریاں ہوئیاں فوجاں جیہڑے پاسے وی گئیاں تے جیہڑے جیہڑے علاقے فتح کر کے مسلمان جتھے جتھے آباد ہوئے اوتھے اوتھے صوفیاں تے ولیاں دا پھیرا نور اوی ودھ گیا۔

ایسے گل چنے دن وانگوں نتاریں اے کہ اسلام نوں اک دین و جھوں تے اک ریتل و جھوں پھیلاون وچ حکمراناں نالوں بزرگاں تے ولیاں نے ودھ کے حصہ لیا۔ کیوں جے ایسے سدھے لوکاں نال کھل مل جان دے سن۔ ایہناں وچوں بوہتے بزرگاں نیں ایہتھوں دی زبان تے ریتل دے اوہناں انگاں نوں اپنایا جیہڑے اسلامی ہدایت تے قرآنی اصولاں نال نکراندے نیں سن، تے ایس علاقے وچ غیر مسلم لوکاں وچ اسلامی ریتل نوں اپنی حیاتی دے حوالے نال جانو کرایا۔ تے نالے مسلمان جتھے وی گئے اوہناں نے اوس دھرتی نوں اپنی دھرتی سمجھیا ایس لئی ایسے جتھے وی آباد ہوئے اوتھوں دی آبادی وچ رل مل گئے تے اپنی تہذیب ریتل دا اثر اوہناں علاقیاں دیاں تہذیباں تے پا کے اوہناں دی دنیا ای بدل دتی۔

پنجاب دا علاقہ وی اوہناں علاقیاں وچ شامل اے۔ جتھے مسلمان نہ صرف آئے سگوں انتھوں آبادی ہو گئے، عرباں دے نال نال ایرانی لوک وی اپنی زبان تے ریتل لے کے آئے

جمدی وجہ توں ایس علاقہ دا ناں کدی ”ہست سندھ“ تے کدی ”ہفت ہندو“ پیا تے فیر ہولی ہولی ایسہ ای علاقے پنجاب ”پنج آب“ اکھوان لگ پیا۔

ڈاکٹر اسلم رانا ہوری اپنے اک مضمون وچ لکھدے نیں ”فنکار عام لوکاں دے مقابلے تے بہتہ حساس ہوندا اے تے ایس لئی اوہنوں اپنے چوگردے وچ کم کردیاں قدریں دا احساس عام لوکاں توں کدھرے ودھ ہوندا اے۔ اوہ اوہناں قدریں توں ہمہستی تے بوجھے ڈوبنگے طور تے متاثر ہوندا اے۔ ایس لئی تخلیق دا کوئی وی روپ ہووے اوہدی تہ وچ اوہ ڈھیلیاں قدریں کسے نہ کسے رنگ وچ ضرور اپنا آپ ظاہر کردیاں نیں جنہاں اتے معاشرے تے ثقافت دا دارو مدار ہوندا اے۔“

پنجاب وچ مسلماناں دے آؤن تے آباد ہون تے جتھے اسلام دے اچے تے سچے اصولاں نے نہ صرف دین تے لوکائی دیاں حیاتیاں دے دو بے رنگاں نوں بدل کے رکھ دتا بلکہ رہن سہن، بول چال، اٹھن، بیٹھن، ملن ورتن ایسوں تیکر کہ حیاتی دا اک وی کچھ ایساں دانتیں سی، ہمدے تے مسلماناں دی دین تے اثرات نہ پئے ہون۔ اوتھے پنجابی ادب تے شعر تے وی اسلامی سوچ تے فکر دے پرچھانویں دکھالی دیندے نیں۔ پنجاب وچ آؤن وائے صوفیاں تے درویشاں نے اسلام نوں پھیلان لئی ایسوں دی زبان ورتی تے جسرے لوک باقاعدہ صوفی ہون دے نال نال اک اچے شاعر وی سن اوہناں دی شاعری اج وی لوکاں دیاں دلاں دیاں دھڑکنیاں وچ وس دی پئی اے تے مولوی حضرات تے عاشق لوک منبر رسول تے بسہ کے اوہناں دی شاعری پڑھ کے لوکاں دیاں ایماناں نوں تازہ کر دے رہندے نیں ایہناں شاعراں نے شعوری کوشش راہیں اسلامی سوچ تے فکر نوں اکھاڑن لئی شاعری کیتی۔ اسلام دے بنیادی اصولاں نوں لوکائی وچ عام کرن لئی ایہناں لوکاں نیں ایسوں دیاں عوامی کہانیاں تے معاشرے وچ پرچلت کرداروں نوں موضوع بنایا۔ خدا تعالیٰ تے نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال پیار کرن دا پرچار کیتا۔ خدا دی ذات نوں مائی، رانجھاتے فیر کئی داستاناں دے کرداروں راہیں پیش کیتا۔

ایس باقاعدہ شاعری توں اڈ بیسری شاعری سانوں دکھالی دیندی اے اوہ دے لوک گیت

لوک گیت کیوں ہے اپنے ویلے دی سیاسی مذہبی تے معاشرتی حیاتی دے عکاس ہوندے
 نہیں، اسلام دے چائن دے کھنڈن توں پہلے وی ایسہ لوک گیت رانج سن پر اسلام دے
 بنیادی اصولاں نے ایسناں لوک گیتاں تے بڑا سوہنا اثر پا کے ایسناں نوں بامقصد بنا دتا۔
 لوک گیتاں وچ بڑیاں صنفاں نہیں جیویں، لوری، جگتی، ماہنے، سراں تے سدران، پے، ڈھولا،
 تھال، گدھا، ککلی، گھوڑیاں، دوہڑے، چھلا، جھوک یا ڈھوک تے بولیاں وغیرہ۔

مولا پاک دی ذات جیہڑی کہ دکھاں تے اوکڑاں وچ مدد کرن والی اے۔ جیہڑا
 پانہاراے اوہدی یاد تے حمد نوں تھان تھان تے مسلماناں نے لوک گیتاں وچ شامل کیتا۔
 لوریاں جیہڑیاں کہ اسیں کسے دے خوف توں بغیر کہہ سکدیاں کہ اسلام توں پہلے صرف
 سراں تے آوازاں ہوندیاں سن، بے مقصد بس بالاں نوں چپ کر دان واسطے پر اسلام نے
 اوہناں لوریاں دارنگ ای بدل کے رکھ دتا اوہدے وچ اپنی عاجزی تے انکساری تے مولا پاک
 دی حاکیت تے مختاری دا ذکر آون لگ پیا، لوری وچ ماں اپنے مولا کولوں اپنے بال لئی دعاواں
 منگن لگ پئی۔

اللہ توں والی توں
 دتا ای تے پالیں توں

ایسراں ای لوریاں دے سارے انگاں ول جھاتی ماریئے تے اللہ تعالیٰ دی حاکیت اپنی
 بے وسی، اوہدے کولوں منگن تے اوہدیاں وڈیاںیاں تے اوہنوں ہر ویلے یاد رکھن دا ای تصور
 دکھالی دیندا اے۔ اک لوری!

اللہ ای اللہ کیا کرو خالی دم نہ بھرا کرو
 ہر دم اس توں ڈریا کرو ورد نبی دا کیا کرو
 پڑھو لا الہ الا اللہ محمد پاک رسول اللہ

ایسناں توں دکھ ہو روی کئی لوریاں نہیں جنہاں وچ اپنے لعلوں لئی ماواں دعاواں
 منگدیاں، بہتاں بھراواں دیاں بلاواں یسندیاں تے مولا پاک کولوں ہر دم خیراں منگدیاں نہیں
 جیویں۔

اللہ والی کل وا
تے

اللہ اللہ لوری

گدا : کڑیاں وا گیت اے، چانیاں راتاں وچ یاں خوشی دے موقیہاں تے کڑیاں
نیاراں اک تھاں تے کٹھیاں ہو جانیاں نیں تے رل کے ہتھاں نال گدا پاک کے اک سروچ
گدے دے بول بولیاں نیں۔ گدے دے مضمون مخصوص نہیں ہوندے، کڑیاں دیاں
منگاں امنگاں دے نال نال وصل دیاں سدھراں وی شامل ہونیاں نیں پر گدا پان توں پہلے
اللہ تعالیٰ وی تعریف تے حمد کیتی جاندی اے تے جیرھی اللہ تعالیٰ دا ناں بھل جاوے اوہدی
منڈیا کیتی جاندی اے سگوں مولا پاک دی یاد وادائی جاندی اے۔

گدا

نام اللہ وا سب نوں پیارا
سب نوں ایوں سہائے
دوئھاں جہاں وا اللہ ای والی
اوہدی صفت کیتی نہ جائے
گدے وچ اوہدا کم کیہ مینو
جیرھی اللہ وا نام بھلائے
اللہ وا ناں لے لوے نی
جیرھی گدے دے وچ آئے

ہر بول تے ہر مصرعے وچ مولا پاک دی حاکیت اوہدی تعریف تے اوہدی حمد وثناء اوہدی
پالتھاری وا ذکر تے اوہدی یاد نوں کھ تے لڑھ رکھیا گیا اے۔ کڑیاں تے سوانیاں دے گیتاں
توں اڈجے اسیں گھبرواں تے منڈیاں دیاں لوک گیتاں ول اک نظر ماریئے تے اوہدے وچ
وی اسلامی سوچ تے فکرتے اپنے سارے کھاں کاجاں نوں اوہدے حوالے کرن دے حوالے
ملدے نیں۔

ڈھولا : ڈھولے باروے علاقے دے گیت ڈھولیاں دے موضوع ہر لوک صنف توں ووہ
نیں ایہدے وچ جے موضوع آسکدے نہیں ہور کسے وی صنف وچ خورے نہ آسکدے
ہوں۔ ایہناں وچ وی حمد باری تعالیٰ دے چکارے دکھالی دیندے نہیں۔ ایہدے وچ 'بجاز'
حقیقت، تصوف، معرفت دے سارے انگاں نوں شامل کیتا جا سکدا اے۔ کجھ ڈھولے ونگی
لئی پیش نہیں۔

الف اللہ نوں کراں یاد میشاں مینوں آسرے ہن مولا پاک دے
اوہ کون مٹاندا جیڑے لکھے نہیں روز میثاق دے
نبی پاک پیدا کیتا جس بھار چائے مخلوقات دے
ڈھولیاں دے سرائیکی انگ وی ہوں پیارے ہن اونہاں وچ وی مولا پاک وی ذات
نوں ہر ویلے یاد رکھن اپنے وگڑے کماں نوں اوہدے سپرد کرن تے اوہدیاں صفتاں دا ذکر بڑا
ابھرواں دکھالی دیندا اے۔ تے اوہنوں وسیلہ بنا کے ساری گل اوہدے تے سٹ دتی جاندی
اے۔

میں ایتھے تے ماہی تھل دے
ساڈی اللہ خدا والی گل دے

ماہیا : پنجاب دا ہر من پیارا تے مقبول لوک گیت پنجاب دے پنڈاں تھانواں وچ شاید ای
کئی بال گھبرویاں بڈھا ہووے جنہوں کوئی ماہیا یاد نہ ہووے۔ ماہیے وچ انج تے پیار محبت،
عشق، وچھوڑے تے ملن دیاں آساں دے گیت گائے جاندے نہیں پر جدوں پردیساں ول جانا
ہووے تے فیرا کوای ذات پردیساں دے گوڑے دکھاں دے ہنیریاں وچ چائن بن کے اکھاں
تے زہناں فکران وچ وسدی اے۔ اوہ ذات اے پیدا کرن والا جھہڑا آپ آکھدا اے کہ
میں ہر انسان نوں پیدا کرن والاتے اوہنوں روزی دین والا وی آں۔

دکھاں دیاں ہنیریاں وچ تے پردیساں دے غماں وچ یار یار دیاں خیراں صرف اللہ
تعالیٰ کولوں ای منگدے نہیں اپنے محبوب دی خیر منگن دا ایہہ انداز خورے دنیا دے کسے
ادب وچ نہ ای ہووے۔ جیہدے وچ اپنی غربت دے اظہار دے نال نال ساری دنیا دے

والی تے گل پادتی جاندی اے۔

مینوس گیا کنڈیاں تے

رب ساڈا فضل کرے پرہی کنڈیاں تے

کوئی اوٹھ قطارے میں

روزی سوہنا رب لہی کیوں وطن وسارے میں

میرا پیر تندوری تے

روزی سانوں رب لہی نہ جا مزدوری تے

مینوس گیا باراں تے

اللہ سائیں فضل کرے پرہی یاراں تے

مولا پاک دی کسے نعمت دا شکر ادا نہ کرنا وی گناہ اے تے اوس نعمت وی ناشکری تے

نعمت دین والے دی ناشکری اے۔ لوک گیتاں وچ وی تعریفاں تے وڈیاں والے ہاں

نعمتاں ڈا شکر بڑے سوہنے انداز نال کیتا گیا ہے۔ تے فیر اپنے گناہواں تے نادم ہون تے

توبہ کرن دے حوالے وی ملدے میں۔

چولی اتے لال تلا

گلی وچ یار ملیا، اسیں پڑھیا بسم اللہ

خیار یا کھٹ چاندی

معاف کریں مولا، بھل بندیاں توں ہو جاندی

بولی : ماہیے وانگوں بولی واحد جنوں "بولیاں" دی آکھیا جاندا اے پنجاب دے علاقے وچ

بڑی مقبول تے ہر من پیار لوک گیت اے۔ ایہدے وچ اک مصرعے وچ دل دی ہوا ڈکھ

لئی جاندی اے۔ بولیاں وچ اسلامی رنگ لٹکارے ماروا دکھالی دیندا اے۔ ایہدے وچ دنیا

دی بے ثباتی، انسان دے فانی ہون دا سبق، تے گل کمن دی پریرنا ملدی اے۔

اوتھے عملاں تے ہون نیڑے ذات کسے نیوں پھیننی

دنیا مان کر وی رب سمنا دا داتا اے

اللہ ہو دا آوند اوازہ کئی نی فقیر دی وچوں

جگنی : پنجاب دے لوک گیتاں وچوں اک گیت اے ایہدی اےجے تیکر کوئی پکی پیڑھی
تعریف نہیں ہو سکی۔ کئی جگنی نوں گل دا زیور تے کئی جگنو دی ماوہ تے کئی کے سوانی دا ناں
لکھدے نیں۔ جگنی کجھ وی ہووے ایہدے وچ مضموناں یاں موضوعاں نوں قید نہیں کیتا
جاندا۔

سائیں میرا جگنی ڈھیندی آے۔ بیسری نام اللہ دا یسندی آ

اوے میرے پیر دا گھوڑا چیتا۔ پراں مکہ تے اراں مدینہ

مومن پڑھدے کلہ نبی دا۔ ہو جاندا پاک اے سینہ

پیر میرا جگنی

جگنی جاوڑی وچ روی - اوتھے رو رو کملی ہوئی

اوبدی وات نہ چکھے کوئی - کلے باج نہ ملدی ڈھوئی

او پیر میرا جگنی رڑے پئی - نت اللہ کولوں اہمہ ڈرے پئی

ایہناں لوک گیتاں توں اڈ ہزاراں لوک گیت پنجاب دی مٹی وچوں پھٹے ہنساں وچ
نہی رنگ بوا غالب سی تے اج وی اے اہمہ لوک گیت تے ایہناں دیاں ونگیاں دین دا
مطلب اہمہ پئی اسلام دی پیاری تے سوہنی پئی چاننی نے لوکاں دیاں حیاتیاں نوں تے
معاشرے نوں کسراں بدل کے رکھ دتا ایہناں کماں دا سہرا حکمراناں توں دودھ کے صوفیاں تے
ولیاں دے سر آوند اے۔ ہنساں نے اپنے اخلاق تے کروار پاروں ایہتھوں دے لوکاں دے
دل جتے ایہتھوں دی زبان نوں اپنی ماں بولی جان کے پیار کیتا لوکاں تل پیار پایا تے پیار دیاں
گلاں سکھایاں ہزاراں بتاں تے جوٹھے خداواں دا زور توڑ کے اک اللہ وحدہ لا شریک کولوں
منگن دے دل دے۔ بیہدے پاروں لوک گیتاں وچ تبدیل آؤنی اک لازمی گل سی۔
جسراں چھلے وچ۔

چھلا   نوں   نوں   تھیوے
پتر   مٹھڑے   میوے

اللہ ہر اک نون دیوے
اللہ بلی ہو اللہ بلی

ایہناں پھنکل لوک گیتاں وچ کئی گیت اسیراں دے وی نہیں جنہاں وچ اللہ تے اوہدے
رسول توحید تے رسالت دا رنگ غالب دکھالی دیندا اے جسراں ترنجن کدی پنجاب دیاں
ٹیاراں دے مل نیٹھن دی اک تھاں ہوندی سی جتھے بسہ کے اپنے دا ج تیار کیتھے جانڈے سن
ایہناں چرھے دیاں تے دا ج دیاں علامتاں نون پنجاب دے صوفی شاعراں نے اپنی شاعری
وچ ورت تے بڑے سوہنے کم لئے نہیں۔ کدی ایہناں دے چرخیاں چوں اللہ اللہ دیاں
واجباں آوندیاں ہوندیاں سن تے اوہدی یاد توں غافل لوکاں تے کڑیاں نون اوہدی یادوں پریر
دیاں سن موت نون یاد کراندیاں سن تے ایس گل دی دس پاندیاں سن کہ اک واری دنیا تے
آؤنا ایس دوجی وار کسے نہیں آؤنا آواج رنج کے مولا پاک دی تعریف کریئے اوہنوں یاد کریئے
تے چرھے دی گھو کر دے نال نال اوہدیاں صفتاں تے نعمتاں دا ذکر کریئے۔

چرخہ پکارے اللہ تون اللہ
پھریاں نی رتاں گمے آئے و نجارے
اوبا نہیں آئے جیڑے موتاں نے مارے
چرخہ پکارے اللہ تون اللہ تون

دنیا دی بے ثباتی دا ذکر اگھر کے شعراں وچ آن لگ پیا تے اللہ تعالیٰ دی یاد کولوں غافل
ہون والیاں نون اوہدی یادوں پریرن دا باقاعدہ اک عمل شروع ہو یا دکھالی دیندا اے۔

لوک گیتاں دے نال نال بے اسیں پنجابی اکھاٹاں تے لوک کہانیاں ”کہاوتاں“ ول گواہ
کریئے جیڑے کہ پنجابی ادب دا بڑا وڈا سرمایہ ای نہیں پنجابی ادب دامن وی نہیں کیوں بے
ایہناں قولوں پچھے دانش ونداں تے سیانیاں دے تجربے لکے ہوندے نہیں تے اکھاٹاں سن
گیان مدتاں نگ دیاں نہیں لوک گیتاں دے نال نال ایہناں اکھاٹاں وچ مولا پاک دا ذکر

صاف تے گوڑا دکھالی دیندا اے۔ اکھاٹاں اللہ یاد تے بیڑا پار جتھے ڈراو تھے اللہ دا گھر
ذکر فکرتوں رہو نہ غافل دم واکہ بھروسا ہتھ خالی تے رب والی کرنہ کر اللہ تون ڈر

”لوک گیتاں وچ نعتیہ رنگ“

ساڈی ماں بونی نوں ایہ مان حاصل اے کہ ایہہ فقیراں، درویشاں، ولیاں جوگیاں بھگتاں تے ساوہواں دیاں خانقاہواں، ٹیلیاں، تھڑیاں تے بھوریاں وچ پئی تے جوان ہوئی۔ ایس بولی وچ ایہناں اللہ لوکاں نے لوکائی نال پیار کرن والے بزرگاں پیاراں، امناں تے خلوصاں دے لازوال گیت گائے نیں۔ جہناں نوں ہر مذہب دے لوک بڑے چاہواں نال پڑھدے تے سندے ای نہیں سگوں جیاتی دے اوکھے ویلیاں وچ ایہناں کولوں سکون تے صبروی حاصل کردے نیں اج وی جدوں کوئی منگہ دنیا دیاں بھیریاں تے جیاتی دیاں دکھاں توں اک جاوے تے اوہنوں امید تے حوصلہ دین والے بول ایہناں بزرگاں دے ای بول ہوندے نیں۔

ایس مشہری بولی وچ باباجی فرید گنج شکرؒ ہوراں اجودھن دے تہذیب توں وابھے لوکاں نوں، انسانی خون تے رشتیاں دے تقدس تے احرام توں ان جانو لوکاں نوں اسلام دی سچی تے سچی راہ دی نبی کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وی سیرت نوں اپنے شلوکاں دا موضوع بنایا۔ حقیقت تے معرفت توں دور لوکاں نوں مولا پاک دی ذات دے ایٹا نیڑے کرد تاکہ پیر سید وارث شاہ ہوراں آکھیا۔

۔ گنج شکرؒ نے آن مکان کیتا دکھ درد پنجاب دا دور ہے جی

اجودھن نوں پاک چن تے او تھوں دے لوکاں نوں چاننی بھریاں راہواں تے چلا کے اوہناں نوں تے اوہناں دیاں سوچاں فکر اں تے دھاراں نوں وی پاک تے پوتر کردتا۔
پیاراں خلوصاں، وفاواں تے امناں دے گیتاں دے ایس قافلے دے موہریاں وچوں دوجے ناں شاہ حسین، طبعی شاہ تے وارث شاہ، خواجہ فرید میاں محمد بخش، باباجی گورو نانک، گوہند سنگھ جی تے ہور کئی بزرگ ہستیاں دے ناں وی آوندے نیں۔

سگوں پیر سید وارث شاہ ہوراں تے اپنے شاہکار وچ اک تھاں تے ایس گل دا اظہار ایساں کیتا اے۔

ایہ قرآن مجید دے معنی میں جیڑے قول میں وارث شاہ دے جی
 ایس قافلے دے سالاراں دے آخری موہری میاں محمد بخش "کھڑی شریف والے سن
 جہناں اپنی "سیف الملوک" وچ تھاں تھاں تے اخلاقی مضموناں نوں بیان کیتا اے۔ آپ
 ہوراں واقصہ سارے داسار تمثیلی رنگ وچ اے جے گوہ نال ویکھیا جاوے تے سارے دا
 سارا قصہ عشق حقیقی نال بھریا ہو یا دسد اے آپ جی دے قصے بارے پہاڑ دے لوماں دا قول
 اے کہ۔

اسیں کلمہ پڑھ کے مسلمان ہوئے آں تے "سیف الملوک" پڑھ کے مومن "جدوں
 کہ میاں محمد بخش" ہو ری آپ اپنے قصہ وچ لکھدے نیں
 سبھن اپنے دی گل کرے ہوراں نوں مومنہ دھر کے

مکدی گل ایہ دے کہ شروع دیہاڑے توں ایساں شاعراں نے اپنی شاعری دا موضوع
 عشق حقیقی بنی کریم دی سیرت، آپ دی وڈیائی، عظمت تے شان آپ نال عقیدت بنایا۔ صوفی
 شاعراں پنجابی داستاناں دے کرداراں نوں محبوب حقیقی دے روپ وچ پیش کیتا، رانجھے،
 مہینوال ورگے لوک کہانیاں دے کرداراں نوں عشق وچ آون والے تیاں مقاماں دے بیان
 لئی علامت دے طور تے ورتیا۔

باقاعدہ شاعری وچ گھٹو گھٹ ہر شاعر نے حمد تے نعت لکھی تے پنجابی وچ نعت دے پہلے
 شاعر حاجی بابا رتن ہو ری گئے جاندے نیں اپنی باقاعدہ شاعری توں اڈجدوں اسیں اپنے لوک
 ادب دل جھاتی پاندے ہاں تے ساتوں ساڈا لوک ورثہ دی موتی کھلار دا ہو یا دسد اے لوک
 گیتاں وچ وی تھاں تھاں تے حمد و نعت دے نال نال دنیا دی بے ثباتی دا درس، عاجزی تے
 انکساری دے منظر، رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال پیار عقیدت تے عشق دی گل،
 آپ دی سیرت پاک تے چلن نوں دنیا تے آخرت وچ کامیابی دا ضامن بنن دے نقشے، آپ
 دی شفاعت نصیب ہوون دیاں دعاواں بڑے سدھے ساوے تے من موہنے انداز وچ دکھالی
 دیندے نیں۔

جیویں کہ ہر مسلمان دا عقیدہ اے کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دا کلمہ پڑھن نال

ای سانوں آپ دی شفاعت نصیب ہوسی۔

انسان دے گناہ سمندراں دی جھک جنے ایں کیوں نہ ہوون اک واری دلوں آپ دا کلمہ پڑھن نال سارے گناہ اڈ جاندے نہیں۔

آپ دا پڑھیا ہویا کلمہ ایں اے جہڑا انسان وی دنیا تے آخرت سنوارا اے جنے اک واری گواہی دتی کہ اللہ اک اے تے فیرا ہدے تے قائم ہو گیا تے آپ دی رسالت دا اقرار وی کر لیا نبی کریم اوس بندے دی شفا فرما ضرور کران گے۔

لوک گیتاں وچ حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سیرت تے صورت آپ دے حسن تے روپ آپ دی وڈیائی تے شان نوں بیان تے کیتا گیا اے پر سبھ توں ابھرواں رنگ آپ دے کلمہ دی وڈیائی دا اے آپ دے دے ہوئے راہ دا اے۔ آپ دے کلمے نوں ایں ہر تھاں تے کامیابی دی کنجی قرار دتا جاندا اے۔

لوک گیتاں چوں مرداں واہر من پیارا لوک گیت ماہیا تے جگنی اے جگنی وچ تے ماہیے وچ تھاں تھاں تے آپ دے کلمے دی گل ایراں کیتی جاندی اے۔

جگنی جا وڑی دربارے
 کھو کلمہ نبی دا سارے
 اللہ وگڑے کاج سوارے
 اوہ بیر میرا جگنی رہندی آ
 جیرمی نام نبی دا لیندی آ

دنیا وچ جیریاں نعمتاں تے انعام ملدے نہیں اوہ سارے آپ دا کلمہ پڑھن پاروں ملدے نہیں لوک گیتاں دے رہنارا اپنے دکھاں درداں داخل آپ دے کلمہ وچ لہدے ہوئے دسدے نہیں۔

جگنی جاوڑی وچ روہی
 اوتھے رو رو کھلی ہوئی
 اوہدی وات نہ پچھے کوئی

کلے باجھوں ملے نہ ڈھوئی
او پیر میرا جگتی ...

جسراں کہ پہلے گل ہوئی اے کہ اللہ تعالیٰ دے اک ہوون دی گواہی تے آپ دے
آخری رسول ہوون دا اقرار سوچاں فکراں تے دلاں تے گیہاں ساریاں کالجاں دھو دیندا
اے۔ ریت دے زریاں جنے وی گناہ کیوں نہ ہوون سارے معاف کردتے نیں۔

انسان دنیا دے پانی وچ گنگا تے جمناد وچ لکھاں صابن مل مل کے نہا دے پاک نہیں ہو
سکدا جدوں تیکر آپ دا کلمہ نہ پڑھے۔

ایہناں وچاراں دا اظہار اک لوک گیت وچ ایسراں دسد اے۔

گی جھگی اوہ چھوہرا
اتے پائیاں نیں چوٹاں
ساڈے بنی جیا جگ جمان تے
ہور نہیں کوئی ہوتاں
کلمہ تاں پڑھ لو نیی دا
دھون اوے نے دھوٹاں

آپ دا کلمہ پڑھن نال سوچاں روشن ہو جانڈیاں نیں فکراں نکھر جانڈیاں نیں سینے روشن
ہو جانڈے نیں تے انسان نوں اپنی عظمت دا اپنے اندر دا پتہ لگ جاندا اے لوک گیت وچ
ایس فکرنوں بڑے سوہنے ڈھنگ نال پیش کیتا گیا اے۔

اوئے میرے پیر دا گھوڑا چینا
پراں مکہ تے اراں مدینہ
مومن پڑھدے کلمہ نیی دا
ہو جاندا اے پاک سینہ

چانڈیاں راتاں وچ ماواں اپنے پتراں نوں لوری دین ویلے وی نبی کریم نال پیارتے
عقیدت دا اظہار کردیاں نیں اپنے بال دے کنیں آپ دے کلمے دا ورد کردیاں نیں تے آپ

دا نام نامی وی بال دے کنیں پاندیاں نہیں ایہ سارے کم آپؐ ناں عقیدت۔
تے محبت پاروں کتے جانڈے نہیں جیویں
چانم چاننی رات کھیتیاں چڑھ آئیاں
محمدؐ دے ور بار میں کلمہ پڑھ آئیاں

کچے تے سچے مسلمان دا عقیدہ ایہہ وی ہوندا اے کہ اوہ اپنیاں عبادتاں خیرا تاں
ذکواتاں تے حجاں نوں بڑے وڈے عمل نیں سمجھدا ایہناں عبادتاں تے مان نیں کردا اپنے
علم نوں اپنی نجات دا ذریعہ نہیں مندا سگوں نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ناں محبت تے
عقیدت نوں اس اپنی آخرت وچ کامیابی من دا اے۔

کیوں۔ جے اوہ جاندا اے کہ حشر دہیاڑے آپؐ وی سفارش بناں اوہدی جان نہیں چھٹنی
نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی شفاعت ای اوڑک کم آونی اس۔ دنیا دیاں رشتیاں چوں
کوئی رشتہ وی اوہدے کم نہیں آونا عالم حضرات تے ایہوں تیکر دسدے نیں۔ جے اوس دن
ماں پتریاں کولوں دور رہے گی بھیناں بھراواں دی گل نہیں سنن گیناں نفسو نفسی دا عالم
ہووے گا ہر پاسے دھپ ای دھپ ہووے گی اوڑک آپؐ دی کملی دی چھاں انی صلی ناں وی
کم آوے گی۔

لوک گیتاں دے رچناراں نے ایس نظریہ نوں مکھ ٹڈھ رکھ کے بڑیاں سوہنیاں سوہنیاں
تے سدھے سادے لفظاں وچ ایسراں وڈیاں گلاں کیتاں نہیں جیویں۔

میری	جگنی	دی	قریاد
کم	دی	پاک	نبیؐ نوں یاد
کرسی	روز	حشر	امداد
شالا	مگری	رہے	آباد
او	پیر	میریا	جگنی رہندی آ
بہری	نام	اللہ	دا یندی آ

مسلمان ہر ویلے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی کملی بٹھاں پناہ لبھدا اے۔

میری جگنی دا رنگ کالا
 شرماں رکھے کملی والا
 ساری امت دا رکھوالا
 پیر میرا جگنی ڈر دی آ
 جہڑی کلمہ نبیٰ دا پڑھدی آ

مسلماناں دا عقیدہ اے جے آپ نے ای عامیاں دے بیڑا پار کرانا ایں آپ نے ایں
 مولا پاک کولوں ساڈے لئی رہائی دی اجازت لینی ایں۔

میری جگنی دے دھاگے چار
 میرا نال حضور دے پیار
 جنہاں بیڑا لانا پار
 او پیر میرا جگنی

لوک گیتاں دیاں کجھ صنفاں صرف سوانیاں دیاں نہیں جیویں لوری۔ تھان گدھاتے
 رخصتی دے گیت تے کجھ صرف مرداں دیاں پر کجھ صنفاں سا نبھیاں وی نہیں جیویں ”ماہیا“
 ماہیے دج وی تھان تھان تے آپ دی شفاعت دیان کمائیاں ملدیاں نہیں۔
 آیا حکم رباناں ایں

بیڑا جاں عامیاں دا نبیٰ پاک ترانا ایں
 آری اتے آری آ
 اگے اگے پاک نبیٰ پچھے امت ساری آ

مولا پاک نے اپنی آخری تے سچی کتاب وچ تھان تھان تے آپ دی نعت بیان کیتی اے
 کدھرے آپ دیاں اداواں دا ذکر اے تے کدی زلفاں نوں تیل لان دا منظر کدھرے آپ
 دی چادر دا حوالہ اے تے کدھرے آپ تے آپ دے شہر دا ذکر اے۔

لوک شاعراں وی ایہناں چیزاں نوں اپنے رنگ وچ بیان کیتا اے تے اعتدال نوں
کدھرے وی نہیں چھڑیا۔

کوئی مثل نہ جانی وی
رب پیا قسم چکے، ہمدی پڑ حدی جوانی وی
آیا سون مہینہ ایس
امت مندری دا بنی پاک گمبہ ایس

کدھرے آپ وی شقاعت دا ذکر اے تے کدھرے آپ دے مختار کل ہوون دا۔
آن وی اوہدی اے
دو جگ اوہدے نیس اچی شان وی اوہدی اے
آمنہ جایا اے
والی دو جگ دا اج دنیا تے آیا اے

قرآن پاک وچ اللہ تعالیٰ نے اک تھان تے ارشاد فرمایا اے۔
اساں تماڈے ذکر نوں بلند کیتا اے
کنڈھا بھج گیا تھالے دا
دو جگ روشن اے ناں کھلی وانے دا

آپ نوں سجد توں سو بناتے اچا آکھن کرن بارے ماہیا اے۔
دو زلفاں تھلے او تھلے
سارا جگ سو بنایا ایس میرے آقا توں تھلے او تھلے

ایس ازلی حقیقت توں کدی وی کوئی انکار نہیں کر سکدا کہ عاشقاں نوں معشوقار

گل نال 'یاراں دے یاراں نال' محبوباں دے مگر دل جاون والیاں راہواں نال۔ محبوب دیاں گلایاں دے رکھاں تے پتراں نال اوس نگر دے لوکاں نال۔ اوتھوں دیاں ہواواں تے پکھیرواں نال انساں دا پیار ہوندا اے۔ جیہڑا اصل محبوب دے پیار دا ای اک رنگ ہوندا اے۔

عاشقاں نوں معشوقاں دے نغراں دے کنڈے وی پھلاں ورگے لگدے نیں گرد غبار چاغیاں راتاں توں ودھ سوہنا لگدا اے۔ یاراں دیاں گلایاں دی خاک نوں جن سرا بنانکے اکھاں وچ پاندے نیں تے اپنے لئی بڑے بڑے مان تران والی گل سمجھدے نیں لوک گیتاں وچ آپ وی ذات القدس دے حوالے نال آپ دے شہر نال پیار دی گونج سبھ توں ابھرویں تے سوہنی ایں۔ آپ دے شہر نال پیار دی گل لوک گیتاں دے شاعراں نے بڑے سدھے سادے تے سوہنے ڈھنگ نال بیان کیتا اے۔

کیوں جے مدینے پاک نال پیار بارے وی بڑیاں گلاں حدیثاں راہیں ساڈے تیکر آئیاں نیں۔

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دعا منگدے ہوندے سن جے مولا میں مدینے نال پیار کرناواں تے لوں نوں وی مدینے نال پیار کرنا سکھاوے۔

امام مالک ہوراں بارے روایت اے جے آپ نے ساری حیاتی مدینے شریف وچ جتی نہیں پانی کہ کدھرے آپ دا پیر نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے پیراں تے نہ آجاوے۔ امام مالک ہوراں بارے ای روایت اے جے آپ کول کئی بکریاں تے اونٹ سن بہرے کہ آپ نے وچ دتے سن ایس لئی کہ میرے اونٹ ہون تے نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ہوراں دے شہر وچ لدتے پیشاب کرن مینوں وارا نہیں کھاندا۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں دی اک ہور حدیث وی اے کہ بہرہ مسلمان مدینے وچ مرے اوہ جنت وچ جاوے گا۔ حضرت عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ بارے روایت اے جے آپ ساری حیاتی دعا منگدے رہے۔

یا مولا مینوں موت آوے تے تیری راہ وچ آوے نیں تے تیرے محبوب دے شہر

مدینے وچ آوے۔

مسلماناں دے لوک گیتاں وچ آپ دے پیار پاروں، جیڑی جگہ نال سبھ توں ودھ پیار
وکھالی دیندا اے اوہ مدینہ ای اے۔

لوک گیتاں وچ مدینے جاون دیاں آساں مدینے دیاں واداں نال پیار مدینے اپڑن دیاں
تے مدینے وی مٹی نوں اکھاں دا سرمہ بنان دیاں چاہتاں ورگے سوہنے موضوع ملدے نیں
قرآن پاک وچ آوند اے جے۔

جدوں تیس اپنیاں جاناں تے ظلم کر لوتے میرے محبوب کول آجایا کرو ایہ تہاڈی
سفارش کریا کرن گے تے میں تہانوں معاف کرویا کراں گا۔

مسلمان اپنے اوگناں نوں مٹاون کارن وی مدینے ول جاون دیاں دعاواں منگدے نیں
تے آپ نال عقیدت تے پیار پاروں وی۔

میری جگنی جڑے تگینے

اساں جاناں شہر مدینے

بھانویں لگن کئی مہینے

اوہ پیر میرا جگنی کہندی آ

جیڑی نام نبی دا لندی آ

مدینے نوں اپنی ذات دا حصار بناون دا آہر لوک گیتاں وچ تھان تھان تے لشکارے مار دا
ہویا دسدا اے غرباں تے ماڑیاں نوں اپنی منزل مدینہ ای دسدا اے۔

ساون دا مہینہ اے

لوکاں دیاں لکھ ٹھاہراں ساڈی ٹھاہر مدینہ اے

رمضان مہینہ ایں

اتے ساڈا رب دسدا تھلے شہر مدینہ ایں

ماواں اپنے پتراں نوں لوری دیوں گکیاں مدینے دا ذکر بار بار کردیاں نہیں تے مدینے والی
سرکار دے حوالے اپنے پتروی جان نوں کردیندیاں نہیں کیوں جے اوہ جانڈیاں نہیں ساڈے
پتراں نوں کجھ وی نہیں ہو سکدا۔

۷ میرے پنچھڑے دے سر تے پاک نبیؐ دا سایہ
اوہ شہر مدینہ رنگلا اے
اوتھے پاک نبیؐ دا بنگلہ اے

تے کدی شہر مدینے جاوَن دیاں دعاواں انج منگدیاں نہیں۔

۷ ربالے چل شہر مدینے نوں
اوتھے روشن کر میرے سینے نوں

کدی اپنی بے وسی عاجزی تے انکساری دا ذکر ایناں لفظاں وچ وی کیتا جاندا اے۔

۷ اللہ جی میں کلی آں
شہر مدینے چلی آں
شہر مدینہ دور اے
جانا وی ضرور اے
اللہ اللہ کرنی آں
اللہ وادم بھرنی آں
اللہ میرے کول اے
محمدؐ وی مینوں اوڑا اے

ماواں نکیاں باللاں نوں جدوں لوری دیندیاں نہیں اوہدوں وی تے جدوں ایناں باللاں نوں
جو ان کر کے پال پوس کے سرے نبھدیاں نہیں اوہدوں وی نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

دی نعت پاک دا آپ دیاں گھاں دی وڈیاکی آپ دی شفاعت دا ذکر ضرور کرویاں نہیں۔

اک ماں کیویں اپنے پتراں وے سریاں تے آکھدی اے۔

سوہنی مندی لال وے

مینڈے ہادی وے دربار وے

مندی سوہنی بنی

پڑھ بسم اللہ کنجی قرآن دی

دل دا خزانہ تیرا کوٹھی ایمان دی

پڑھ کلمہ پڑھ پار

مینڈے ہادی وے دربار

مندی سوہنی بنی

ماواں بھیناں دیاں ”لوریاں“ توں دکھ اک لوریاں دی ہو روی قسم بھیریاں کہ
 ”بھرائی“ لوریاں دین والے بالان نوں آکے گاندے نہیں تے بالان والیاں تے آندھ
 گواہنڈھناں نوں کو پیسے تے آنا وغیرہ دیندیاں نہیں اوہ وی اپنیاں لوریاں وچ نبی کریم نال
 محبت تے عقیدت دا اظہار کردے نہیں۔

حلیمہ سعدیہ لوری دیوندی گھڑی

میرے کملی والیا سوں جاگھڑی دی گھڑی

توں مولاد اپارا ”بی بی آمنہ“ و اتارا

حوراں دیوندیاں لوری

مولادیاں دلدارا

تیرے جھولنے دی ڈوری

جبرائیل نے پھڑی

میرے کملی والیا سوں جاگھڑی دی گھڑی

مائی لوریاں دے نالے
 نیوں سوندے اللہ والے
 اوہ تے اکھ نیوں لگدی
 جیرٹی اللہ نال لڑی
 میرے کسلی والیا سوں جاگھڑی دی گھڑی

 ماواں دے نال بھیناں وی اپنے ویردی گھوڑی دی تعریف کرویاں نیں۔
 میرے ویردی گھوڑی مدینوں بن کے آئی

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال پیار عقیدت تے عشق پاروں مدینے نال پیار کرن
 بعد جمیدا پیار سبھ توں ودھ حد کے دکھالی دیندا اے اوہ اے آپ دے صحابہ کرام تے خاص
 کر کے آپ دے چار یار، جنناں نوں خلیفہ راشدین وی کہیا جاندا اے۔
 آپ نے فرمایا کر میرا ہر صحابی اک چمکدے ہوئے ستارے وانگھوں اے تے تیس
 جیدی وی پیروی کرو گے کامیاب ہووے گے۔

آپ دے ایہناں چار یاراں ای اسلام نوں آپ وی سیرت نوں آپ وی محبت تے
 عشق دے چانن نوں دنیا وچ عام کیتا۔ اونہاں تھاواں تے جتھے میرے ای میرے من نے
 ظلم تے کفر ای کفری اسلام دے چانن اونہاں غاراں تیکرا پڑایا۔
 لوک گیتاں وچ ایناں چار یاراں نال عقیدت تے محبت دے بڑے ای گن گائے گئے
 تیں اک جگنی پیش کردا ہاں۔

میری جگنی دے دھاگے چار
 چارے پاک نبی دے یار
 سانوں سمناں نال پیار
 اوہ پیر میرا جگنی کہندی آ
 جیرٹی نام علیؑ دا لہندی آ

کالر چولے دے

ادہ وی سوہنے لگدے نیں جہیزے سنگتی ڈھولے دے

ایہ جگتی، ماہیا، ڈھولے ٹپے تے بولیاں لوریاں تے کجھ ونگیاں سن پئی اسیں دیکھئے کہ ساڈی لوک ریت وچ حمد و نعت دے کنے کو نمونے ملدے نیں حالانکہ جے اسیں گوہ نال تحقیق کریئے تے حمد و نعت تے لوک ادب ویاں کئی کتاباں ترتیب دتیاں جا سکدیاں نیں۔ ایناں چیزاں توں اڈ لوک ادب وچ آپ ویاں و سیاں ہویاں گلاں دے لشکارے ملدے نیں۔

جسراں کہ روایت دے کہ اللہ پاک نے سبھ توں پہلے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

دے نور نوں پیدا کیتا۔

پہلے ٹیلی فون ہویا

پہلے ناں ماہیہ دا

فیر کن فیکون ہویا

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں دنیا چ آکے عربی، عجمی، گورے تے کالے نوں اک تھاں تے بٹھارتا۔ تے عزت والا اونہوں آکھیا جہیز سبھ توں ودھ کے متقی ہووے گا۔

ان اکراکم عند اللہ اتقکم

مولا پاک دی نظروچ عزت والا اوہ اے جہیز سبھ توں ودھ پرہیز گاراے۔

پنجابی چ اکھان اے جے

سائیں کم ویکھدے نیں چم نہیں

اوتھے عملاں تے ہون نہیزے

تے ذات کے نیوں پھچنی

حضرت محمد صلی علیہ وآلہ وسلم دی تعلیم چوں سبھ توں وڈی تعلیم توحید دی تعلیم اے کہ

اوس اک کولوں منگجے تے اوہدے کولوں ای ڈریئے۔ اوہد ای دم دم ذکر کریئے۔
بولیاں وچ اسیں گل دا ذکر کجھ ایساں ملدا اے۔

کیہ کرنے نہیں غیر سہارے
کافی اے ذات رب دی

جیرٹی کہ ”اہاک نعبد و اہاک نستعن“ دی اک تفسیر ہو سکدی اے ایساں ای

آپ دی اک ہو رحیث بارے لوک ادب چ انج اشارہ ملدا اے۔

جاں لیا اوہنے رب نوں
جس اپنا آپ پچھاتا

من عرف نفسه فقد عرف ربه

لوک گیتاں دے حوالے نال نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی سیرت دی گل کرن لکے
تے زندگیاں مک سکدیاں نہیں قلم ٹٹ سکدے نہیں سیاہیاں مک جانڈیاں نہیں پر آپ دے
اوصاف دا ذکر پورا نہیں ہو سکدا۔

ایہناں لوک گیتاں توں اڈھنجی بار دے ڈھولے دی جیرٹے کہ اللہ تعالیٰ تے آپ
دے نال توں شروع ہوندے نہیں جیرٹے کہ سراسر آپ دی نعت دے نمونے منے جانڈے
نہیں۔

تھنجی بار دا اک ڈھولا جیدا راوی ”گنا“ سی تے اقبال اسد ہوراں دے آکھن تے ذات
دا تیلی سی اوہنے اک نعتیہ ڈھولہ کجھ ایساں سنایا اے۔

الف الہی م محمد سچے رب نوں یار پر دان ہویا
عبدہ ہر رسول کیسا پیدا ایہ نبی دا شان ہویا
گھر عبد اللہ دے جمیا لائانی قول عمل جدا آدم دا سلام ہویا
متھا و الفحی و الشمس قمر سوہے جدا ذکر وچ قرآن ہویا
داڑھی نور سیتی اے فیض کریم والا قد نبی درمیان ہویا

مکبھی یار دے ایہناں ڈھولیاں چوں نعتاں دے بہت زیادہ نمونے ملدے نیں ہر
ڈھولے چ مولا پاک تے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا ذکر اے اک ہور نعت حوالے
لئی۔

الف اللہ نوں یاد کریئے جس دیاں بے پرواہیاں
جو چاہے سو کردا اس دے ہتھ بادشاہیاں
پیدا کیتا سو نبیؐ سوہارا کیتیاں نور روشنائیاں
ہویا دور اندھیرا مثالاں دے جگائیاں
رب نیں اپنے یار نوں کھیڈاں گوناگون دکھائیاں
پہنچیا جا معراج نوں کر کے نیک کمائیاں
اوتھے ملکاں سیس نوائے حوراں تے پریاں خادم آئیاں
سرتاج بنایا والیئے مرسلین نوں جس باہیں امت دیاں چائیاں
اوہ سید پیغمبر۔ اوس وچ سبھ چنگیائیاں
اوس حلال حرام کھیریا کیتیاں واحد دانائیاں
اوہناں سنگتاں نوں ڈر نہیں کوئی بہناں تہیہ رکھے پنج توڑ بھائیاں
پڑھ کے کلمہ پڑھ جہاد نوں اللہ بخشے گا عیب گناہیاں
اج اسیں اپنے لوک ورثے تے مان کر سکدے ہاں کہ ایہدے وچ مسلماناں دا حصا سبھ
توں ودھ اے ایس ادب نوں پالن والے تے ایہدے راکھے اسیں مسلمان آں۔

لوک گیتاں وچ دعاواں

دوہاں جہاناں دا مالک تے خالق اک اللہ اے۔ اوہو ای کر نماز کرتا اے اوہ ای زمیناں تے آسماناں دا مالک اے جو کجھ وی زمیناں تے آسماناں وے وچکار اے اوہ اوہی مالک اے انساناں نوں پیدا کرن والا تے مارن والا تے حشر و سہاڑے نوں فیر جیاتی دے کے پہلے دتی ہوئی جندڑی دا حساب لین والا وی اوہ ای اک اللہ اے اللہ تعالیٰ توں اڈ غیب کوئی نہیں جاندا سوائے اوس توں جنہوں اللہ تعالیٰ اپنی مرضی نال جنہاں علم چاہن دے دیون اللہ تعالیٰ اپنی پیدا کیتی مخلوق دیاں ساریاں گھلاں توں جانواے۔ جہیریاں ایناں کرنیاں نہیں اونہاں توں وی تے جہیریاں نہیں کرنیاں اونہاں توں وی تے جہیریاں کیتیاں نہیں اونہاں توں وی تے اوس عمل توں وی جہیرے عمل دا انسان نوں آپ وی نہیں پتہ کہ کل نوں اوہ کیہ کرے گا۔

انسان . مصلن ہار اے حیاتی وچ کئی نکلیاں وڈیاں غلطیاں کردا اے فیر اپنیاں غلطیاں نوں محسوس کردا اے تے فیر اوہناں توں توبہ وی کردا اے گناہواں نوں معاف کرن والا تے نیکیاں دی توفیق دیون والا اکو اللہ اے جہیرہ رحیم وی اے تے کریم وی جہیرہ رحمن وی اے مہربان وی جہیرہ قہار تے جباری وی اے۔ حکمتاں، علماں تے وڈیاں داناں دا مالک اللہ اے۔ تے مولا پاک دے پیارے رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم راہیں ساڈے کول جہیرے اصول تے قاعدے حیاتی گزارن دے آئے اوہ اچے تے سچے قانون نہیں اوہناں اصولاں توں اڈ سارے نظام باطل تے جھوٹ نہیں فراڈ نہیں ٹانگ نہیں۔ آپ دے دے ہوئے راہواں توں اڈ کوئی وی راہ سدھاتے سچا نہیں۔ جے ویکھیا جاوے تے آپ توں پہلے آون والے سارے نبی تے رسول اکو ای اصول لے کر آئے سن، اوہ سی توحید دا کہ اللہ نوں اک منو۔ اوہدی عبادت کرو تے اوہدے کولوں ایس منگو، زندگی تے موت دا مالک صرف اک اللہ ای اے تے آپ دی راہ وی ایسوی راہ اے کہ اللہ نوں اک منو۔ اوہدے توں اڈ کے کولوں نہ منگو تے نہ ایس کوئی دیون والا اے۔

دعا دے معنی نہیں 'پکارنا' بلاتیاں و درخواست کرنا۔ پر شریعت وچ دعا دے معنی ہوئے

صرف اللہ تعالیٰ نون پکارنا تے اوہدے کولوں مدد منگنا قرآن پاک وچ مولا پاک دا حکم اے پئی
 ”مینوں پکارو“ میں دعاواں قبول کروا ہاں“ تے فیر رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دا وی فرمان
 پاک اے کہ ”دعا عبوت دا نچوڑاے“ نالے اسلامی تعلیم دی ایسوا ای اے کہ دعاواں خیراں
 برکتاں کامیابیاں تے منزلاں دل و دھن داسب توں وڈا سہارا ہن نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ
 و سلم توں پہلے رسولاں جیڑیاں دعاواں اللہ تعالیٰ کولوں منگیاں اوہ مولا پاک نے قرآن پاک وچ
 لکھیاں ہن اونہاں چوں حضرت آدمؑ تے حوا دی دعا ایسراں اے۔

اے سڈے پالتھار۔ اساں اپنیاں جانں تے بڑا ظلم کیتا اے (حیری نا فرمائی کر کے) تے
 ہن جے توں سانوں معاف نہ کیتا تے سڈے تے رحم نہ کیتا تے فیر اسیں اونہاں لوکاں وچ
 ہواں گے جیڑے گھاٹے وچ نیں“ حضرت نوح علیہ السلام نے دعا منگی۔

اے میرے پروردگار! میری تے میرے ماں باپ دی مغفرت فرما“ تے نالے اوہناں دی
 وی مغفرت فرما جیڑے میرے مگر آون ایمان قبول کر کے تے سارے ایمان والیاں دی
 مغفرت فرما۔

حضرت لوط علیہ السلام ہوراں اللہ تعالیٰ اگے سوال پایا۔ ”اے میرے مولا ایہں فسقو کرن
 والیاں دے مقابلے تے توں میری مدد کر۔“

حضرت یعقوب علیہ السلام جدوں ڈاڈھے دکھی ہو گئے تے اپنے دکھاں ورداں داروٹا اپنے
 مولا توں اڈکے اگے نہ روئے تے دعا منگی۔

”میں اپنے دکھاں ورداں دی فریاد اللہ اگے ای کرناواں“ حضرت سلیمان علیہ السلام
 ہوراں دی دعا۔

”میرے پروردگار مینوں ہمت دے کہ میں تیرا شکر کراں تیرے اوس احسان دا جیڑا توں
 میرے تے کیتا اے۔“

تے سب توں آخری رسول، رسول اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں دی دعا کھیڑے
 مسلمان نون نہیں یاد جو آپ نے مولا کولوں منگی۔ سگوں اے دعا تے مولا پاک نے آپ اپنے
 پیارے رسول نون منگن لئی آکھیا سی ”اے میرے پروردگار میرے علم وچ وا دھا کر۔“

قرآن پاک وچ کدھرے حضرت ذکریا علیہ السلام مولا کولوں نیک اولاد منگدے پئے نہیں تے کدھرے حضرت ایوب علیہ السلام دکھاں وچ اپنے مولا نوں پکار کے اپنی بیماری لئی دعاواں منگ کے تندرست ہوندے دکھالی دیندے نہیں تے کدھرے حضرت ابراہیم علیہ السلام اپنی نسل وچوں اک اسیراں دے رسول دی دعا پئے کر دے نہیں جیرا ایناں لوکاں نوں علم تے حکمت دی تعلیم دیوے تے لوکائی نوں پاک تے پوتر کر دیوے۔

رسولان 'نبیاں' پیراں فقیراں تے ولیاں دا دعاواں منگنا دسد اے جے دنیا تے سارے کم اپنے بل تے انگاں ساکاں دولتیاں تے یاریاں نال نہیں ہوندے سگوں اوکھے ویلے وچ دعاواں ای کم آوندیاں نہیں جیرے ساڈے حوصلے ودھاندیاں سانوں گوڑے بنسیریاں وچ بے امید تے مایوس ہوون توں بچاندیاں نہیں لوک گیتاں دی باری وچوں جدوں اسپں اپنے وسیب اندر جھاتی مارنے ہاں تے ماواں بھیناں نوں بڈھڑے ویلے ماپیاں نوں سہارے دیون والے پتر تے بھرا ای ہوندے نہیں تے لوک گیت وی بوہتے کر کے سوانیاں دے ہوندے نہیں اس کر کے سانوں ایناں وچ ڈھیر ساریاں دعاواں مل دیاں نہیں کدھرے ماواں اپنے بالاں لئی دعاواں منگدیاں نہیں تے کدھرے بھیناں دیراں لئی کدھرے یاراں دے شگناں لئی دعاواں نہیں تے کدھرے بھیناں دے سہاگ دیاں گل کیہ ساڈے لوک گیت ایناں خلوص بھریاں تے ولوں نکلیاں پھیاں تے پھیاں دعاواں نال بھرے پئے نہیں۔

اک ماں اپنے بال نوں لوری دیون لگیاں خالی لفظاں نوں ای اگے کچھے نہیں کردی یاں بال نوں سوان کارن سراں ای نہیں کڈھ دی سگوں اپنیاں لوریاں وچ مولا پاک دی حمد دے نال نال اپنے پتر دی حیاتی لئی دعاواں منگدی اوہدیاں بلاواں پسندی اوہدے صدقے جانندی اے جیویں۔

اللہ توں

دعا ای تے پالیں توں

اسد لوری ستاں لفظاں دی اک کلی جنی لظم ای نہیں گوہ نل و کھینے تے ایہدے وچ

مولا پاک دی حمد ہر تھیں اوہدے حاضر ناظر ہوں دی گل ہر گل نوں اوہدے سنن تے ویکھن
 دی طاقت دی گل تے فیر اللہ تعالیٰ نوں دھیاں پتر دیون والا من دے نل نل اوہدے پالتھار
 ہوں وی گل وی اے پتر دی لمی عمر دی دعاوی اے۔ سانوں دعاواں دا اثر سب توں بوہتا
 لوریاں تے بھیناں دے لوک گیتاں وچ ملدا اے۔

پنجاب وچ کئی قومیں آباد سن جیویں ہندو، سکھ، مسلمان، عیسائی تے ہور وی کئی قومیں
 ایناں بھیناں دا کٹھے رہن سن لوک گیتاں وچ وی ملدا اے جیویں مل اپنے پترنوں لوری
 دیندیاں آکھ دی اے۔

۱۔ جمیں تیریاں اکھیاں

تینوں سائیں دیاں رکھیاں

تیرا ہور کیہ جمیں

جمیں تیرے پیر

تیرے سردی منگاں خیر

مسلمان ماواں اپنے بالاں توں لوری دیندیاں اللہ رسول دا ذکر بڑے بھرویں انداز نل کر
 دیاں ہن کیوں جے مسلماناں دا عقیدہ اے کہ مولا پاک اپنے رسول دے صدقے ساڈیاں
 بلاواں توں ساڈے سراں توں دور کر دیندا اے تہی ای پنجابن مل اپنے بل توں لوری دیندیاں
 آکھ دی اے۔

۲۔ میرے بچڑے دے سرتے پاک نبی داسایہ

لوریاں توں اڈ لوک گیتاں وچ دعاواں دا رنگ بھیناں دیاں گدھیاں، بولیاں تھالاں تے
 ٹپیاں وچ دسد اے بھیناں دے مان تران، دکھیاں دیاں سڑدیاں بلدیاں دھپاں وچ ٹھنڈیاں
 چھانواں بنن والے آنکھی ویر ای ہوندے نیں تے بھیناں دے میلے دی سدا بھراواں نل ای
 ہوندے نیں اک بھین نوں اپنے ویر وچوں پودی شکل دسدی اے تے بھراوی دھی وچوں
 امری دا لشکارا پیندا اے بھراوے پتر وچوں اوہنوں اپنا تے اپنے بھرا دا پاپن دسد اے اوہ

اوہنٹاں گلیاں نٹل رابطے رکھنا چاہندی اے جنہاں وچ اوہ پٹی تے جوان ہوئی ایٹل: جذبیاں تے احساساں پاروں اوہ نت بھراواں دیاں لسیاں عمراں دی دعا منگدی اے تے جنہاں دے بھرانہ ہوں اوہ بھراواں لئی دعاواں منگدیاں نیں ایسراں بھراواں دے پیارتوں وانجی اک بھین دی دعا اے بولی دے رنگ وچ تے ماہیے دے رنگ وچ۔

۔ رباک ویردیں

میری ساری عمر دے پیکے

ٹھوٹھی

رباک ویردے دے میری لاجنگلاں وچ بوٹی

باری وچ بہنی آں

رباک ویردے دے نت سکدی رہنی آں

بھیناں ویراں دیاں بڑیاں دردی ہوندیاں نیں اپنے گیتاں وچ خاص کر کے تھل وچ تھل تھل تھل تے ویراں دیاں بلاواں اپنے سر لندیاں ویراں نوں نتیاں واواں توں بچن دیاں دعاواں دیندیاں تے ویراں دے پاس ہوں دیاں دعاواں کرویاں نیں۔

۔ آلے وچ وڑیاں نیں

اللہ تینوں پاس کرے اسوں فیساں بھریاں نیں

بھیناں بھیناں نالوں وچھڑن تے دکھ ہونا فطری گل اے۔ بھیناں پر دیسناں اپنے گھراں وچ جاو سن تے مگروں بھیناں نوں بھیناں دے گھراں دیاں خبراں دی اڈیک رہندی اے تے اوہ اللہ تعالیٰ اگے انج سوال کردی اے۔

۔ کوئی گڈی دیاں دولیناں

اللہ میاں فضل کرے اسیں وچھڑیاں دو بھیناں

سیانیاں دے گیتاں وچ جذبے 'احساس تے تجربے ہوندے نہیں جدوں کہ ایمانیاں دے گیتاں وچ صرف دل پرچاوے دیاں گلاں ای ہوندیاں نہیں۔

سیانے آکھدے نہیں جے رب تعالیٰ دھیاں دھیانیاں دی بڑی چھستی سن والے اوڑدے دہل وچ تے بھر گری دے موسم وچ نکلے نکلے بل تے ہاڑیاں رل کے اللہ تعالیٰ کولوں مینہ وی دعا منگدے نہیں مینوں مل جی دیا پئی جدوں اسل ویکھنا کہ بدل کالے شائے نہیں تے اسل ساریاں کڑیاں رل کے آؤنا تے ڈھاب کڈے تے کشہیاں ہو کے اچی اچی آکھنا کرتا۔

۔ رباربا مینہ پا

سلاڑی کو نھی دانے پا

یا فیر

مینہ پاویں گاتے گھر جاواں گے

تے فیر تھوڑی دیر مگروں مینہ لہہ پینا کرتا تے اسل گھراں نوں مڑ آؤنا تے سلاڑیاں وڈیاں آکھنا کہ تسبیس کڑیاں وی بڑیاں سیانیاں او مینہ اوہدوں منگدیاں او جدوں تمانوں پتہ لگ جاندا اے کہ ہن بدل آئے نہیں تے وسن گے وی۔

گل جیویں وی اے مینہ کئی نوں سلاڑی رہل وچ بڑی اچھی حاصل اے کیوں جے سلاڑیاں فصلوں دے پکن تے فیر پھلاں دے لگن داسارا اٹھ ای مینہ کئی تے وے ہن تے اللہ دے کرم تے فضل بل تھل تھل تے موڑاں تے ٹوب وبل لگے ہوئے نہیں ایسہ گلاں پرانے پنجاب دیاں نہیں جدوں کسانوں دا بوہتا کم بارشیں بل چلدا سی ایسہ دعائیہ گیت سانوں او سے پنجاب دی دس پاندے نہیں۔

۔ کالیاں ایہں کالے روڑ

مینہ دسا دے یو رو پور

تے کڑیاں چڑیاں دے گیت کہہ اسیراں دے ہوندے سن۔

بیتھوں سڑوے پیروے ربا

اتوں سڑوے سروے ربا

دھیان دھیانیاں دی سن وے ربا

مینہ پاوے ربا، مینہ پاوے ربا

پنجاب دیس تے ڈھیرجہ تیکر غیراں اپنا قبضہ جمائی رکھیا، پنجاب دے جواناں نوں لام تے گھل کے آپنی اچیاں محلاں اندر مٹھی نیندر سون والے کئی حکمران آئے تے ٹر گئے پنجابیاں نوں دو بے ملکاں وچ روٹی لئی جانا پیا دور پردیس انگریز دی نوکری مگدی مجبوری پاروں تے کدی دھکے زوری نال پردیس دامونہ تکنا پیا اک پردیس دا غم دو جاغری دا دکھ نہ کوئی جمن نہ یار نہ کوئی دکھ سنن والاتے نہ ای سنن والا بس اکو ای کم اے اوہ اے انگریز صاحب بہادر دا حکم تے اوہدی تعمیل اوہدی پیروی بندہ اپنیاں انگاں ساکھ کولوں جمن یاراں کولوں دور ٹرونجے تے دسیاں والے پروسیاں نوں دعاواں توں اڈھور کیہ دے سکدے نیں۔ دعاواں دے نت نوں تھنے یار جمن ماواں بھینناں بھرا اپنے گیتاں راہیں واواں راہیں گھلدے ای رہندے ہن۔

انج دے حوالے نل جے اسیں اپنے لوک گیتاں ول جماتی ماریے تے لام تے گئے ماہی لئی دعاواں دا اک دریا وگدا دسد اے کہ کنج نویں دیاہی دوہٹی ترنجن وچ کلیاں بہہ کے اپنے ماہی دی لمی عمر دیاں دعاواں منگدی اے نت اوہدیاں خیراں منگدی اے اک واری رب کولوں اوہدے گھر مڑ آون دی منت منگدی اے کیوں جے اوہ جان دی اے کہ مولا پاک توں اڈ کوئی ذات نہیں جیہڑی وچھڑے یاراں دا میل کرا چھوڑے، جیہڑا دور گنیاں نوں موڑا یاوے جیہڑا پردیس وچ پردے سیں دی خبر رکھے کوئی نہیں سوائے اللہ تعالیٰ توں۔

کوئی تبھی اگے دو گھوڑے

وچھڑیاں جمن دا رب میل کرا چھوڑے

دو مرچاں دم کردے

یار ماہی میل دے یارو تا بند کردے

مینوس گیا باراں تے۔
 اللہ میاں فضل کرے پر دسی یاراں تے
 جنگلاں وچ رچھ بورے
 ربا سلا میل کرا تئیں تے کر چھڑ ساہ پورے

اوہ اللہ تعالیٰ کولوں ہر ویلے دعاواں منگدی اے مہی دے ملن دیاں مل کے نہ وچھڑن
 دیاں بھیتی گھر آون دیاں تے خیرس گھر آون دیاں اوہ نمازاں دی پڑھ دی اے تے ایسے لئی
 تے فیر اینہاں دا ذکر دی اپنے گیتل وچ بہاں کے تشبیہ تے استعارے توں کر دی اے۔

کوئی شوکر جہازاں دی
 جن مہی مل جلوے ایہا غرض نمازاں دی
 گھلاہ آکیا پتلاں تے
 شالا کوئی غرض پوی "آویں ساڈیاں وطن تے

عبتلاں وچ اے۔ قانون ازلاں توں چلدا آرہیاں اے کہ یاراں نوں یاراں دیاں ہر دم
 خیراں دیاں آساں رہندیاں نہیں اپنیاں خوشیاں تے سکھن نوں وچ کے یاراں لئی سکھاں تے
 موجاں نوں خریدن دا ایہ ویہار بڑا پرانا اے اوہا پرانا جتنا۔ س دھرتی تے منکھہ دارشتہ پرانا اے
 اپنی جان دے کے یاراں وی عزت تے جان بچانی یاراں اگے کوئی دڈی گل نہیں ہوندی سکوں
 یار اینہاں گلاں نوں ملن والی گل جان دے، ہن پنجاب، جیرا کہ سب توں دودھ یاری پالن والاتے
 یاراں لئی مرکن والے سورے پالدا لگا آوند اے پنجاب ویس نے سد اپنی مٹی تل تے یاراں
 تل پیار کرن والے ای جے میں پنجاب دا منکھہ جنہوں اک واری یار آکھ لوے فیر اوہدے لئی
 اپنے سکھ تے کیہ ساہ وی قربان کر دیندا اے تے فیر پنجاب دی سوانی سرتوں پیراں تیکر خلوص
 پیار تے دفاوی چلدی پھردی تصویر۔ جیرا کدی ہیر دے رنگ اچ راٹھے پچھے موہرا پھلکی
 اے تے کدھرے مہینوال لئی دریا دیاں چھلاں تل متھناؤندی ہے کدھرے مرزے لئی اپنے

گھریارنوں چھڈ کے اوہدی نیلی تے چڑھ ویندی ہے تے کدھرے حیاتی دے دکھاں نوں ہس
ہس پئی جردی اے پر مونہوں کجھ نہیں بولدی جے بولدی اے تے ماہی دی لمی عمر تے سکھاں
دی دعا منگدی اے تے سو نہ کھل دا اے تے ماہی دے دکھاں نوں اپنے دکھ بناون لئی پنجاب
دی نار جفاواں بدلے وی وقلواں کردی وسدی اے ایہں گلاں دے منظر لوک گیتاں وچ کجھ
اسیراں کھلے دسدے نیں۔

بندوق دا فیر ہووے

ساڈی آپے نبھ جاسی، شالا ڈھولے دی خیر ہووے

کوئی ہتھ وچ چھوی ماہیا

دنیا مطلب وی شالا وخت نہ پوی ماہیا

ہتھ سلوی رنگ ماہیا

سانوں برباد کیتائی، شالا لگنی رنگ ماہیا

کوئی روغن کنیاں تے

ربا اوہدی خیر کریں میرا ایسا کجھ دنیا تے

۱۔ س دنیا دا ازلاں توں اک اصول لگا آؤند اے کہ کدی وی دوپیار کرن والے دلاں نوں
طن نہیں دینا، رساں ریتاں دیاں اچیاں اچیاں کندھاں سماج نے مجتہاں کرن والے دلاں دے
چار چوہیرے ولیاں ہویاں نیں مجبوریاں تے رساں رواجیاں دے ڈر پاروں جیہڑی ذات انسان
دا عاشق دا حوصلہ ودھاندی اے اوہ اے اللہ تعالیٰ دی ذات کیوں جے جیہڑا دکھے ویلے مولا
پاک کولوں دعا منگدا اے اللہ تعالیٰ اپنے بندے دی دعا ضرور من دا اے۔ ایہں دکھاں درواں
وچ • صیباں دی جیہڑی دعا مونہوں نکل دی اے اوہ اے جوڑیاں سلامت رہن وی دعا
مجتہاں دے ہلن تے دوہن دی دعا، ازلاں دے جڑے ہوئے رشتے قائم رہن وی دعا جہراں
اک ماہیا اے۔

کے دی گھوڑی آ

رب سلامت رکھے دے ساڈی ازلاں دی جوڑی آ

جوڑیاں ٹٹ دیاں دن تے انگ انگ دعا کروا اے کیوں جے سارا زمانہ اک پاسے تے
ٹٹے دلاں دیاں دعاواں اک پاسے جیرا حیاتی دے اوکھے ویلے وچ مولا پاک اگے دعا کرے
اوپرے کھڑے توں مایوسی تے ناامید دے سارے رنگ اڈ جاندے نیں۔ تے جیدے انگ
انگ تے یاراں بچاں دے نل نل گلیاں دے گکھ وی دعاواں کرن۔ اوہنوں کلہریاں تھوڑاں
نیں۔

ہرن دی اکھ مای

منگن دعائیں چنن ساڈی گلیاں دے گکھ مای

ہرن دی اکھ مای

منگن حیاتی تیری ساڈی گلیاں دے گکھ مای

چنا! ہتھاں اتے باز ہوئی

خون رویا ای شلا عمر دراز ہوئی

زمانہ اپنی چال چلنوں نہیں مڑا دو دلاں نوں اک دو جے توں ور کر کے ای ساہ لیندا
اے ہتھاں تے پیاراں دے بلدے دیوے بجھا کے ہدا اے سدے وسدے کھل تے
دکھل دے رنگ کھلار کے بڑا خوش ہوندا اے زمانے دی ایسہ روش کوئی نویں نہیں ایسہ رونا
کوئی اج دانواں رونا نہیں ایسہ دکھ تے رونے انسانی وسیب دے نل نل چل دے آرہے
نیں تے پتہ نہیں کدوں تک ساڈیاں حیاتیاں دے نل ای خوفناں دے وہاں دے بڑا اے بن
کے چمبڑے رہن گے کدوں تک ساڈی چندڑی نوں اسیراں ای رول دے رہن گے تے
اسیں کدوں تک ا۔ س زمانے دی ا۔ س چال ہتھوں ہنہل ہو کے مردے رہواں گے تے
مرمر کے جیوندے رہواں گے۔

ایہل دکھل تے درواں کولوں مجبور ہو کے جدوں ہتھاں کرن والے پیاراں تے خلوصاں

دے دیوے پالن والے چاواں تے مجتہاں نوں رواج دین والے ہاے تے رونقاں ونڈن والے
اک دو بجے کولوں دور ہو جانداے نہیں تے دعا فیروی خوشیاں دی کردے نہیں ذاتاں تے دولتیاں
ول اکھاں نہیں رکھدے۔ جیویں اک ماہیے وچ دعاوی اے تے سدھروی۔

ساوی لوئی ہووے

سبیاں نبھ جاوے بھانویں ذات دا کوئی ہووے

اپنے آپ نوں مولا پاک دے حوالے کر کے یاراں لئی دعاواں دا اک سمندر لوک گیتاں
وچ ٹھاٹھاں مار دا دکھالی دیندا اے۔

چنا ساوے کھوہ دھانے

عمر دراز ہووی رٹھاوتناں ایں اوہ جانے

پیریں پاکھیڑی

کھلی دربارے تے دس منگاں میں دعا کھیڑی

دنیا وی گلاں تے کماں دے سورن دے نال نال مسلمان اپنی آخرت نوں سنوارن لئی
تے عاقبت نوں چمکاون لئی دعاواں کر دا اے کیوں جے اک مسلمان دا عقیدہ اے کہ نمازاں،
روزے تے زکوٰۃ توں اڈھیتی نوں بناو والی تے آخرت نوں سنوارن والی مولا پاک کولوں
منگی ہوئی نیک تے سوہنی دعا اے تے فیر جیویں کہ مسلماناں دیاں آساں تے سوچاں دے مرکز
تے محور کملی والے سرکار میں تے آپ دا روضہ مبارک اے مسلمان آپ دے روضے پاک
تے اپڑنا اپنی نجات سمجھدا اے۔ لوک گیتاں وچ آپ دے کلمے نوں مردے دم تک نصیب
ہون دی دعا دم نکلن تے آپ دے دیدار دی دعا آپ دے روضے تے حاضر ہون دی دعا
بڑے سوہنے ڈھنگ نال منگی جاندا اے جیویں اک ماں اپنے بال نوں لوری دیون لگیں
آکھدی۔

ربالے چل شہر دینے نوں

اوتھے روشن کر میرے سینے نول

اے لوری وی اے تے بلاں دا گیت وی تے سیانیاں دے گیت وی قوماں وی سدھروی
تے چاء وی اپنے گناہواں دا احساس جنہوں ہو جاوے اوہ اپنے گناہواں تے بڑا پچھتاںدا اے
روند اے مولا پاک اگے عرضاں کر دا اے گناہواں توں پاک ہون دیاں اوہنوں اوہدا احساس
ای توہ تے مجبور کر دا اے تے اوہ مولا پاک دے دربارے کھلو کے سدھ لئی گناہ نہ کرن دی توہ
کر دا اے ہمیشہ نیک رہن وی دعا منگدا اے تے پہلے کیسے ہوئے گناہواں وی معافی وی
منگدا اے۔ ایہاں ساریاں دعاواں دا ذکر لوک گیتاں وچ بڑے بھروسے انداز تیل کیتا ہویا ملدا
اے۔

سپاریا کھٹ چاندی

مولا سانوں معاف کریں بھل بندیاں توں ہو چاندی

دعاواں سنن والا دعاواں قبول کرن والا کو اللہ اے سیانے آکھدے نیں اسان جیہڑی
وی دعا منگی اوہ قبول ہو گئی تے اوہ مولا پاک دی رحمت تے نعمت اوہدا کرم تے فضل تے جے نہ
قبول ہوئی تے فیروہ اوہدا کرم تے فضل فیروہ اوہدی رحمت تے نعمت کیوں جے مولا پاک
اپنے بندے دے مونسوں نکلی ہوئی دعا کدی وی رد نہیں کر دے دعاواں دا قبول نہ ہونا وی
اوہدی حکمت اے۔ اوہدے کرم تے فضل توں بغیر اوہدے دے ہوئے علم توں بغیر کوئی وی
نہیں جان سکدا۔ ہاں تے گل سی اوس دعاوی جیہڑی قبول نہیں ہوندی سیانے آکھدے نیں
جے اوس دعا دے بدلے دعا منگن والے لئی آخرت وچ حصہ رکھ دتا جاندا اے صدقے جائے
مولا پاک دی قدرت توں اوہدی خدائی توں اوہدے کرم تے فضل توں جیہڑا اپنے بندے دی ہر
دعا سن داتے قبول کر دا اے سانوں ہر ویلے تے ہر گھڑی اوہنوں یاد کرنا چاہیدی اے اوہدے
اگے دعا کرنی چاہیدی اے۔ خورے کیہڑی گھڑی ہووے جدوں دعا قبول ہو جاوے خورے
رحمت دی نظر کدوں پئے تے حیاتی سنور جاوے۔ اے ساڈا ایمان اے تے ایہو ای ساڈا دین

اے ایسوی سلاوی حیاتی اے جیویں لوک گیت دی صنف بہی اویج شاعر آکھدا اے

کوٹھے اے پاکستان

دکھ تیرا رب کتنا

سلاؤ کم اے دعاستگنا

لوک گیتاں وچ بھین بھراواپیار

دنیا جہان دیاں ساریاں زباناں وچ لوک گیتاں دیاں کتاباں دے ڈھیر لگے ہوئے ملدے
نیں اہمہ گیت دراصل محبت دے والہانہ اظہار دی اوس صورت وائیں اس جیدے وچ میں
تے توں دے رشتے نوں موضوع بنایا گیا ہوندا اے اہمہ لوک گیت ای فطری شاعری دا نمونہ
تے اصل حیاتی وی تصویر ہوندے نیں۔

ہر علاقے دے لوک گیت اوس علاقے وی اک ایسی ادبی دستاویز ہوندے نیں جیدے
دچوں اسیں اوس علاقے دا ماضی دیکھ سکدے ہاں کیوں جے اہمہ گیت اپنے ویلے وی سیاسی،
سماجی معاشی، معاشرتی مذہبی تے گھرو کی حیاتی دیاں جیوندیاں جاگدیاں تصویراں ہوندے نیں
پنجاب دے لوک گیتاں وچ جتھے پنج دریاواں دا چاندی رنگا پانی ٹھاٹھل ماردا ہویا تے سدے
وسدے ہرے بھرے ییلیں وچ چرڈے ڈنگراں مگر پالیاں دیاں سراں وچ درد وچھوڑے اپنی
بے بسی تے سوز، تیاراں دیاں جھانجھراں دیاں واجاں، چرے دی کھو کر چوڑے دی چھنکار،
پروسی ماہی وی یاد وچ اونسیاں پاندی تار، کانواں نوں چوریاں پاون دے عمل، گھبراواں دیاں
ڈانگلاں دے کھڑاک، منگ دیاں لوڑاں، تھوڑاں، امنگاں، منگاں سدھراں تے آہاں یاراں دا
یاریاں پالدے ہوئے جانن وارن دیاں گلاں مونہہ نکلی گل دی لج زکھن لئی بھونیں ویچن
دے منظر، سساں تے نونہاں دے رولے نناہاں بھرجائیاں دے بھیرے دیوراں بھلیاں دیاں
سنتاں دشمنیاں پالدیاں ہویاں اکھ تے غیرت لئی مرگن دے نقشے وکھلی دیندے نیں اوتھے
ایہناں لوک گیتاں وچ سب توں لکھرواں رنگ اک بھین دا اپنے بھرا لئی پاک تے پوتر جذبیاں
دا خوشبوواں بھرا اظہار وی اے۔

وڈے لکھاریاں تے نقاداں دے آکھن موجب دنیا دیاں ساریاں زباناں دے لوک گیتاں
نوں پڑھ جاؤ پر جیرہ رنگ پنجابی لوک گیتاں وچ اے ہور کسے وی زبان دے لوک گیتاں وچ
نہیں ملدا۔

پنجاب دیس جیرہ کہ اک ذرا متی دیس اے تے واہی تہی دے کم وچ جنہیں دے

پانسواں ہون گھٹ ہوندیاں نہیں تے اینیں بانسواں دے مان تے ای سرداریاں ہوندیاں نہیں
پنجابی زبان دے مان تران پیر سید وارث شاہ ہوراں وی اپنے شاہکار وچ بھرا دی اہمیت بارے
گل کردیاں کہیاسی۔

بھائیاں باجہ نہ مجلساں سوہندیاں نی اتے بھائیاں باجہ ہمارا نہیں۔
لکھ اوٹ ہے کول وسندیاں دی بھائیاں گیلں جیڈی کوئی ہارناہیں
بھائی ڈھاوندے بھائی اسار دے نی بھائیاں باجہ باہاں بنکارناہیں
بھائی مرن تے پوندیاں بھج باہاں ہنل بھائیاں بھرے پروارناہیں
طالع مند دیاں لکھ خوشامدیاں نی تے غریب دا کوئی وی یارناہیں
باہاں والیانندی لوک کرن منت ہنل باہاں دے کوئی سردارناہیں
باہاں کلیانوں لوک ماردا بے باہاں والیانوں کوئی سارناہیں
وارث شاہ میاں ہنل بھائیاں دے ساتوں جیونا زراردر کارناہیں

تے دوجی تھان تے پیر ہوراں بھین دلوں اک بول لکھ کے بھین دے دل دے جذبیاں
دی عکاسی کیتی اے کہ۔

جیندا ویر امیر فقیر ہو یا اوہ بھین جیوندی رہ گئی جے نی

تے فیر اے لوک گیت بوہتے کر کے سوانیاں دے ہون پاروں وی دروتے سوز نل بھرے
ہوئے نیں جنہاں وچوں اسیں گوہ نل پڑھن پاروں باہل دھری دے ویس دیاں گلیاں دیاں
یاداں اک بھین دی معصومیت ترنخاں دیاں سیلیں تے سس نناں دے طعنیاں دے نل
نل اک بھین دے ان طے پیار دیاں گلاں وی دیکھ سن سکدے ہاں۔

اینیں گیتاں وچ ویر دی کالی ڈانگ دی تعریف جیدے مان تران تے بھیناں گلی وچ کھلو
کے شریکاں نوں برا بھلا دی آکھ یندی اے تے کدھرے ویر دے سندوری صافے دا ذکر کتے
ویر دے سونے دی جنجیری والے کرتے دی یاد کدھرے ویر دی اڈیک ویراں اگے دکھ بیان

کرن دے عمل ویردی نیلی تے سلوی گھوڑی دیاں گلاں کدھرے اوہناں دے دلاں دے ان
طے جذبیاں دی مہک ہرپاسے کھلری ہوئی دکھلی ریندی اے۔

بالین وچ جدوں اک بھین اے جیاتی دے دکھن درواں تے تھوڑاں فکران توں آزاد
اپنی موج وچ مگن ویر دیاں گلیاں وچ باہل دے سدے و سدے ویڑے وچ اپنیاں سیلیاں
تل ککلی پاندی تھل کھیڈدی تے گدھا پاندی اوہدے گیتاں وچ تھل تھل تے بھراوی
محبت بھراوی وڈیائی تے اوہدی حیاتی دیاں خیراں مگن واک نہ مگن والا سلسلہ و سدا اے۔

ککلی پان آئی آن

بادام کھان آئی آن

بادام میرا مٹھا

میں ویرے دامونہ ڈٹھا

یاں فیر

ککلی کلیردی نی ککلی کلیر

دوہڑہ میری بھابھورا

پگ میرے ویردی

کدی کدی اوہ ککلی پاندیاں ویردی گل وی ساریاں سیلیاں اگے کر دی اے۔

کڑیاں چڑیاں دے اے گیت جنہاں وچ دلاں دے جذبے تے احساس دی خوشبو ہوندی
اے کسے عروض دے پابند نہیں ہوندے تے اینہاں گیتاں وچ معنی لبھنا اک بے معنی جی گل
ہوندی اے کیوں بے دلاں دے گیت اپنے دل پر چاؤے لئی ہوندے نیں تے اوہ اوہناں وچ
اوہ ای بیان کرن گے جو کہ اوہناں دے دلاں وچ اے تاکہ لہا چوڑا فلسفہ یاں کوئی علم و دانش دی
گل اسیں ایناں گیتاں وچ نکیاں بھیناں دے دلاں دیاں دھڑکنیاں سن سکدے ہاں تے جذبیاں
دی مہک چارے پاسے کھلری ہوئی محسوس کر سکدے ہاں۔

بالیاں توں اوہ کڑیاں بن دیاں گیتاں دے انداز تھوڑے جے بدل جائدے نیں کیوں

جے گھر دے کم کار و دھن پاروں اپنی و۔ ہل نہیں ملدی کہ کڑیاں ہر ویلے سیلیں تل
 ککلی پاندیاں رہن گھراں دیاں کمل کاراں توں و پیلیاں ہو کے دوپہراں ویلے یاں پچھلے
 پھرس کڑیاں اک کھدو تل کھیڈ دیاں نہیں جنہوں تھل آکھیا جائد اے ا۔ س لوک گیت وچ
 بھیناں ویراں دیاں بلاواں اپنے سریندیاں نہیں۔ بھراواں دی وڈیائی کردیاں نہیں تے بھراواں
 دے سکھاں لئی دعاواں کردیاں نہیں تے کدھرے کدھرے بھراواں تل جھونھی موٹھی لڑیاں
 وی دس دیاں نہیں۔ جسراں کہ اک تھل اے۔

۔ تن تیریاگاں دی وچ کھیٹن ویر

۔ اک نے ماریا کس کے تیر

میں مرحلوں جیون ویر

آل مل پورا ہویا تھل

تے کدھرے ویر دی وڈیائی تے تعریف ایراں کردیاں نہیں۔

۔ تن تیر، کھیٹن ویر

ہتھ کمن موہڈے تیر

ڈھل والا میرا ویر

تکوار والا میرا ویر

سہریاں والا میرا ویر

تھلن والا میرا ویر

آل مل لے نی کڑیے

پورا ہویا پہلا تھل

سیاے آکھدے نہیں بھیڑاں بنن اتے اپنیاں باہواں امی کم آوندیاں نے چاچے تمانے

دے پترتے تل دے پنڈوں ہو کے مڑ جائدے نہیں پر ویر ست سمندر پار وی ہوون تے آ

ملکے میں خورے بھیجنے دے گیتل پچھے ایسوا ای جذبہ کم کردا ہوندا اے جیسے پاروں اوہ
 ویراں لئی لیاں عمراں دیاں دعالواں منگ دیاں نہیں۔ کیوں جے ویر بھالویں چوہ دیاں دے
 کیس ای کیوں نہ ہون بھیجنے لئی ساہو کار ای ہوندے نہیں۔

جیویں کے اک تھل دے بول نہیں

پسلا تھل

ہپتھل

ماں میری دے لے وال

لمڑیاں نول دور پار

ویر میرا ساہو کار

ساہو کار نے کھوہ لوایا

رڑھ پانی او تھوں آیا

رڑھ رڑھ پانیاں

سرے داتیاں

سرے پاواں

کھل پاواں

ویر نول ویاون جلواں

ویرا ہولی ہولی جا

تینوں لگے نہ تھی واء

آل مل ہو یا تھا

”تھل“ دج ویر دی گھوڑی دی تعریف دے تل تل ان ڈنھی بھرجائی دے روپ دی
 تعریف ویر دے سریاں دی گل دے تل تل کڑیاں دو جیاں کڑیاں نول ستان کارن کدی کدی
 تھل کھینڈ دیاں دجی دے ویر نول اپنے ویر نالوں نکاوی دکھائیاں نہیں۔

پنج پیر، پنج پیر
 گھوڑے والا میرا ویر
 کھوتی والا تیرا ویر
 آجارل کے کھائیے کھیر
 آل مال ہو یا تھال
 ویر آیا نہما کے
 روٹی وتی پا کے
 کھانی اوتے کھا
 نہیں تے نوکری تے جا
 آل مال ہو یا تھال

لوک گیتاں دے حوالے نال پنجاب دے وسیب وچ کڑیاں چڑیاں دا باپن سدیاں کھیڈ
 دیاں تے بے فکریاں وچ ای لنگھ جاندا اے اوہ کڑیاں توں فیار بن دیاں ای اوہ دے کنیں
 اوہدی ماں دی داچ پندی اے۔
 کت چرخہ داچ بنا کڑیے
 نہ ایویں وقت لنگھا کڑیے

ماں اوہنوں داچ دیاں فکریاں وچ پاو دیندی اے تے اوہ اپنیاں ککلی تے تھال کھیڈن
 والیاں سیلیاں نال چرنے وچ تند پان لگ پندی اے۔ ہن اوہ دے گیتاں دے رنگ بدل
 جاندا تے احساں دے نال نال اوہ دے گیتاں وچ معنیاں دی ڈونگھائی وی
 ملدی اے۔ پہلے اوہ اپنیاں ہان کڑیاں نال ککلی پاندی سی تے تھال کھیڈدی سی گڈیاں
 پٹولے ہناندی سی ہن اوہ پنڈ دیاں ویاہیاں تے کواریاں کڑیاں وچ بسہ کے ون سونے بول سن
 دی اے نویاں نویاں گلاں سکھ دی اے کوئی دھموڑے دی گل کردی اے تے کوئی گنے دی

کے دے گیتل وچ اڈیک واورد ہوندا اے تے کے دے یوللاں وچ ویکیاں دیاں گلاں پر
نویاں آون والیاں کڑیاں اپنے ویراں نوں نہیں بھل دیاں۔

ترنجمل وچ اک دے نوں چھیڑ چھاڑ دے تل تل بللی دی یاد تے گدھے پیندے نیں۔
چرے دی لے دے تل چرے دل دیاں سراں وی چھڑ چھڑیاں نیں تے بھین اپنے جن درگے
بھراول دیکھ کے آکھدی اے۔

۔ گل گلی نہیں پانی

جن بھیاں ویراں نوں بد بھی نہیں لانی۔

تے کدی بھراوے روپ دی تعریف کردی اے

تک پالش ڈبیاں وی

ویر میراںج سوہنا جیویں تک مر بھیاں وی

دوہنے اوتے دوہنا ایں

سارے نی سکول وچوں میرا ویرا سوہنا ایں

تے کدھرے ویر دے ساہوکار ہون دی گل کردی اے

گل کینٹھا لڑی والا

سارے نی سکول وچوں میرا ویر گھڑی والا

اوتھے نگران نوں لگدے موتی جتھوں میرا ویر لنگھدا

یاں فیر

”ساری جنج سائیکلں تے میرا ویر سکوڑتے“

آکھ کے ویر دی وڈیائی کردیاں نیں

ترنجمن وچ ویراں والیاں بھینتل دے تل اوہ بھینتل دی ہونڈیاں نیں جنہاں دے گھراں
وچ کوئی ویر نہیں ہوندا اوہ کسراں چپ رہ سکناں نیں اوہتل دے گیتل وچ اک کرلاٹ تے
ورد ہوندا اے۔ بھراول نوں چیرا ہویا لنگھ جاندا اے ایسہ بول اوہتل دے جیون دی بے وی

تے اندر دی تصویر ہوندے نیں۔

باری وچ بہنی آں

ربا مینوں ویر دئیں نت سہکدی رہنی آں

پاٹا پوناوے سینا کیہ

جنہاں دا کوئی ویر نہیں اوہناں بھیناں دا جینا کیہ

بھیناں روندیاں پچھو کز کھڑے 'جنہاں دے گھر ویر نہیں

ایس محرومی تے اداسی دا ذکر بولیاں گدھے تے ماسیے وچ تھاں تھاں تے ملدا اے اک
نہانی بھین کسراں ترے کر کے رب کولوں ویر لئی دعاواں منگدی اے۔

اک ربا ویر دئیں

میری ساری عمر دے پیکے

یاں

اک ربا ویر دئیں

سونہ کھان نوں بڑا جی کر دا

بارہیں برسیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیا یا ٹھوٹھی

اک ویر دے دے ربا میری لاجنگلاں وچ بوٹی

ایسراں ماناں والیاں بھیناں دے بول مان تے جذبے نال بھرے ہوندے نیں جنہاں وچ
اوہ اپنے ویر دی کالی بدل وانگوں گجدی ڈانگ دا ذکر کردیاں نیں تے اپنے ویر دی کرسی وڈے
صاحب دے برابر ویکھدیاں نیں۔

وڈے صاحب دے برابر کرسی

اج میرے ویرے دی

چھکاں پور دے اماں دے جائے

چاچے تائے مطلب دے
 جتھے وجدی بدل وانگوں گجدی
 کالی ڈانگ میرے ویرے دی
 تے کدھرے
 بارہیں برسیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیا یا پیڑے
 نی جمیدا کڑے ویر ہووے اوہ سو پر دیس وی نیڑے
 تے کدھرنے بھیناں ویراں نون مخول وی کردیاں نیں
 نگھ گئے نیں شلی ویر میرے
 تے لوکاں بھانے صاحب نیں نتھھے

بھیناں دے دلاں دے چاء تے سدھراں اوس ویلے پورے ہوندے نیں جدوں ویر
 گھوڑی چڑھدے نیں۔ اصل وچ ایسے ای اوہ دن ہوندا اے جمیدا ذکر بھیناں ککلی
 پاندیاں تے تھال کھیڈویاں کردیاں نیں بھیناں ویراں دے گھوڑی چڑھن توں اک دن پہلے
 ای شاماں ویلے اپنیاں ککلی تے تھال دیاں ہانناں نون اے کے ویراں دے شگناں دے
 گیت گاؤندیاں نیں جمیدا وچ ویراں دی حیاتی دیاں دعاواں تے نگھے پیار دا ذکر ہوندا اے۔
 ویراں دے گھوڑی چڑھن ویلے بھیناں ویر دی گھوڑی دیاں واگاں پھڑویاں نیں تے ویر
 وی بھیناں نون ”واگ پھڑائی“ دیندا اے۔

بھیناں واگاں پھڑیاں نیں

بھیناں پھڑی واگ

چنچ روپے بھیناں والاگ

بوری جھوٹی بھیناں والاگ

بھیناں ایس ویلے بھراواں کولوں موہنہ منگیاں مراواں یسٹیاں نے تے بھراوی برے چاء

تل بھیناں نوں راضی کر دے نیں۔ جنج ودھیا ہون مگروں (لوک گیتاں دے حوالے تل جنج تل بندے ای جان دے سن کڑیاں گھروچ گدھے پاندیاں نیں۔ بھین اپنے ویر دی جنج جان مگروں گھروچ اپنیاں سیلیاں تل دل کے گدھا پاندی اے بھیناں گدھے دے بولاں وچ ویر دے شکنں دی سلامتی دیاں خیراں منگدی اے۔

۔ بارہیں برسیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیاندی پرات

اج میرے ویرے دی شکنں والی رات

بارہیں برسیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیاندے آگ

ویرا چڑھ گھوڑی بھین پھڑے تیری واگ

بارہیں برسیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیاندی تھالی

اج میرے ویرے دی بھی پھرے گی سالی

بارہیں برسیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیایا چھولے

اج میرے ویرے کون برابر بولے

بارہیں برسیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیاوڑیاں

اج میرے ویرے دے بیٹھو چمن گیناں وریاں

سیانے آکھ دے نیں، دھیاں پر ایادھن ہونیاں نیں، اے چڑیاں دا چہبہ اک دن اڑ جانا

ہوندا اے۔

۔ اپنے گھر کو نجاں دیاں ڈاراں کیڑا سدا رکھوے

سیلیاں تل گدھا پاندیاں ککلی پاندیاں تے تھل کھیڈ دیاں بائل دے ویڑے چرے

کت دیاں دن پل بن کے لنگھ جان دے نیں، بائل دھری دے دیس نوں چھڈن دا ویڑا نیڑے

آجاندا اے۔ جتھے ویر دا پیار ملیا ہووے۔ جنہاں سیلیاں تل گڈیاں پٹولے کھیڈ کے جوان

ہوئی ہووے اوہناں گلیاں تے سیلیاں نوں چھڈن گلیں دکھ ہونا اک فطری گل اے۔

بھیناں دی رخصتی ویلے دے ایناں گیتاں وچ ایناں درد تے سوز ہوندا اے جے پھر دل

وی موم ہو جائدے نہیں کھارتے لگدے لائے جدوں ڈولی چکن لگدے نہیں نل ای اک درو
بھری آواز اٹھدی اے۔

۔ رنگ رنگیلی ڈولی میری

ہاتل اج نہ ٹوروے

میتوں رکھ لے اک دن ہو روے

ہاتل توں مگروں کڑیاں او سے ویرول گیت دی مہار موڑ لیںدیاں نے جے کدی وی بھین
دی کوئی گل نہیں موڑی ہندی۔

۔ لے چلے ویرا لے چلے

ڈولڑی پا کے کھار

ویرا رکھ لے اج دی رات

اسے قانون ازلاں توں انسانی وسیب دے نل اے کہ انکھل تے غیرتیں والیاں کدی
انھیاں ڈولیاں روکیاں نہیں سگوں اگلے پنڈاپڑا کے مڑوے نہیں۔
بھین دے دل توں دلا سہ دین لئی کجھ کڑیاں ویرولوں بول دیاں نہیں۔

۔ میرا پنچاں نل اقرارنی

میں کجھ رکھاں اج دی رات نی

جدوں بھیناں ویکھدیاں نہیں کہ ہن ڈولی ٹرچی اے تے پنڈوں باہر تک اوہدیاں سیلیناں
اوہدی ڈولی دے نل نل گیت بول دیاں جائدیاں نہیں

۔ میری ڈولی دے رتڑے چیرے نی ماں

میتوں ودعیا کر دے ویرے نی ماں

مہری ڈولی توں لگے ہیرے نی ماں

میںوں ودعیا کردے ویرے نی ماں

بھیناں بابل دھری دے دیس نوں چٹڈ جائدیاں نہیں پر اے گھراں وچ جاوسدیاں نہیں
 جیرے اوہناں دے اصل گھرای ہوندے نہیں پر مدتاں تیکراوہنوں ماں دی محبت تے پورا
 پیار بڑا ستاند اے ویر دی یاد اوہنوں کدی وی آرام نال نہیں بہن دیندی بھین ویاہ توں گروں
 وی دنال دنال گروں پیکے گھر پھیرا نوہرا رکھدی اے تے گیتاں وچ ای اپنیاں سیلیاں نال
 دل کے آکھدی اے۔

کنک تے چھولیاں دا کھیت نی بھابو

سہجے سہجے سرے گا

ویر دھری دا دیس نی بھابو

سہجے سہجے سرے گا

کل تک تے بھین اپنے ویر دے گھر حکومت کردی سی بابل دھری دے ویسرے وچ
 پردھان سی ویر اوہدی گل نوں بھوئیں تے نہیں سی ڈگن دیندا بابل اوہدی خوشی لئی دن رات
 سیلیاں وچ کم کار کردا سی اج اوس لاڈلی تے نازاں نال پئی بھین نوں نویں گھر وچ کوئی پیچھدا
 ای نہیں۔

جیرے گھراوہ جائدی اے حکومت ننان تے سس دی اے نہ پیکیاں والا پیار اے نہ
 ای گھردی سرداری نہ ماں دی محبت نہ سیلیاں دے کٹھ نہیں نہ ویر دا پیار اے نہ ای بابل دا
 پیار، سگوں سس تے ننان دے طعنے نہیں جیرے ہر ویلے اوہدے اندر نوں ساڑدے نہیں تے
 اوہ ویر دی اڈیک وچ اونسیاں پاندی اے اڈدے کواں نوں سدے دیندی اے، ویر دے بوتے
 دی کوٹھے چڑھ چڑھ کے دھوڑو۔ کھدی اے اوڑک ویر ندیاں چیر کے پنیاں دا جن بن کے
 آملد اے اوہدیاں سدھراں خوشیاں بن کے نچ اٹھدیاں نہیں، دھرتی تے اوہدے پیر نہیں
 کلدے بھین ویر دے بوتے نوں سراں دا پن پاندی اے ویر دے سونے دی جنجیری والا کرتا

کلی تے ٹنگدی اے ویر لئی رتا پٹنگ وچھانندی اے، ویر بے پانی منگدا اے تے بوری مجھ
چواندی اے روٹی دی تھاں گری میوے کھواندی اے آنڈھنٹل گوانڈھنٹل نوں دسدی پھردی
اے۔

سساں آخر سساں ہونڈیاں نیں اوہنوں اوہدے ویر دا گھر آؤنا چنگا نہیں لگدا اوہ مونہوں
تے کچھ نہیں بولدی پر مونہہ وچ بڑبڑ ضرور کردی اے اندر باہر آؤندی جانندی ایویں ای گللاں
پئی کردی اے تے کدھرے اوہدے ویر دے آؤن تے بوہا ای نہیں کھولدی ایٹاں دکھاں دا
اظہار وی بھین لوک گیتاں وچ کردی اے۔ جنہاں وچ درد دی اک کرلاٹ ملدی اے۔

۔ میرے ویر نوں مندانہ آکھیں

میری بھانویں گت پٹ لے

تے کدھرے ویر نوں تھندانہ لاکے دین پاروں کس نوں اوہدی بوری مجھ مرن دی بدوعا
ویندی اے۔

۔ سے تیری بوری مر جائے

میرے ویر نوں تھندا تہنیوں لایا

یاں

میرا ویر پر وہنا آیا تے بنیاں توں کھنڈ مک گئی

سے ویر نوں مندانہ بولیں

میری بھانویں جتہ کڈھ لے

ویر دے آؤن دی خبر سن کے اوہدے مونہوں جیرے بول نکل دے نیں اوہدے دل
ویاں جذبیاں دے عکاس ہوندے نیں۔

۔ تھلی ڈھونگی دے کر ڈکے

انج میرے ویر نے آؤناوے قصایا کر بکرے

تے جدوں ویرنوں آئیں مدتیں نکلے جائیاں نہیں فیرا وہ ویر دی اڈیک وچ ڈبی رہندی
اے اوہنوں اک اک پل ورہیں جیڈا لگدا اے تے اوہ ہواواں تے کلاواں کولوں اپنے ویرے
دے پتے پجھدی پھر دی اے۔

۷ کوٹھے توں اڈکلاواں

پتے دے مینوں میرے ویر داتنیوں سونے وی منج لاواں

کوٹھے توں اڈکلاواں

پتے دے مینوں ویرے داتنیوں چوریاں کٹ پلاواں

تے جے کرویر بوہتے دور ہون پاروں پھمستی کیتیاں نہ آ سکدے ہون تے ویراں کولوں
وچھڑیاں وی بھینل نون چر ہو گئے ہون تے اوہ آکھدی اے۔

۸ روٹی توے اتے پھل گئی آ

فوٹو کھل ویر دے تیری صورت بھل گئی آ

ایسناں دکھل تے اکھاپاں وچ بھین نون مل پوتے بھین بھراواں دی یاد ستاندی اے
اوہ اپنی مرضی تل اپنے پیکے وی نہیں آ سکدی تے کھل کے یاد وی نہیں کر سکدی تے
ایسراں اوہ اپنے گیتاں وچ ای اپنے دل دی ہواڑ کڈدی اے۔ بھین ویر نون مخاطب کر کے
آکھدی اے۔

۹ ویرا گھر گھر دھریکاں پھلیاں

ایسناں دھریکاں دی ٹھنڈی چھل

ویر اتوں آگھرے

لے چل مل پو دے دیس

تے اوہ دے تل دیاں کڑیاں اوہ دے ویر ولوں بولدیاں نہیں۔

کیکن آواں بھین بھولینے
 میرے ساتھی تہاں لکھ گئے دور
 بھینے توں رہ گھرے
 سس اپنی دے کول
 نی توں رہ گھرے

چوہدری مقصود ناصر ہوری اپنی کتاب بھین بھراوے سچے پیار بارے پنجاب دے لوک
 گیت وچ لکھدے نیں۔

”ایہناں پیار بھرے مٹھے گیتاں وچ بھراوی محبت، بھین دے دل وچ ٹھاٹھاں مار دے
 سمندر وانگوں نظریں آؤندی اے، بھین سمجھدی اے پئی دنیا دے سارے ٹوہرتے چودھر پنے
 اوہدے بھرا ناں نیں، اے گیت بھین بھراوے پیار وی اک اجیسی تصویر نیں جنہوں و بکھریاں
 اسیں تھک دے نیں۔ اے گیت سدا بہار گیت نیں، جیدے بولاں دے وچ بھین دے
 ڈوٹکے، سچے تے تھکے پیار ویاں چھلاں پڑھن سنن والے دی کلیجے نوں ہتھ پا پسندیاں نیں تے
 بھین دی تھان بھراوے دل وچ اپنی اچی کر جانڈیاں نیں کہ ہور کسے وی رشتے دی او تھوں
 تیک پہنچ نیں پندی۔“

ویر بھین دے گھر آوے تے اوہ اپنے دل ویاں ساریاں گلاں اپنے ویر نل کر دی اے
 کیوں جے اوہ جان وی اے اوہ امان تران اوہدا ویر اے بھیناں اپنے دکھاں نوں صرف ویراں
 اگے ای بیان کردیاں نیں ویر و رہیاں مگروں آوے تے بھین دے مومنہوں بے اختیار نکل دا
 اے۔

پڑے اتے بہ جاویر نا

سس چندری دے روگ سناواں

کرسی تے بہو ویروے

چراں پچھوں آیاں اس دن روکوتے رہو ویروے

تے کدی کدی کڑیاں رل مل کے بہہ کے اپنے دکھاں نوں آپ اک دو جے اگے پھول

دیاں نہیں اک کڑی دلوں تے دوچی ویر و لوں جواب دیندی اے۔

س س پہاڑے چکی

سوہرا گھٹاڑے بھنگ

ویر و لوں جواب ملدا اے

بھنگ دا بوٹا پٹ سٹاں

چکی دے ٹوٹے چار

تے فیر بھین آکھدی اے

س س نے لاه لیناں چوڑیاں

سوہرے نے لاه لیجے بند

تے ویر و لوں جواب ملدا اے

س نیلا گھوڑا ویج کے

بنا دیاں بھیناں نوں بند

تے

گل دا کینٹھا ویج کے

بنا دیاں بھیناں نوں چند

تے جدوں ویر آوندے نہیں تے آندھ گوانڈھ دیاں کڑیاں اوہدے گھر آوندیاں نہیں تے
پچھدیاں نہیں کہ تیرا ویر آیا سی کیہ کھ لیا اے۔ تے بھیناں بڑے مان نال ویر دیاں لیا لیاں
ہویاں چیزاں اپنیاں سیلیاں نوں دکھاندیاں نہیں۔

س آہنڈناں گواہنڈناں بھمن گلیاں ویر کیہ کھ لیا۔

جھگا جتی، ونکاں ازبو سرنوں گھنپایا

بھیناں نوں سدا ویراں دیاں اڈیکاں ہندیاں نہیں تے انکھی ویر وی اپنیاں بھیناں دے

گھراں دیاں پل پل دیاں خبراں رکھدے نیں تے بھیناں دے مان نوں کدے وی ٹن سس
 دیندے۔ پر جدوں کوئی بھین دیر توں بغیر رہ جائے تے دوجیاں دے گھر آؤندے دیراں نوں
 دیکھ کے اوہ اداس جھی ہو جاندی اے کدی کلاواں نوں سنیے دیندی تے کدی راہیاں نوں پچی
 پچھدی اے۔

بھائیاں راہیاں جاندیا

جانا توں کھیرے دیس

جانا بی بی میں تیرے پیکڑے

دے کوئی سنیادے لے جاواں

جا آکھنا میری ماں رانی نوں

دھیاں کیوں دیتاں دور

تے دوجیاں کڑیاں ولوں جواب آؤندا اے جھیریاں کہ بھراولوں بولدیاں نیں۔

میں نہ دیتاں دور

دیتاں اوہتاں دے لیکھ

اج بناواں پنیاں

پر سوں بھیناں دے دیس

ویاہ توں گمروں کے مجبوری پاروں جدوں دیر بھیناں نوں لین نہیں آؤندے تے سس
 تے ننان دے طعنیاں توں تنگ آکے دیر نوں خط لکھدی اے۔

لوڈے ویلے خط ملیاں

دیر شام دی گڈی چڑھ آیا

اوڑک بھین دا جی سوہرے گھر لگ جاند اے ننان ویاہ کے اپنے گھر ژر جاندی اے سس

بڈھڑی ہو جاندی اے بڈھا بڈھی اینویں بیٹھے جیویں بیٹھے چور والی صورت دکھالی دیندی اے
 بھرا گھریت بھدا اے تے بھین بڑے چاہواں نال بھرا گھر آؤندی اے۔

باپو مجیاں دے سنگل پھڑاوے

دیر گھریت بمیا

دیر دے نل نل بھین دی پتراں والی ہو جاندی اے تے جدوں اوہ اپنے پتراں نوں لوری
دیندی اے اپنے دیراں دے پیار دے ذکر نوں اوس ویلے وی نہیں . سھدی لوری دیندیاں
آکھ دی اے۔

۔ دوردور کتیا، جنگل ستیا

جنگلیں کائے، جیون کاکے دے مے

اوڑک بھین اپنے پترنوں ویاندی اے تے اوس ویلے وی اپنے دیراں نوں نہیں
سھدی۔

۔ پھلاں بھری چنگیر اک پھل توری دا

ایس ویلے دے نل مہاں لوڑی دا

کدی گل ایس دے کہ ایہناں گیتاں وچ بھین بھراوی محبت راوی دیاں چھلاں وانگوں
ٹھاٹھاں ماردی نظری آوندی اے۔ ایہناں گیتاں وچوں سانوں پتہ چلدا اے کہ بھین دے ٹوہر
تے جگ تے چودہر دیراں نل ہوندی اے ایہناں گیتاں وچ پیاراں محبتاں تے خلوصاں دے
نل نل جذبیاں دے دریا وگدے دکھالی دیندے نیں . ہیرے کدی وی سک نہیں سکدے
سگوں ویلے دے نل نل چڑھ دے جاندے نیں ایہناں دی روانی وچ تیزی آوندی جاندی
اے۔

لوک گیتاں دے ایس منظر نامے تے نقشے اوس ویلے دے پنجاب دیاں جیوندیاں
جاگدیاں مورتیاں نیں جدوں پنجاب ویس وچ پیار خلوص محبت وفاقا ایہار دے پنج دریا وگدے
سن، جدوں پنجاب دیاں واواں وچ نفرت حرص و ہوس، دیر تے نفسو نفسی جی آلودگی نہیں
سی۔ ایس گیت اوس دور دیاں یادگار تصویراں نیں جدوں رشتیاں واققدس تے احترام سی
جدوں یار یاریاں پالدے سن ایہناں گیتاں وچ ایس اپنا ج تے کل بڑے سوہنے ڈھنگ نل
دیکھ سکدے ہاں۔

لوک گیتاں وچہ انگاں ساکلاں دا ذکر

کرنامہ کرتار نے سارے انساناں نوں اک جان توں پیدا کیتا اے تے فیر انسان دیاں
ٹھکلاں تے عقلیاں وکھو دکھ بنائیاں نیں۔ انساناں نوں پیدا کرن مگروں حیاتی گزارن دے ڈھنگ
دی دے نیں اک دوجے بل مل رہن دے طریقے انسانیت دا احترام رشتیاں دا تقدس تے
آپے وچ پیار محبت جیئے لافانی تے من موہنے ڈھنگ مولا پاک نے سائوں ایس لئی سکھائے
ہن جے ایس سکھی حیاتی گزار کیجے۔

دنیا دے مالک تے خالق نے انساناں نوں پیدا کر کے ایسہ وی دس دتا اے جے ایس
ابتہے سدالئی نہیں سکوں کجھ دیر لئے جیون لئی آئے آں تے اک دن تہانوں میرے اگے
اپنے اوس جیون والیکھا دیونا اے۔ جیرہ تہاں نے دنیا وچ گزاریا اے۔ اج انسان اپنی برادری
دولت تے انگاں ساکلاں تے بڑا مان کر دالے حالانکہ اللہ تعالیٰ نے اپنی آخری تے ہی کتاب وچ
ایسہ حکم لکھ کے ساریاں دنیاوی گھاں دا پول کھول دتا اے کہ۔

”اساں تہانوں اکو جان توں پیدا کیتا اے تے تہاڈے اگوں قبیلے ایس لئی بنائے ہن جے
تہاڈی سیان لئی آسانی ہووے تے یاد رکھیا جے اللہ دے دربار وچ او سے بندے دی عزت
تے آور بھاء اے جیرہ متقی اے۔“

مولا پاک نے اپنے بندیاں نوں ایسراں دے اصول تے قاعدے دے ہن جے انسان اج
دی اونہاں تے عمل کرے تے اوہ اپنے سارے دکھاں دا آباء کر سکدا اے اج دے انہاں دی
بجج ٹٹ خود نمائی تے جھوٹی وڈیائی ایسراں اچے سچے اصولاں توں دوری پاروں اے۔

معاشرے وچ رہندیاں ہوياں انساناں نوں دوجے انساناں بل لکھاں کم پیندے رہندے
نیں۔ سیانے آکھدے نیں۔ جے گلیاں دے گھساں بل وی وگاٹنی نہیں چاہیدی کیوں جے
کدی اوہناں بل دی کم پے سکدا اے۔ ایسہ تے معاشرے وچ رہندیاں ہوياں معاشرے
دے لوکل دیاں اوہ گلاں نیں جیریاں کہ اوہناں اک لمی حیاتی گزارن مگروں سائوں دسیاں
نیں جیریاں کہ اک حقیقت دے طور تے کل وی تے اج وی غیاں جانیاں سن پر جدوں
اسیں اوس ہی کتاب ول جھلت پاندے آں جیسے وچ کوئی شک والی گل نہیں تے جیرا

کھلن والا وحدہ لا شریک اے، میرا جان داسی کہ میں اپنے پیدا کینسے ہوئے بندے توں کسراں دے اصول دیواں گاتے ایسہ سوہنی تے سکون بھری جندڑی گزار سکے گا۔

جسراں کہ پہلے گل ہوئی کہ انسان معاشرتی حیوان اے تے ایسہ دوہے انساناں توں وکھ ہو کے کلا جنگلاں وچ نہیں جی سکداتے جدوں انسان انساناں وچ رہو گاتے سو اچیاں نیویاں تے چنگیاں مندیاں ہون گیناں کئی روسے تے منیوے چلن گے، دنیا دے سر جنہار توں ایہناں گلاں دا پہلے توں پہنچے سی ایس لئی اوس خالق نے سانوں رشتیاں دے تقدس تے احترام لئی کجھ اصول دے نیں جنہاں تے عمل کرن توں بغیر معاشرے وچ انصاف، امن، محبت تے پیاراں خلوصاں دیاں واواں نہیں چل سکدیاں، سکھاں تے موجاں دیاں ٹھکریاں کدے وی آباد نہیں ہو سکدیاں سکوں معاشرے وچ ظلم، کدوہ کھج دھرو، حسد تکبر، جیہاں واچھڑاں تے بلاواں ہر پاسے ساڈی راہ مل کے بیٹھیاں ہوون گیناں جنہاں دے آکھے لگ کے ایس اپنے دیراں، بھیناں بھراواں، تے ہو ر کئی مقدس تے پاک پوتر رشتیاں دا احترام تے مقام بھل جاواں گے اک نظر اوہناں اصولاں ول وی جنہاں دا ذکر اپر وکت ہو یا اے کہ اوہ اصول کیے نہیں۔

اللہ تعالیٰ نے اپنی وحدت بیان کرن مرس رسول پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی رسالت دا ذکر کیتا اے۔ اینوں بنیادی تے ضروری گلاں توں بعد انسانی حقوق دے حوالے نال جس رشتے تے ہستی دا ذکر سب توں ابھرواں ملدا اے اوہ اے ”ماں“ دا ذکر قرآن پاک وچ کئی تھاں تے ایس گل دا ذکر اے کہ اسان تہاڈے تے ماں دا احترام لازم کردتا اے۔

قرآن پاک توں بعد جہڑیاں حدیثاں نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں ساڈے تیکر آئیاں اوہناں وچ وی ماں دے احترام تے وڈیائی عظمت تے شان دے ذکر دارنگ سب توں گورھا اے اک دو حدیثاں بیان کردا ہاں۔

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا کہ۔

جنت ماں دے پیراں دے تھلے دے تے اک تھاں اتے تے ایسہ وی حکم اے کہ

نامراداے اوہ بندہ، جیدے والدین چوں اک یا دو ماں یا باپ زندہ ہووے تے اوہ جنت چ

نہ جاوے مطلب ایسہ وے کہ انسان بھاویں ساری حیاتی ماں وی خدمت کردا رہوے۔
بلدیاں ریتاں چوں نگہ کے ماں نوں چک کے حج کران لے جاوے اوہ اپنی ماں دا اک رات دا
وی حق ادا نہیں کر سدا۔

ہن دیکھنا ایسہ وے کہ ساڈی رہتل وچ تے لوک گیتاں وچ لوک اوپ دے رچناواں
نے ماں نوں کنل کو مقام دتا اے۔

لوک شاعران ماں دے ایسے عظیم رشتے دے مقام تے احترام نوں لوکاں تیکر کیویں تے
کسراں پہنچایا اے۔ کیوں جے سیانے آکھدے نہیں کہ لوک گیت ای اپنے علاقے دیاں
تصویراں ہوندے نہیں۔

پنجابی اوپ دی اک لوک صنف جنہوں اسیں جملہ آکھدے ہاں اوہ دے وچ ماپیاں دا
ذکر کجھ ایسراں بیان کیتا جاندا اے۔

جملہ پایا گئے

ماپے سدا نہیں رہنے

دکھ جنڈڑی دے سنے

ایسہ ویلے فیر نہیں آنے

اوہ گل سن چھلیا

کلاواں

اوہ ماواں

ٹھنڈیاں چھاواں

حدیث دیاں کتاباں وچ اک واقعہ دا ذکر انج ملدا اے کہ

حضرت موسیٰ علیہ السلام اللہ تعالیٰ نال کلام کردے ہوندے من ایسراں ای روز و انگوں
جدوں اوہ اللہ تعالیٰ نال گلاں کرن لئی طور پہاڑوں چلے تے پہاڑوں پیا مولا پاک ولوں واج آئی
کہ موسیٰ رک جاج تیرے مگر تیرے لئے دعا کرن والی تیری ماں مر گئی اے۔

گل ایسہ دے کہ ماں پتراں لٹی دعا کرے تے مولا پاک قبول کر لندے نہیں۔

اک بولی وچ ایس گل نوں ایسراں بیان کیتا گیا اے۔

جاندا نی جاندا

جس گھر ماں نہ ہووے رب پھیر کے مونہ لنگھ جاندا

انسان حیاتی دیاں دھندیاں وچ کنہاں ای کیوں نہ رجب جاوے کڑیاں چڑیاں لکھاں واٹاں

تے کیوں نہ ویاہیاں جاوون جدوں وی کدھرے کشھیاں بیٹھن گئیاں اپنے ماں پونوں ضرور

یاد کرن گئیاں جمیدی سب توں وڈی مثل اک بولی اے۔

تن رنگ نہیں بھل دے

ماپے، حسن، جوانی

کڑیاں نکی عمرے اپنیاں ہانہاں نل رل کے ککلی پاندیاں تے تھال کھیڈ دیاں نہیں

ایٹاں دے گیتاں دے بولاں چوں ماں نل پار تے ماں لٹی لمی عمر دی دعا دے منظر بڑے سوہنے

دسدے نہیں۔ کیوں جے کڑیاں چڑیاں دے جیون وچ رنگ سدا ماواں نل ہوندا اے ایس کر

کے مرداں دے گیتاں نالوں سوانیاں دے گیتاں وچ ”ماں“ داناں بار بار آؤندا اے نکھیاں

کڑیاں دا اک گیت تھال۔

کھوہ وچ پانی

ماں میری رانی

پو میرا راجہ

ہینہ گھوڑا تازہ

چاندی دیاں پوڑیاں سونے دا دروازہ

آل ماں ہو یا تھال

اک ہو ر تھال وچ ماں دی لمی عمر دی دعا تے ماں دی آئی مرن دی دعا کھ ایسراں اے۔

چھٹی چھاں جیوے ماں

میں مرحل
 کھکھریاں خربوزے کھاں
 کھاندی کھاندی کاہل جاں
 کابلوں آندی گوری گاں
 گوری گاں گلانی وچھا
 مارے سنگ تڑاوے رسہ
 منڈے کھینڈن گلی ڈنڈا
 کڑیاں چڑیاں نہاندیاں
 مرد کر کے لیکھا پتا
 رٹاں گھر و ساندیاں
 آل مال ہو یا تھال

کڑیاں دیاں ساریاں گیتاں وچ ماں دا ذکر بڑے پیار تے چاء نال کیتا گیا ہوندا اے تے
 سارے دکھاں نوں دھیاں اپنیاں ماواں اگے ای بیان کردیاں نہیں کدی لوک گیتاں راہیں تے
 کدی ساہنے بیٹھا کے۔

ماں دا ذکر کڑیاں چڑیاں دے گیتاں وچ سب توں بوہتا ملدا اے ککلی ہووے یاں
 تھال ترنجن وچ جے نئے دیاں سراں ہوون یاں سوہرے گھراں وچ دکھاں ورداں دے حال
 دھیاں دھیانیاں اپنیاں ماواں نوں اپنے گیتاں وچ کدی وی نہیں ۔ سلدیاں کدی ماں دے لے
 والاں دا ذکر تے کدی ماں اگے حیاتی دے دکھاں دا روٹا گل کیہ کڑیاں اپنیاں ماواں نال تصور اں
 تے خیالاں خیالاں وچ اپنے دلاں دی ہواڑ کٹھ دیاں نہیں۔

کڑی لئی سب توں اوکھا ویلا اوہ ہوندا اے جدوں اوہ اپنے پبکے گھرنوں چھڑ کے جاوے
 لگدی اے اوہنوں ماں دا پیار بڑا یاد آوندا اے تے اوہ ماں اگے ترے لے پامپا کے آکھدی اے۔

اج دی دساڑی رکھ لے ڈولی نی ماں
رہواں باپ دی بن کے گولی نی ماں

ایہناں گیتاں وچ اک درد تے سوز دی کرلاٹ ہوندی اے جنہاں انفقاں دی پٹاری وچ
بند نہیں کیتا جا سکدا جیہدی فقہریاں نال تصویر نہیں کجھی جا سکدی جنہوں صرف محسوس ای
کیتا جا سکدا اے۔ اہمہ گیت کڑیاں رل کے اوس ویلے بولدیاں نیں جدوں ڈولی ٹرن لگدی
اے کجھ کڑیاں رل کے اوس ویلے بول دیاں نیں جدوں ڈولی ٹرن لگدی اے کجھ کڑیاں جاندی
ہوئی کڑی دلوں بولدیاں نیں تے کجھ کڑیاں ماں ولوں جواب دیندیاں نیں

میری ڈولی دا وان پرانا نی ماں
دھیاں ہندیاں نیں دھن بیگانہ نی ماں
میری ڈولی رنج کے ویکھ نی ماں
اساں جانا بیگانے دیس نی ماں
تیرے بوہے آیا ماہی نی ماں
میں تاں ہو گئی اج پرائی نی ماں

پردیس جاندی ہوئی دھی بار بار ماں نوں مخاطب کر کے آکھدی اے ماں ساڈا آکھیا سنیا
معاف کریں تے ساڈے گھراں دیاں وی خبراں رکھیں۔

نہ میں لڑی تے نہ میں بولی نی ماں
میری رکھ لے اج توں ڈولی نی ماں
میری ڈولی تے پئے کھیں نی ماں
میں تاں چلی پرائے دیس نی ماں
تیرا کدے نہ موڑیا آکھا نی ماں
تے لے پھیر رب راکھا نی ماں

دھیاں اپنے گھراں وچ جاو سدیاں نیں تے ماواں دھیاں دی تھلاں تے پتران نوں دیاہ کے
اپنے گھردی کمی نوں پورن لئی نوں ماں لے آؤندیاں نیں او دھردھی رانی سوہرے جنن مگروں

ہرویلے ماں دی اڈیک وچ رہندی اے تے اپنے گیتاں وچ نت ماں نوں یاد کردی اے خط
 لکھدی اے کانواں ہتھ سدے گھدی اے تے آؤندے جاندے راہیاں کولوں پچھدی پھر
 دی اے۔

بھائی راہیا جاندا
 جانا توں کیہڑے دیس
 جانا بی بی میں تیرے پیکڑے
 دے سنیا لے جاواں
 جا آکھنا میری ماں رانی نوں
 دھیاں کیوں دتتاں دور

ترنجناں وچ جدوں وی کڑیاں کنھیاں ہو کے بہندیاں نہیں اوہناں دے گیتاں وچ ماہیاں
 واڈکراک اپنا وکھرا رنگ تے سر لے کے آؤندا اے جیدے وچ صرف بالاں دے گیتاں
 وانگوں دل پر چاؤے دیاں گلاں ای نہیں ہوندیاں سگوں حیاتی دے لے چوڑے مسکے دکھاں
 درداں دیاں کماتیاں بیان کیتاں جانداں نہیں جیویں۔

چڑھ دے چناں تیرے مڈھ تے نکری
 ماہی ہوندے نہیں دھیاں دی نکری
 چڑھ دے چناں تیرے گٹھ گٹھ لالی
 ماہی ہوندے نہیں دھیاں دے والی
 چڑھ دے چناں تیرے مڈھ تے بوکر
 ماہی ہوندے نہیں دھیاں دے نوکر
 چڑھ دے چناں تو آدیں ویڑے
 دھیاں دے دکھڑے کون نبیشڑے

پرائے دیس اک تے دھی دا دل نہیں لگدا دو جانناں تے سس اوہنوں تنگ کردیاں نہیں

کدی داج گھٹ ہوون دے طعنے تے کدی کم نہ کرن دے مہنے کدی پانی نہ بھرن تے
 جھڑکاں تے کدی چکی نہ بیسن تے ماراں ایہو جیساں کئی گلاں کڑیاں دے لوک گیتاں وچ
 شامل ہو کے سوز تے گداز پیدا کر دیندیاں نیں۔ کڑیاں ایناں دکھاں وچ اپنی ماں رانی نوں
 کسراں یاد کرویاں نیں۔

آیا وساھ کچی داکھ مائے رانیچے
 کدی تک جا سلڈا حال مائے رانیچے
 کدی ملیں نی مائے بھولینے
 کتے ملیں تاں دکھ سکھ پھولے

ایناں دکھاں تے درداں نوں کے لوک شاعر نے اپنے اک گیت وچ ایسراں بیان کیتا
 اے دنیا نوں اک کھوہ دی مثال دے کے عورت نوں دھی 'نونہ' ماں تے سس دے روپ وچ
 اکوتھاں تے کھڑا کرتا اے۔

کچی کھوہی تے بوکا چم دا مائے
 جتھے سہی پانی بھرے
 اک بھرے تے دو جا بھن دھرے
 سانوں نونماں نوں دوش دھرے
 کچی کھوہی تے بوکا رانگلا مائے
 جتھے ابرہی پانی بھرے
 اک بھرے تے دو جا سر دھرے
 سانوں دھیاں نوں یاد کرے

دھیاں پتراں نوں جیڑیاں موجاں تے رونقاں ماواں دیاں ہوندریاں نیں اوہناں دا اظہار
 اک کچی جی تہیہ نل کیتا جاندا اے

میں سو سو رکھ پچی لاواں
 رکھ تان ہرے بھرے

ماواں   لھنڈیاں   چھلواں
چھاواں   کون   کرے

لوک گیتاں دے حوالے نل بے اسیں ماں دا ذکر کریئے تے خورے ماں دیاں دعوواں
وانگوں ایسہ سلسلہ کدی وی نہ مک سکے۔ ہولی ہولی کڑیاں بیگانے ویس نل پرست پاء لیندیاں
نیں جیہدا مطلب ایسہ تئیں کہ ماں دی یاد بھل جائدی اے سگوں دھیاں آپ دھیاں پتراں
والیاں ہو جائدیاں نیں جدوں اسیں ایس مقام تے اک دھی نوں کھلوتاو کھدے ہاں تے اوہ
اپنے بالوں نوں کمانیاں پاندی دسدی اے جنہوں اسیں "باتاں پاناوی کھندے ساں تے اوہ
بالاں اگے ایساں دیاں کمانیاں پاندی دسدی اے۔"

کول پھل، کول پھل، کول پھول وچارا
کے کول اوہا کے کول سارا
کے کول ہے ای تئیں وچارا

(ماپے)

دراصل ایساں گیتاں تے کمانیاں پچھے ماں دی محبت دے دریا وگدے ہوندے نیں جنہاں
تے ویلیاں دی گرفت کدے وی تئیں آؤندی۔ ماں دا پیار ماں دے لاڈ تے ماں اگے دکھاں
دے ایس بیان نوں بے اسیں گوہ نل ویکھیے تے سانوں لوک گیتاں دے ایسہ اثر اج وی
نویں پنجابی شاعری تے پرانی صوفیانہ تے کلاسیکی شاعری وچ بڑے ڈونگھے ملدے نیں
شاہ حسین ہوراں نے اپنیاں جذبیاں نوں بیان لکھیاں ماں دی علامت نوں بڑے سوہنے
ڈھنگ نل ورتیا اے۔

مائے نی میں کہنوں آکھاں

درد وچھوڑے دا حال

تے فیر

مائے نی مینوں کھیند دے

میراوت کھیند کون آسی

بابا طبعی شاہ ہوراں نے

”مائے نی مینوں کھیڑناں دے تل نہ ٹور“

آکھ کے ماں وی محبت پیار خلوص دی گل کیتی اے کیوں بچے ماں دا رشتہ ای اوہ رشتہ
اے جیہڑا دکھاں وچ کم آؤندا اے جیہڑا پتراں دے دکھاں نوں محسوس کدا اے تے اوہناں
دے لئی دعاواں کدا اے۔

انگاں ساکاں دی گل کردیاں ماں توں مگروں جیہڑے رشتے داسب توں ودھ کے ذکر ملدا
اے اوہ اے بھرا دا ذکر ساڈے لوک گیتاں وچ اک بھرا ولوں بھرا دا ذکر بڑا گھٹ اے سگوں بھرا
دا ذکر بچے ہے وی تے اوہ وی بھین پر د۔ سن ولوں کڑیاں دے لوک گیتاں وچ جناماں تے محبت
ماں تل اے اوہنی پوئل نہیں۔

جسراں کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی حدیث دی اے۔

کہ آپؐ کو لوں آپؐ دے اک صحابیؓ تے پچھیا کہ یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ میرے
تے سب توں بوہتا حق کس دا اے آپؐ نے فرمایا کہ تیری ماں دا صحابیؓ نے فیر پچھیا آپؐ نے
فرمایا تیری ماں دا صحابیؓ نے فیر پچھیا آپؐ نے فرمایا تیری ماں دا تے چھو تھی وار پچھن تے فرمایا
کہ تیرے پو دا۔

بابل دھرمی دا ذکر لوک گیتاں وچ بڑا ای گھٹ اے تے اوہ دی دکھ نہیں سگوں اوس تھاں
تے وے جتھے ماں دا ذکر آؤندا اے یاں بھراواں دا ایہدی وجہ اک تے ایہہ ہو سکدی اے کہ
دھیاں اپنے سارے دکھاں نوں صرف ماواں اگے ای کھل کے بیان کر سکدیاں نہیں یاں فیر
بھراواں اگے۔

بابل دھرمی اگے بیان کیتے جاوے والے دکھاں دا مماندرا ماواں اگے دے جاوے والے
ورواں توں اڈ ہوندا اے ایہدے وچ اک شکایت ہوندی اے جدوں کہ ماواں اگے بیان
کیتے جاوے والے ہاڑیاں دے منظر ہور طراں دے ہوندے نہیں اوہناں وچ گھراں دے
دکھاں دا اظہار س دے جھیریاں دا بیان ناناں دیاں لڑائیاں دیاں گلاں تے ہور کئی حیاتی دیاں

حصیٹاں ہوندیاں نہیں۔

کڑیاں اپنے ”تھل“ وچ اپنے بائبل دھری واڈ کر کجھ ایسراں کردیاں نہیں۔

پو میرا راجہ

بیٹھ گھوڑا تازہ

ترنجٹاں تے گدھے دیاں ہانٹاناں چوں جدوں کے وی مگنی ہو جاندی اے تے فیر کڑیاں
جدوں دل کے ہندیوں نہیں اوس ویلے بائبل دے لبھے ہوئے ور بارے گل بات کردیاں
نہیں۔

باپونوں پسند آگیا

منڈا روہی دے مکرنا لوں کالا

کیوں جے کڑیاں اپنے ماں پو اگے بولدیاں نہیں سگوں اپنی پسند تے ناپسند دا اظہار اپنے
گیتاں وچ ای کردیاں نہیں ایسو جیہاں فرمائشاں اکثر بائبل دھری اگے ای بیان کیتیاں جاندیاں
نہیں جیہاں کہ بوہتیاں من وی لیاں جاندیاں نہیں۔ ایسو جیہاں عرضاں بائبل اگے ای بیان
کیتیاں جاندیاں نہیں ایسو جیہاں عرض اگے ویکھدے ہاں جیہدے وچ کڑی بائبل نوں مخاطب
کر کے اپنے دل دی گل لوک گیت راہیں ایسراں مناندی اے۔

دئیں دئیں دے بابلا اوس گھرے

جتھے سس بھلی پروہان ساہورا سردار ہووے

ڈاہ پڑھا ہندی سا بنے تے متھے کدی نہ پاندی وٹ

بائبل تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا ہووے گاؤ ڈرا جس

بائبل تیرا پن ہووے

دئیں دئیں دے بابلا اوس گھرے

جتھے سس دے باہڑے پت

اک مگنیے اک ویا ہے

وے میں شاویاں ویکھاں نت

باہل تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا ہووے گلوڈ ژا جس

باہل تیرا پن ہووے

دئیں دئیں وے بابلا اوس گھرے

جتھے بوریاں جھوٹیاں سٹھ

اک رڑکاں اک جمانی آں

وے میرا چائیاں وے وچ ہتھ

باہل تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا ہووے گلوڈ ژا جس

باہل تیرا پن ہووے

دئیں دئیں وے بابلا اوس گھرے

جتھے درزی سیون نت

اک کڈھنی آں اک رکھنی آں

میرا وچ صندوقاں وے ہتھ

باہل وے تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا ہووے گلوڈ ژا جس

باہل تیرا پن ہووے

دئیں دئیں وے بابلا اوس گھرے

جتھے گھاڑ گھرے خیار

اک پاواں دو جاڈ بڑے

وے میرا ڈبیاں وے وچ ہتھ

باہل تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا ہووے گاوڈ ژا جس

باہل تیرا پن ہووے

دئیں دئیں وے بابلا اوس گھرے

جتھے سس بھلی پروہان سوہرا سردار

سس نوں سدھن شریکناں

سوہرا کچری دامالک

باہل تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا اوڈ ژا ہووے گے جس

باہل تیرا پن ہووے

کڑیاں اپنے ”باپو“ نوں مخاطب کر کے اپنیاں گدھیاں وچ تے ترنجنیاں وچ اپنیاں
فرمائشاں وی دس دیندیاں نیں۔ جیریاں گیتاں وے راہیں پووے کنیں وی جا پیندیاں نیں۔

پکا گھر ٹولیں بابلا

کتے لپسے نہ پین بنیرے

تیسواں کلیاں تے ٹنگیا کرو

بھولیو ماپو وے دھیاں سوچ کے منگیا کرو

ایناں فرمائشاں توں اوہا توں پہلے دے سارے دکھ وی جنہاں دا کڑی نوں پتہ لگ
جاوے اوہ وی باہل اگے امی بیان کیتے جانے نہیں کڑی نوں اپنیاں ہانن کڑیاں کولوں پتہ
لگ جاندا اے جے اوہا در کیویں دا اے تے اوہ اوہدیاں دکھاں نوں اپنے گیتاں وچ ایسراں
بیان کردی اے۔

اگ لاکے پھوکدے گھنے

باپو منڈا تیرے ہان دا

منڈا رنگ داسنی وا کلا
 دھوبیاں دے سنا پیا
 باپو مینوں بچھ لے دے
 دے میں وس پھیرد آں دے پینا
 دھیاں گوریاں جوئی تیرے کالے
 باپو دے بدای رتگیا

ایٹل دکھیں دے اظہار توں بعد جدوں اوہ سمجھدی اے پئی ہن میرا دیاہ اے لہے ای ہونا
 تے اوہ اپنی دہی ہوئی خواہش دا اظہار فیرا سیراں کردی اے۔

منڈے ہوندے باپو دے گھر رہندے
 دھیاں کیوں بنائیاں رب نے
 بدو ملسی نون جلاواں گے
 ماہی ساڈا کالے رنگ دا
 او تھویں قلمی وی کراواں گے

اوڑک رشتے دی گل پکی ہو جائدی اے گیتوں وچ بیان کیتیاں عرضاں دا کوئی مل نہیں
 پیندا ہاڑے تے ہوکے کسے کم نہیں آوندے باپو دھی نون نور دیندا اے تے دھی دے
 مونہوں صرف ایٹل ای نکل والے۔

ساویاں تراں دے تراں
 شکر الحمد للہ
 ساڈا لکھیا ای ایسے طراں

دھی پر دہسن ہون لگدی اے تے اوہدیاں ہانٹاں کتھیاں ہوکے اوہدے دل دی

اداز بن جائدیاں نہیں جھیرٹاں کہ آپ وی ایہیں منزلوں چوں لنگھ رہیاں ہوندیاں نہیں یاں لنگھ آئیاں ہوندیاں نہیں۔

تیرے مھلاں دے وچ باہل چر خہ کون کتے
میریاں کتن پوتریاں دھبے گھر جا اپنے
میرا چھڑیا کسینہ باہل ہن کون کڈھے
میریاں کڈھن پوتریاں دھبے گھر جا اپنے
ساڈی لمی اڈاری وے

باہل اسماں اڈ جانا

ساڈا چھڑیاں دا چنبہ وے

باہل کھیرے دیس جانا

دھیاں نوں ٹورن ویلے بھین بھرا ماں پو ساریاں دے ہنجو تئیں کھلونڈے پو دی اوس
ویلے دی تصویر اک لوک گیت دے راہیں اسیں ویکھدے ہاں۔

دھیاں پر دیسناں تیریں مخلصی نہ سناں

اٹھ سویرے دھرمی باہل دان گیو دا کروا

پر دھیاں نوں ٹورن ویلے بک بک ہو کے بھروا

جس امڑی نے دے دے لوری لکھاں لاڈ لڈائے

ہائے وے ربا اوس امبری توں وچھٹرن دے دن آئے

کاہنوں ہوئیاں نے جوان دھیاں پر دیسناں

دھیاں جھندیاں ہون پرائیاں کدی نہ راجیاں رکھیاں

اوہ وی ٹورن ویلے روئے بھر بھرو نوں اکھیاں

کاہنوں ہندا ایں حیران بابلا

آلے دے وچ گڈیاں چھڈ کے باری وچ پٹوہے
 اوہ وہی تیری لاڈاں والی چڑھ بیٹھی وچ ڈولے
 دھیاں جھدیاں ہون پرانیاں کدی نہ راجیاں رکھیاں
 دھیاں ہون دیاں نیں دھن پرایا
 توں ہس ہس نور بابلا

رخصتی دے ایناں گیتاں وچ ماں تے پونوں مخاطب کر کے مہر کرن دی گل کتھہ کہتی
 جائدی اے کہ ازلاں توں انجے ای ہوندا آیا اے۔

محلان ہٹھیاں باپ کھڑا
 رو رو نیں بھرے
 نہ رو باہل میریا
 دھیاں دے دکھ برے

دھیاں اپنے گھراں نوں ٹر جائدیاں نیں مڑجدوں پیکے آوندیاں نیں تے اوہدیاں
 سیلیاں اوہدے کونت نوں ویکھ کے آکھدیاں نیں
 تیرے ماہی داسنی دارنگ کالا
 چن وانگوں چمکدے

اوہدے گھر والا "لانی لگ" نکلدا اے ننن اوہدے تال گھراں دے کم کار توں لڑدی
 رہندی اے سس چکی دل اشارے کردی اے ایناں دکھاں پاروں اوہ اپنے ویراں تے ماں پو
 دن بلا کے دس دی اے پر تال ای اوہدے مونسوں اے دی نکلدا اے۔
 ساتھوں ہائے نننیا نہ جائے
 تیرا وے سہیڑیا بابلا

باہل وے ور لبھن ویاں شکایتاں ویاہ توں مگروں وی جاری رہندیاں نیں جہراں کہ گدھے
وے بول نیں۔

بارہیں برسیں کھٹن گیا

تے کھٹ کے لیا یا پاوے

باہل ورا جیاناٹولیا

جنہوں پگ ننہنی نہ آوے

بارہیں برسیں کھٹن گیا

تے کھٹ کے لیا یا بیڑے

لاڈلی توں رکھی بابلا

تیری لاڈلی نوں وخت بتھیرے

کڑی دا کڑم وے گھر قدر نہیں ہوندا تے اوہ ایس بے قدری والا اہمہ وی باپو نوں دیندی
اے۔

باہل تیرے کڑماں نے

گورے رنگ دا قدر نہ کیتا۔

تے کس لئی بدعاواں ایس بے قدری دا اک فطری عمل ہوندا نیں۔

باہل میں مرجاواں

بھانویں مرجائے کڑمنی تیری

میں دھیسے اج مرجاں

جگ جیوے فی کڑمنی میری

اوڑک ہوئی ہوئی کڑی ماں پیو وے پیار نوں محبت نوں تے گلاں نوں لاڈاں تے ناواں نوں
گھراں ویاں کماں کاراں وچ پیکے تھوڑا تھوڑا بھل وی جاندی اے پردلوں و ساردی کدی

نہیں ہے اوہنوں اوہدے باپو دا کدی خط ملے تے بے اختیار اوہدے مومنوں نکلا اے۔

کنڈاٹ گیا بیٹی دا

اباجی نے خط گھلایا

کیہ حال اے بیٹی دا

ایہہ ٹھیک اے کہ ماں توں مگروں جس رشتے واسب توں ودھ ذکر تے چار لاڈ تے ناز
لوک گیتاں وچ ملدا اے اوہ اک بھین داماناں والا بھرا اے کہ باپو ہو راں دا ذکر وی کسے کچھوں
گھٹ نہیں سگوں اوہ گھلاں، جھیریاں کہ کڑی وی حیاتی لئی بڑی ضروری ہونڈیاں میں جسراں
ور لبھنا سارا پو دا کم ہوندا اے تے ویراں دا کم ایناں وراں نوں نبھاتا تے سنبھالنا ہوندا اے۔
بھین بھرا دے حوالے نال تے اک وکھرا مضمون ایس کتاب وچ شامل اے۔ اک ہو رشتے
بارے بڑے ای گھٹ سگوں نہ ہون دے برابر گیت ملدے میں جیویں۔

گڈی دیاں دو لیناں

اللہ میاں فضل کرے

اسیں وچھڑیاں دو بھیناں

بھیناں اک دو جے توں دور تر جانڈیاں نہیں جاوَن نال، جھیرے رشتے نال واہ پیندا اے اوہ
اے سس تے ننان دا رشتہ سوہرے تے جیٹھ دا رشتہ، جنہاں نوں لوک گیتاں وچ کوئی ایہڈے
چنگے لفظاں نال یاد نہیں کیتا جاندا کڑیاں دے کسے وی گیت وچ سس سوہرے لئی چنگے خیالاں
تے وچاراں دا اظہار نہیں کدھرے کس دے مرن نال اچی کوک مارن دا ذکر اے تے
کدھرے مگرنوں چھستی چھستی ودھن وی دعا اے تاں جے سس دا صندوق بنا کے اوہنوں
دفن کیتا جائے تے کدھرے سوہرے نال جھینڈاں میں لوک گیتاں وچ کڑیاں، ناراں تے
نیاں جھیرے رشتے دا ذکر پیا نال کردیاں میں اوہ رشتہ اے ویور دا رشتہ سس نوں کڑیاں
اپنے ویاہ مگروں ای برا بھلا نہیں آکھدیاں سگوں ویاہیاں وریاں ناراں کولوں سن سن کے

اوہنل دے ذہن تے فکر وچ کس نوں مندریاں آکھن دا اک رویہ جیسا بن جاندا اے جیرا کہ
کھیاں کڑیاں دے ککلی دے بوللاں وچ 'تھل وچ تے سیانیاں سوانیاں دے گدھے تے
بولیاں توں اڈا ہے وچ وی سنائی دیندا اے۔

کس دا زلر ایس لئی وی سوہنے ڈھنگ تھل نہیں کیتا جاندا کہہ نوہنل دے آکھن
موجب سسل اوہنل کولوں کم بوہتے کرائیاں نہیں جیویں۔

ہلواں تھل ٹھنڈیاں چھلواں

میں میں دی دھی سد اواں

سسل کس پاپی بتائیاں

سلائے مگر چڑیاں لائیاں

دھیاں ہلواں تے ویراں دیاں دتلاں چیزاں نوں حیاتی ورگی انمول شے ہلواں وی ودھ کے
سنبھال دیاں نہیں تے فیرا بن داکر وی بغیر کے تشبیہ تے استعارے توں بہنل سدھے
سلائے انداز تھل کردیاں نہیں۔

ایسہ ونگاں میرے ویر چڑھائیاں

ایسہ میں رکھن بلب دے تھل

تھہ سوہنے ونگاں سو بھدیاں

ایسہ ونگاں میری ہل چڑھائیاں

ایسہ میں رکھن کلیجے تھل

دنی پتی ونگاں ٹھوکویاں ایسہ ونگاں میری سرہی چڑھائیاں

ایسہ میں بھنن مائل دے تھل

تھہ پتے ونگاں موہ کلیاں

ویاہیل وریہیں کڑیاں اپنے گیتن وچ سوہریاں دے دکھن دا ذکر بڑے سوہنے ڈھنگ

ٹل تے کھل کے کردیاں نہیں جنہاں چوں اک جبروی کیفیت تے دکھاں ورواں وی کرلاٹ
صاف نتردی ہوئی دکھالی دیندی اے جیویں۔

ماپیاں نے میں رکھی لاڈلی

سوہریاں لالئی کم وے

میراڈیا سونے ورگارنگ وے

ماپیاں نے میں رکھی لاڈلی

سوہریاں لالئی چکی

ماں دیئے لاڈلیئے

سوول پنیداو کھی

ماپیاں نے میں رکھی لاڈلی

سوہریاں لالئی پیسہ وے

اینویں جنم گیا

چن ورگی دھی وے

کڑیاں چڑیاں دے سو چاء ایسراں دے ہوندے نہیں جہرے صرف سس وے وجود
دے ہون پاروں پورے نہیں ہوندے اوہ چاء مردے تے نہیں سگوں لوک گیتاں داروپ
دٹا کے ساڈے ساہنے آن کھلونڈے نہیں تے اسیں اوہناں لوک گیتاں چوں ویکھدے ہاں کہ
اوہ کھیرے چاء نہیں جنہاں اگے سس کندھ بن کے کھلو گئی اے۔

گھرے صوف دیئے

تینوں سس مرے تے پاواں

جے میری سس مرجائے

میں رو رو کوکاں ماراں

ہمستی ہمستی ودھ کرا

اساں س دا صندوق بنانا
 لوک بھانویں ننڈیا کرن
 سس پیریں پازبہاں پاوے
 تینوں فیر جوانی آوے
 سے تیرا سکھاں بکرا
 اے چھینٹاں ملتانوں آئیاں نہیں
 ماواں اپنیاں جنہاں لک پوائیاں نہیں
 اے چھینٹاں ملتانوں آئیاں نہیں
 سساں پرائیاں جنہاں لکوں لہائیاں نہیں

سساں دے ایسراں دے ”ذکر خیر“ توں اڈا ایسراں دا ذکر ہرے رشتے دا کیتا جاندا اے
 اوہ ننان دا رشتہ اے۔ ہیرا کہ نویں ویاہی دوہٹی توں سپ ورگا لگدا اے۔ جیدیاں ساہواں
 دی واج اوہنوں سپ دی شوکر دا نگوں ڈرانڈی اے۔ جیدا وجود اوہنوں اک باہردی شے دا
 سایہ لگدا اے دراصل اے اک اندرواندی چلدی جنگ اے۔ جیری دوہاں دھراں وچ لگی
 رہندی اے تے اوہدوں تیکر تئیں مکدی جدوں تک ننان اپنے گھر تئیں ٹر جانڈی مطلب کہ
 اوہداویاہ تئیں ہو جاندا۔ تھل توں لے کے ماہیے تیکر تے بولیاں توں لے کے گدھے تک
 کدھرے وی دوہٹی وی ننان نل یاری تے سوہنا تعلق واسطہ تئیں وسدا لڑائی تے لڑائی
 اے۔ جتھے ننڈاں دی سرداری اوہ گھر تئیں وسدے۔

وکہ دخی ایں جھوٹے نندے
 اگے تیرے آون گیاں
 رتاچک لے بھیزے نندے
 منڈاودے تیرے ویرے دا
 منجی ویردے کول نہ ڈاپنے

نندے بے بیٹے
 نی میں تیریاں گلاں وی ماری
 نندے سپ ر گجے

ننان لٹی بد علاواں لوک گیتلں وچ بیڑیاں مللیاں نیں تے فیر ننان دے ویاہ مگروں اوہرا اعل
 وی لوک گیتلں وچ دکھالی دیندا اے اکو بولیاں توں ایں سارا اعل پیاڈل ڈل چنیدا اے۔

ویڑے وچ سپ لیٹ دا
 لڑ جائے نی نٹلے تینوں
 میری نند گئی مکلاوے
 دودھ وانگنوں رڑک شی

کڑیاں اپنے لوک گیتلں وچ ملے 'چاچے' ماسی تے تائے دیاں منڈیاں دا ذکر بوا کھل کے
 کدیاں نیں کیوں جے اک تے پنڈاں تھانواں وچ شریکا برادری ہوندی اے جے گل بن کے
 ٹٹ جائے تے عزت نیں رہندی ایس کر کے وی تے فیر برادری دامن ہون کر کے وی اک
 دو جے تے بوا دامن کیتا جائدا اے اک دو جے دا دکھ و تڈیا جائدا اے جسراں اک دو ماہیے نیں۔

بنہیں چھاپ پرائی آ۔
 پھسپی دیاوے پترا
 لگی توڑ بھلنی آ

تے کدی منڈے دے ماہیے وی واج انگ ساک وی اہیت لے قدر ایسراں دسدی
 اے۔

بنہیں چھاپ تراے دی
 کیوں تینوں چھڈ دیواں

توں دمی میرے ملے دی
 ہنہیں چھاپ تراے دی
 پھسپی دیاوے پترا
 میں دمی تیرے ماے دی

تے کدھرے چاچے دے پترنوں نظراں گلیاں ہویاں میں تے اوہدیاں نظراں وچ
 چاچے دی دمی پریشان اے تے اپنے ماہیے وچ اوہنوں پچھدی اے۔

ہنہیں چھپاں پنج پائیاں
 چاچے دیاوے پترا
 تینوں نظراں کس لائیاں
 کوئی کنی آلاچے دی
 اوہ میرا ماہی لگدا
 میں دمی اوہدے چاچے دی

تے کدھرے ایس چاچے دے پترنوں جیرا اک پاسے منگیتری اے دوہے پاسے شریک
 وی خوف وی اے تے توڑ چڑھن دا خیال وی یاریاں نوں قائم رکھن لئی ناروے مونہوں انج
 نکلا اے۔

سب ننگھ گیا شیں کر کے
 چاچے دیاوے پترا
 چھڑ جائیں نہ بانہ پھڑکے
 بو جھے وچ پنج پائیاں
 ماہی دیاوے پترا
 تینوں نظراں کس لائیاں

جے ایناں قسمتیں تے مٹھیاں مٹھیاں گلاں توں مگروں دی کوئی مکر جائے تے فیر موئے
تے مکرے دا کوئی وارو نہیں ہوندا۔

جن چڑھکے اتر گیا

پتر شریکاں دا

گل کر کے نی مکر گیا

ایناں رشتیاں دا ذکر لوک گیتل وچ اوہناں گوڑا تے اچا نہیں جنہاں ماں ویر تے بھین دا
اے کس تے ننان سوہرے دا وی ہے پر اوہ دو جے لفظاں وچ اے ماں ویر تے بھین دیاں
یاداں تے ماناں تراناں توں اڈ جیر ذکر تے اہمیت جوگ رشتہ اے اوہ اے پتر دا تے دھی دا۔
سیانے آکھدے نہیں پتر محمدے جو ان ہوندے نہیں تے دھیاں پر ایادھن دھیاں پتر دیون
والی اکو ذات اے اوہ جنہوں چاہے پتر ای پتر دے دیوے تے جنہوں چاہے دھیاں ای دھیاں
دتی جاوے اوہدے اگے تے انسان دعا ای کر سکدا اے کیوں جے اوہ بے نیاز اے بے پرواہ
اے ویٹرے باللاں نال ای سوہنے لگدے نہیں انسان کول دنیا جہان دی دولت ہووے جے دھی
پتر دی نعمت نہ ہووے تے کس کدے ایس لئی کسے آکھیا اے۔

چھلانو نو تھیوے

پتر مٹھے میوے

اللہ سب نوں دیوے

اوہ گل سن چھلیا ڈھولا

اوسا تھیوں کاہدا ای اوہلا

ڈاکٹر موہن سنگھ دیوانہ جی ہوراں دی اک نظم اے۔

ہوون بھلوں مانواں پریاں

تل حسن دے ڈک ڈک بھریاں
 شہاں گھریں وہاہیاں وریاں
 پہنن پٹ ہنڈھلون زریاں
 پورا کدی شگھار نہ ہووے
 جے لعلان دا پار نہ ہووے

عورت اک ماں دی شیت تل سب توں ودھ جے کسے تل پیار کر دی اے اوہ اوہدی
 اولاد اے دھیاں پتراں تل جنہاں توں اوہ اپنی جان دی قربان کر دیندی اے جنہاں دے سکھ
 لئی جنہاں دیاں خوشیاں لئی ماواں اپنے سکھاں نوں ویچ دیندیاں نیں۔

پھلاں باجھ نہ سوہندیاں ٹاہتاں
 بھانویں ستریاں ہریاں
 بھانیاں باجھ نہ سوہندیاں بھیناں
 پنڈا ڈیکن کھریاں
 پتراں باجھ نہ سوہندیاں ملواں
 بھانویں ستر دولت بھریاں
 کونساں باجھ نہ سوہندیاں ناراں
 بھانویں ستر حوراں پریاں

لوک گیت دا ایہہ انگ ای انگاں دی قدر اوہناں دی اہیت تے اوہناں دیاں لوڑاں دی
 دس پاند اے تے فیروز پنجاب جے سوہنے ویس ویچ جتھے ہر مل بانہواں دی لوڑاں وایہی تیجی لئی
 واہراں ڈکن لئی حیاتی دے لے تے اوکھے ڈونگھے پنڈے کٹن لئی شریکاں ویچ و سن لئی تے
 محفلاں ویچ سن لئی۔

لوک گیتاں ویچ ملواں سب توں ودھ ذکر پتراں دا کردیاں نیں 'لوریاں' جیڑے کہ صرف

کڑیاں دے لوک گیت نہیں تے خاص کر کے ماواں بھیناں دے گیت نہیں لوری فیروہتی کر کے
 دتی وی پترنوں جاندی اے ماں اپنے پتریاں بلاواں یندی اوہدے صدقے جاندی، اوہدے
 سکھاں لئی دعاواں کردی، پیراں فقیراں دے درباراں تے جاندی منتاں من وی سکھنا سکھدی
 اوہدی لمی حیاتی تے خوشیاں بھری چندڑی دی دعا منگدی اے جیویں۔

اللہ توں دتا ای تے

پالیں توں

میرے بچڑے دے مرتے پاک نبی داسایہ
 کے سچ ای آکھیا اے۔

ایس اک اولاد دی سک بدلے

ماپے لکھیں پاندے کھوہیں جال یارو

اپنی جدواناں رکھن لئی ماں پیو پتریاں دے ہودن لئی بڑیاں دعاواں کر دے نہیں کیوں جے
 - پتر مرے تے جاندا ای ناں والی صورت حال کوئی وی برداشت نہیں کر سکدا۔ تے فیروہتی
 جہناں دے دل وی مولا پاک نہیں بڑے چھوٹے بنائے نہیں اک لوری وچ کجھ ایساں دی
 صورت حال دا ذکر ایساں کیتا گیا اے۔

دیواں لوریاں

ماواں پتر جے پیارے

دیواں لوریاں

لالاں والیا دے مینوں بچڑا

مہراں ونڈ دی آواں

پہلاں کراں سلام پیرنوں

پچھوں عرض سناواں

دیواں لوریاں

بھینٹاں دیر بچے پیارے
 دیواں لوریاں
 دے پنک دے دان
 تیرے جاگدے دیوان
 میری مشکل کر آسان
 جھنڈے جھولن وچ آسان
 دیواں لوریاں
 جٹ کھیت بچے پیارے
 دیواں لوریاں
 ملاں پتر بچے پیارے
 دیواں لوریاں

ملاں اپنے پتراں نوں لوری دیون لگیں دو بچے انگن ساکھ دانن وی بل دے کنیں
 ندیاں نہیں۔

لوری نکڑے اوں اوں
 تیری ماں صد تڑے اوں اوں
 لوری ملوری
 دودھ کٹوری
 پی لے نکیا لوکل توں چوری
 لوری نکڑے اوں اوں
 تیری داوی صد تڑے اوں اوں
 لوری دینی آں چڑھ کے چبارے
 نکلے دی ماں پئی راج گزارے

لوری لکڑے اوں اوں
 تیری پچھی صد تڑے اوں اوں
 نکلے دی ووہٹی میں ڈھونڈ کے لہمی
 پیرس پو ہنچیاں واہ واہ پھی
 لوری لکڑے اوں اوں
 تیری بھین صد تڑے اوں اوں
 جنگلیں کالے
 جیون کاکے دے مامے
 مامیاں دے لک لاپے
 جیون کاکے دے چاچے
 چاچیاں کیتی واہی
 جیون کاکے دے بھائی
 لال نول لوری دیواں
 سوں میرے پترا

لوک گیتاں دی صنف ”ماہیا“ وچ پتراں دے حوالے نال بڑے ماہیے ساہنے آؤندے
 نہیں جنہاں وچ پترنال پیار، پتردی اڈیک، پترنہ ہوون دا درد، پتر دے وچھوڑیاں دے سک تے
 پتراں دے ہوون دیاں خوشیاں تے چاء ملدے نہیں سیانے آکھدے نیں۔
 پتر مومے نیں، مہلدے عالمہا بھانویں ہوکے مرن فقیر
 بھٹی والیے بھن دانے
 ساڈے کھیرے لال چبے سڑجان گے تے اوہ جان ایں۔

تے فیر پتردی حیاتی بچاندیاں ہویاں گھربار نول لٹاندی آکھدی اے۔

کنجیاں میں دس دینی آں

میرے پت نول چھوی نہ ماریں

تے فیر ماواں پتراں دے دروونڈ دیاں آکھ دیاں نیں۔

آکھ میرے لال دی دکھے

لالی میریاں اکھاں وچ آوے

دھیاں تے پتر مولا پاک دی دین اے جنہوں چاہے دیوے تے جنہوں چاہے ایس وڈی
تے سوہنی سچی نعمت تے رحمت توں محروم رکھے جے چاہے تے پتر ای پیا دیوے تے جے
چاہوے تے دھیاں ای وہی جاوے پر پنجاب دیس وچ تے مسلمان ہون دے حوالے نال وی
لوک دھیاں دے ہون توں بری آکھ نال نہیں دیکھدے سگوں اوہدی وڈی رحمت سمجھ کے
قبول کردے نیں تے آکھ دے نیں۔

وہی سگیا اتے وہی سگیا آ

رب سانوں دھی دے دتی

بھیرھی پتراں توں مہنگی آ

میرے ہتھ وچ پونی آ

رب سانوں دھی دے دتی

خوشی پتراں توں دونی آ

لاڈلی میں تیں رکھدا

لوکو اکو بچڑی گھر میرے

ماواں ولوں دھیاں دے حوالے نال لوک گیتاں وچ کوئی اپنے بول نہیں ملدے سگوں
دھیاں ولوں ماں پو دے ذکر نال بھرے ہوئے گیت تھان تھان تے کھلے ہوئے نیں تے اج
دی اپنے پورے جوین تے وسدے پئے نیں دیور نال بھر جائی کدی شرارتاں کر دی اے تے

کدی کدی جھوٹی موٹی لڑوی وی دس دی اے جھیرے رشتے تل نویں وی اہی ووہی دی تنیں
بن وی اوہ ننان توں اڈو جارشتہ اے جیٹھ دا۔ جیٹھ دے ذکر دے جھلکارے وی وی اہیاں کڑیاں
دے گیتاں وچ ملدے نیں جنہاں وچ اوہ جیٹھ دیاں کر توتیں تے اوہ دے تل ویر دیاں گلاں کر
دیاں نیں گدھے تے ماہیے توں دودھ کے جیٹھ دا ذکر بولیاں وچہ کیتا جاندا اے جیویں۔

میرے جیٹھ دے برے دن آئے

تے نکران نون مارے چھیاں

اساں جیٹھ نون لسی نہیں دینی

تے دیور بھانویں دودھ پی جائے

ایہناں رشتیاں توں اڈو لوک گیتاں وچ ہو روی کئی رشتیاں دا ذکر کیتا جاندا اے جیویں
ماتے دا۔

ترکڑی داوٹہ کوئی نہ

آکھیں میرے ماتے نون میرے سردا دوپٹہ کوئی نہ

چاچے تے تائے داتے چاچے تائے دے جایاں دا

چاچے تائے مطلب دے

چکال پور دے اماں دے جائے

کڑیاں ویاہ مگروں اپنے سوہریاں گھر جلاو سدیاں نیں اوتھے جھیرے رشتے تل واہ پیندا اے
اوہ کس تے ننان دا رشتہ اے جیہدا ذکر ہو گیا اے کس تے ننان توں مگروں دیور ہو راں دا
ذکر آؤندا اے جھیرا کہ بھابھیاں دا بڑا پیارا ہوندا اے۔ اہے پیارا اونہوں پیکے گھر دے دیر والا
پیار لگدا اے سیانے آکھدے نیں بھابھیاں ماواں وانگنوں ہوندیاں نیں، دراصل سوہریاں گھراں
وچہ دیور ای اک رشتہ ایسراں دا ہوندا اے جیہدے تل نویں وی اہی ووہی دا دل لگدا اے کیوں
جے اوہ اونہوں کوئی تکلیف نہیں دیندا۔ گھر دے نکے موٹے کم وی بھابھی اوہ دے ہس کے کر

دندی اے تے اوہ اپنے وچہ ای خوش ہو جاند اے تے اوہ وی اوہدیاں غلطیاں نوں معاف کر
دندی اے۔

روٹی لے کے دیور دی چلی
اتے ڈوریا کڈھے دی مھل ورگا
منڈا چک لے ویر دا ڈھا کے
چل دیور ایلے ملے
میری کون چکے پھلکاری
چھوٹے دیور بنان

ایہ بولیاں تے ایہدے نال دے دو بے لوک گیت جیویں
تیرے باجرے دی راکھی دیور امیں نہ بہندی دے
تے

دیور کرے تماشے

بھابھی تے دیور دے پیار نوں اوہناں دیاں غلطیاں تے چھیڑ چھاڑ نوں زندگی دی تصویر
نوں کھل کے پیش کر دے نیں ایناں لوک گیتاں وچہ بھرجائیاں دیوراں نوں گاہلاں وی کڈھ
دیاں نیں پر اوہ گاہلاں وی پیار بھریاں تے مٹھیاں مٹھیاں ہوندیاں نیں جسراں۔

نکا دیور بڑا نٹ پینا

تے ہدی دے دند گن دا

تے کدی دیور دے تر لے مٹھیاں وی کرتاں پندیاں نیں

لوگ تیری منجی اتوں بھیا

دے دیور اکتے گل نہ کریں

تے دیور وی بھابھی نال شرارت کروا آکھدا اے

اسیں بیریاں چوں بیر پچھاتا
نی بھابو تیری گل ورگا

مٹی نل اپنے گوڑے سانگے دا ذکر وی کیتا جاندا اے . جیڑا کہ ساڈی سنجان وی اے تے
ساڈا مان وی ، ساڈا نل وی تے جان وی۔

اسیں پتر پنجاب دے انکھی
تے راکھے امنل دے

ایس توں اڈنڈہب نل وی اپنا رشتہ ظاہر کیتا جاندا اے مڈی گل ایسہ کہ لوک گیتاں وی
کوئی وی صنف ایراں وی نہیں . جیڈے وچ کدھرے وی رشتے دی گل نہ کیتی ہووے
رشتہ ماں پتر دا ہووے یاں بھین بھرا دا کونت واسوانی نل ہووے یاں ننن بھرجائی دا جیٹھ دیور
تے سوہرے دا ہووے یاں کس دا کڑیاں چاری ہووے یاں سکے گھراں دے ساک مامے
پھوپھی دے پتر بھرا ہون یاں باپن دیاں سیلیاں رشتہ مذہب نل ہووے یاں دھرتی نل
ساڈے لوک گیت ساڈیاں ساریاں جڑتیاں دیاں تصویراں دکھاندے نیں ساڈے جیون دیاں
اوہناں مورتاں نوں پیش کردے نیں . جیڑیاں اج اسیں بھل دے جارہے آں۔ اوہناں
رشتیاں دے تقدس تے احترام دی یاد دواندے نیں . جیڑے اج اسیں چھڑ دے جارہے آں
ایسہ لوک گیت سانوں دسدے نیں جے ایناں رشتیاں تے انکاں ساکھ نل مل کے رہن نل
ای حیاتی دے انگ نیں تے مولا پاک وی راضی اے کیوں جے مسلماناں دا کم تعلق توڑنا نہیں
تعلق نوں جوڑنا تے پکا کرنا اے تے لوک گیت وی سانوں ایہو کھ ای دسدے نیں۔

لوک گیتاں وچ پنجاب دے انکھی سورمیاں دا ذکر

جدوں اسیں اپنے پنجاب دی گل کر دے ہاں تے صرف پاکستان دے پنجاب دی گل نہیں کر دے سکوں ہندوستان دے پنجاب دی وی گل کر دے ہاں۔ جیدے وچ انبالہ، رتھک، کرنل، حصار، جالندھر، لدھیانہ، ہوشیار پور، فیروز پور، کانگن، گوڑگاؤں تے شملہ تے ہور کئی مغربی پنجاب دے شہری آوندے نیں۔

آزادی نے پنجاب کولوں قربانی منگی تے پنجاب نوں دو حصیاں وچ ونڈ دیا گیا۔ اک پاسے انبالہ تے جالندھر ڈویژن تے دو ضلعے لہور ڈویژن دے امرتسر تے گورداسپورہ انگریزاں توں آزادی لین وچ تے پاکستان ہتلون دے پڑ وچ دوہاں پنجابیاں دے انکھی جواناں نیں۔ دوسرے تہل موڈھا جوڑکے ویریاں اگے اپنیاں ہکاں ڈاہ دیتاں تے ویس دی عزت توں قربان ہو گئے۔ تاریخ دے جانو سیانے دسدے نیں کہ پنجاب دے کئی ناں نیں۔

پارسیاں دی پاک کتاب ”اوستا“ وچ ایس دریا تے علاقے دا ناں ”پست ہندو“ دیا گیا اے۔

ہندوواں دی مقدس کتاب ”رگ وید“ وچ ایہدا ناں ”پست سندھو“ یعنی ستل دریاواں دی دھرتی لکھیا اے۔ اوہ ست دریا ایہہ نیں سرسوتی یا ہاکڑہ جو سک گیا اے۔ ستلج بیاس، راوی، چناب، جہلم، سندھ۔

ایران دے حاکم داریوش جدوں ایس علاقے نوں جت لیا تے اوہنے ”کوہ بے ستون“ والے کتبے اتے ایہدا ناں تے ”سوگایاں والی دھرتی“ لکھیا۔

ایہہ ست دریاواں دی دھرتی ہولی ہولی پنج دریاواں دی دھرتی رہ گئی تے مساباں دے سے آکے ایہدا ناں ”پنجاب“ بن گیا۔

پنجاب نوں سب توں پہلے پنجاب ۱۳۱۵ھ ہجری وچ لکھیا گیا تے ایہنوں سب توں پہلوں لکھن والے سن ”امیر خسرو“، جیڑے کہ فارسی دے مئے پر مئے صوفی شاعر تے استاد سن۔

سکھاں دے زمانے وچ پنجاب دیاں حدواں اندر پشاور ڈیرہ جات ہزارہ ملتان کشمیر تے ہور
کئی علاقے وی آؤندے سن۔ انگریزاں جدوں ۱۸۴۹ء وچ پنجاب نوں مہاراجا رنجیت سنگھ دی
موت مگروں کھویاتے ایہدیاں حدواں وچ وی تبدیلی کیتی۔

ایہناں گلاں توں اڈ پنجاب دی دھرتی بارے وی تاریخ سانوں بڑیاں سوہنیاں گلاں دس
دی اے۔ ”البیرونی“ اک مشہور مسلمان سیانسی جدوں اوہ ہندوستان آیا تے اوہنے اک کتاب
لکھی اپنی کتاب وچ اوہ لکھدا اے۔

”ہندو قوم اندر اک بھیڑاے۔ ایسہ بڑی مغرور تے آپ ہداری اے اوہناں دا عقیدہ
اے کہ صرف اوہناں دا ویس پاک اے۔ باقی ہر ملک تپاک۔

ہندوواں دی اک کتاب ”مہابھارت“ وچ لکھیا ہے۔ گندھارا تے پاوننا (ج دا پنجاب تے
پاکستان دے دو جے علاقے) دنیا دے مہا مجرم تے گناہ گار خلقت دے علاقے نیں اوہ براہمن
دی وڈیائی من دے نیں نہ اوہناں دے قانون دی پالنا کردے نیں، وکھ زبان بولدے نیں ایس
کارن آریا اوہناں توں نفرت کردے نیں اوہناں نال میل ملاپ تے ساکا چاری دی منایا ہے۔
آریا لوکل جدوں ہڑپہ درگے شہراں نوں برپا کیتاتے آپ ایتھے آکے آباد ہو گئے تان
اوہناں اپنی اک ہو رپاک کتاب ”اتھروید“ وچ لکھیا۔

سلام اوس دھرتی نوں جس وچ غلے، چاول، تے جوں اگدے نیں۔

ہندوستان دے ہندوواں کدی وی اسلام دی سچائی تے وڈیائی نوں دلوں قبول نہیں کیتا
سگوں جدوں وی ایٹاں واداء گلیا اے اسلام نوں گھانا ای پہنچایا اے۔ مسلماناں نوں اپنے
علاقیاں وچ کدی وی سکھ دی نیندر نہیں سون دتا۔

ایٹاں دے ایس کسب نوں اسیں اج وی ویکھ سکدے ہاں۔ کدی آگنی میزائل تے کدی
پر تھوی کدی ایٹمی دھماکے دی تیاری تے کدی پورے علاقے تے حکمرانی دے خواب پر ایسہ
وی حقیقت اے کہ جدوں وی مسلماناں نال ایٹاں واداء ہویا اے ایس ہمیشہ ای کنڈ وکھائی
اے میدان وچ کدی وی نہیں کھلوتا۔

مسلماناں ایس علاقے تے کئی ورہے حکومت کیتی پر غیر مسلمان نال کدی وی زیادتی نہ

کہتی تے نہ ای ہون دتی تے جے کے کر وی دتی تے اوہنوں اوہدی سزا ضرور دتی بھانویں اوہ
بلو شاہ وا مسلمان بھراتے بھلویں سوانی کیوں نہیں سی ہولی ہولی مسلمان جدوں اسلام دے ہے
تے سچے اصولاں توں دور ہوندے گئے۔ غیراں دیاں چاللاں دے جال سچ ہمسدے گئے اپنے
وڈکیاں دیاں گلاں نوں بھل دے گئے ہر ویلے شرابیں دے نشے وچ رہن والے کدی میداں
وچ دیریاں دے ساہنے نہیں کھلو سکدے سوانیاں دیاں محفلاں وچ بیٹھن والے کدی
مرداں والے کم نہیں کر سکدے پر جدوں کے دے بھیڑے دن آئے ہون۔

مسلماناں دے حکمراناں وچ اوہ ساریاں بھیڑیاں عادتیں آگیناں جہڑیاں کہ بریادی دی
بنیاد بن گیناں فیر کیہ سی پورے ہندوستان وچ تھاں تھاں تے صوبے داراں تے جاگیرداراں
اپنیاں اپنیاں ریاستاں بنا لیناں اکدو جے تل لڑائیاں دا آغاز ہو گیا۔ ہر کے دے ہتھ کھوار آئی
والی صورت دکھلی دیون لگ پئی۔

مسلماناں کولوں حکمرانی کھولتی گئی۔ سکھوں دا دور شروع ہو گیا تے سکھوں دے ویرے
ہمارا جرنیت سنگھ دے مرن بگروں پنجاب تے وی انگریزاں واقفہ ہو گیا۔

پنجاب دے جوان جیڑے کل تک آزاد من اج غلام ہو گئے اوہ لوک جنہاں یونان دے
سکندر توں روک لیا۔ جیڑے تنگ آکے راوی تے بیاس دے وچکار لے علاقے وچوں ای
ساہیوال ملتان تے سندھ راہیں پچھیاں مڑ گیا اوہ پنجابیاں دے تیراں تل ای ہتھڑہو کے مویا
سی۔ ایہ وی حقیقت اے پئی جیڑے دھاڑوی پنجابیاں کولوں نہ ڈکیا گیا اوہنوں راس کماری تے
آسام تائیں روکن والا کوئی نہیں ہوندا سی۔

اوہناں جواناں دی دھرتی جنہاں اکبر بلو شاہ تل متھالایا۔ مرزے نظام نوں مار مکایا جیڑے
تلور شاہ ایران اگے کھلو گئے جیڑے گجرات اپڑیاں ای کرلا لھیا۔

میں دلی کیکر پنخنا
ابنھے گھر گھر ہنگامے

اوہ اج انگریزاں دے غلام من گل ہو رہی سی ہندوواں دی کہ اوہ بڑا آپ ہداری تے
مغزور قوم دا بندہ اے اپنے آپ توں اڈکے لوں پاک نہیں جن داوڈے وڈے پیٹے تے اپنے

کمال کاراں تے اپنی برتری و یکھن داعاوی اے اوہنوں انگریزاں نال رل کے مسلماناں تے ظلم کرن دا اک موقع ملیا سی اوس انگریزاں کولوں جاگیراں تے نوکریاں انعاماں وچ لٹیاں اوہنے انگریزاں دے خلاف کم کرن والے مسلماناں دی مخبری کر کے بڑے بڑے انعام تے جاگیراں پھل وچ لیاں گل کیہ اوس داعجتھوں تیکروس گیا اوس لایا تے مسلماناں تے ظلماں دی انتہا کردتی۔

سب توں وڈی گل ایہہ سی کہ ہندوواں کول پیسہ بڑا سی ساہوکارا ہندو کیہ کروے سن نکلے زمین دار مسلماناں نوں سو دتے قرضے دیندے تے ہولی ہولی سود اصل رقم توں وی ودھ جاندا تے ہندو ساہوکار مسلماناں کولوں زمین تے گھریا دے نال مال ڈنگروی کھولندے۔

ہن مسلماناں نوں اکو رہ دسدی سی ایہاں ظلماں توں بچن دی تے اوہ سی آزادی اک وکھرے دیس دی صورت وچ جتھے امن تے سکون دے گیت گائے جن پاراں تے خلوصاں دیاں بہاراں ہون امن تے برابری دیاں واداں وگدیاں ہون عزتیاں تے محبتاں نوں عروج ملے کوئی کسے تے ظلم نہ کرے سو دتے پیسے نہ دیوے سکوں قرض حسہ لوڑ ویلے دے کے اپنے بھراواں دی مدد کرے جنہوں دوجے لفظاں وچ اسیں اسلامی اصولاں دی ریاست وی کہہ سکدے ہاں جتھے سمناں لئی قانون تے اصول اکو جے ہوندے نیں جتھے نوکریاں امیراں تے غریباں دے باللاں نوں صرف قابلیت تے دتیاں جائدیاں نیں جتھے بادشاہ تے فقیر اکو تھاں تے کھلو کے قاضی دا حکم سندے نیں انج تے پنجاب دے نال نال پاکستان دے دوجے علاقیاں وچ وی تے اوہناں علاقیاں وچ جھیرے کہ انج پاکستان وچ نیں اوہناں آزادی دی لہری تیزی نال چلی تے خوشبوواں وانگوں سارے دیس وچ پھیل گئی۔ پر اسیں گل بات پنجاب دے لوک گیتاں دے حوالے نال کراں گے کیوں جے لوک گیت اپنے اپنے علاقے دی اک تاریخ وی ہوندے نیں۔

ایس آزادی دے خواب نوں پورا کرن لئی ۱۸۵۷ء دی جنگ لڑی گئی جنہوں جنگ آزادی دے نال نال وی یاد کیتا جاندا اے لہور، فیروز پور، قصور تے لدھیانہ دی فوجی بغاوت ایسے آزادی دی جنگ دی اک کڑی سی انتھوں دے لوکاں نے وی اوہوں کجھ ویکھیا جو کہ

دلی دیاں گلیاں نے و مکھید۔ پو مارے گئے۔ پتراں دے ساہنے ملواں نوں قتل کیتا گیتا تے
بھراواں دے ساہنے بھیناں دیاں عزتاں تھیاں گیناں سماگ اجاڑے گئے کیہ کیہ ظلم پنجاب
تے نہ ہوئے۔

سر اتے دے ٹوکرا نارنگیاں دا
اک دن مک جاسی امہ راج فرنگیاں دا

کوئی ٹوکرا نارنگیاں دا
اک دن لواں گے اسیں راج فرنگیاں دا

انگریزاں دی داخلی حکمت عملی آمرانہ سی ظلم و ستم تے قتل دی سزا کالے پانیاں دیاں
سزاواں اوہناں لئی تے کوئی گل ای نہیں۔ انگریزاں نوں صرف اکو گل دی لوڑ سی کہ اوہناں
اگے کوئی سرنہ بچکے تے جیٹرا سر چکداسی اوہ اوس سرنوں وڈھنا اپنا فرض سمجھ داسی فیر ایس
فرض نوں ادا کرن لئی اوہ ہر طرح دی کھیڈ کھیڈ داسی مخبراں نوں جاگیراں دیندا سی جیٹیاں کہ
اج دی وڈے وڈے جاگیرداراں کول نہیں تے ساناں انگریزاں دی یاد دواندیاں نہیں۔ ایس
معاشرے وچ وسن والے لوک چنگلی بھلی ڈاڈھی گھٹن محسوس پئے کردے سن داخلی تے خارجی
گھٹن تے احساساں تے جذبیاں دے ایس رنگ نوں اپنے لہو نل رنگ کے تے لوک گیتاں
دیاں شکلاں وچ ساناں وی اوہ لوک اپنے پیارے دیس پنجاب دے اونہاں ویلیاں نوں یاد
کردے جدوں ایہدے رکھاں تھلے چھلواں ہونڈیاں سن ایہدیاں پیلیاں وچ پیلیاں وچ
لاشاں تھیں ہونڈیاں ایہدیاں وٹاں تے انساں دالہو تھیں سی ڈھل دا اوس ہدے ہدے
پنجاب نوں جدوں یاد کردے تے اوہناں دے مونسوں نکل دا۔

آ پنجاب پیار توں مڑ آ
آ سکھ پنجاب توں گھر آ
تیرے توت دن مڑ سلوے
مڑ ہوں بوٹیاں نل تیریاں دوستیاں

تیرے پیلاں ہنسیاں ہوں مڑ ملے
 تیرے امہاں تے ہنسیاں روہیاں
 کڑیاں منڈھے مڑ کھینن انجھک ہوکے
 رل مل اوہناں چنے دیاں پامیاں
 گکلیاں پان رل مل کے
 کھینن چھین لکیاں
 اوہو رتاں مڑ آون
 میرے سوہنے پنجاب دیاں
 اج بھورے باندر نچدے
 پنجاب دیاں ڈانگاں ٹنیاں
 ایس تے راج فرنگی دا
 نی چپ راج فرنگی دا

اک ان ڈٹھے خوف نے ساوے رکھاں دیاں چھانواں نوں بلدیاں سڑیاں دھپاں وچ
 بدل دتا نہ امہاں تے ہنسیاں تے نہ بیلیاں وچ ونبھلی دی سر رہی۔ نہ کوئی رل مل بیٹھے
 تے نہ کوئی کسے دی کوئی سنے۔ کڑیاں نوں جواں دیاں ڈانگاں ٹنیاں ہویاں دکھالی دیون تے
 جدوں بھراواں توں کنڈاں خالی ہو جاوےں فیر عزتاں دی رکھوالی وی اوکھی ہو جائدی اے۔ تے
 کجھ اسطراں دا حال ای پنجاب وچ ہو گیا سی۔

ایس گیت دا آخری بول دسد اے جے انگریزاں نے اپنے خلاف اٹھن والی ہر آواز نوں دبار بندا

سی۔

اے لوک گیت سارے دا سارا انگریزاں دے خلاف اک آواز اے ایس آواز وچ
 بیسویں مٹھن محسوس ہوندی اے یاں خوف اے اوس توں دسد اے کہ گل گل کے نہیں
 سی کیتی جا سکدی اپنے نفرت دے جذبے دا اظہار ایسے طرح دب دب کے تے ڈر ڈر کے کیتا

جاندا سی۔

۱۳ اپریل ۱۹۱۹ء نوں جلیانوالہ باغ دے میدان وچ اک جلسہ ہون والا سی امرتسر نوں جنرل ڈائریکٹر دے حوالے کر دتا گیا اوہ اوس باگ دے بوہے اگے کھلو گیا تے حکم دتا کہ ۴ چار منشاں وچ باگ نوں خالی کر دتا جاوے۔ نہیں تے گولی چل جاوے گی۔ اوڑک گولی دا حکم دے دتا گیا تے ۱۶۰۰ سوراوٹڈ چلاون مگروں گولیاں مک گیناں تے فائرنگ بند کرنا پئی نہیں تے پتہ نہیں انگریز کیا کردا

رنڈا پنجاب کیتا فرنگیے دی چل نے

باگے دا بوہا کوئی نہ

بارہیں برسیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیاندا چلدا

امر تر دیاں گلیاں وچ پنجابیاں دا لو ڈلھا

۸ اپریل ۱۹۲۹ء نوں مرکزی اسمبلی وچ . ممبر شین دی واردات ہو گئی . جیدے بارے آکھیا جاندا اے کہ بھگت سنگھ نے اوہ . ممبر احتجاجا استیفا

بارہیں برسیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیایا مایا

بھگت سنگھ سورے نے سیمبلی وچ . ممبر چلایا۔

انگریز دی پولیس نے اسمبلی دی گھیرا بندی کر کے گیلری وچوں بھگت سنگھ تے بی کے وت نوں پھڑلیا تے بھگت سنگھ نوں پھانسی دی سزا دتی گئی . جیڑی کہ اوس شین جوان نے ہس کے قبول کر لئی۔ اج اوہ لوک گیتاں وچ زندہ نہیں تے جدوں تک لوک گیت زندہ نہیں ایساں لوکلں دانتاں دی زندہ رہے گا۔

کیڑی ماں نے بھگت سنگھ جییا

جنگلاں وچ شیر ہلدا

جیڑی رات بھگت سنگھ جییا

ہور نہ کوئی جییا

تیرا راج نہ فرنگیا رہنا
بھگت سنگھ کوہ سنیا

ایسہ اوس حساس فنکار دی زبان اے جیرا معاشرے نوں دیکھدا، اشرے دے دکھاں
سکھاں تے اوکڑاں نوں پرکھ دا اے۔ لوکائی کولوں اثر لیندا اے، تے اپنے ایس سارے
احساس نوں گیت دی شکل وچ قید کر دیندا اے۔

آگرہ قدحار صدقے
سارا ہندوستان صدقے
کاہل تے قدحار صدقے
لونڈی دا گھر بار صدقے

پنجاب دی تاریخ ول نظر ماریے تے تن چار واقعے بڑے ای اہم دکھالی دیندے نیں۔
جلیانوالہ باگ دا واقعہ، غازی علم الدین شہید دی شہادت، بھگت سنگھ جی ہوراں دی انگریزاں
دے خلاف نابری دی جرات تے بہادری تے شہید گنج دی میت والا واقعہ وی بڑا مشہور ہویا۔

سکھ مویا میت دی کندھ توں
اللہ والیاں دی خیر ہووے

جبراں کہ پہلے گل ہوئی اے کہ ہندو کے دو جی قوم نوں کچھ وی نہیں جان واتے اپنے
آپ نوں بڑا مغرور تے عزت والا سمجھ دا اے ایس گل پاروں ای اوہ مسلماناں نوں موقع پا کے
تنگ کردا رہندا اے جدوں وی اوہ ادا لگدا اے مسلمان وادل دکھانوں نہیں مڑدا ایس سلسلہ
دی اک ٹکڑہ کڑی راجپال وی سی جیرا کہ آریا سماج دیاں مذہبی کتاباں دا کم کار کردا سی اوس
گستاخ نے بنی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی شان وچ گستاخی کیتی۔ مسلماناں عدالتاں نوں
دسیا پر اوس ویلے انگریز تے ہندو اک ہوئے سن عدالت کولوں کوئی نیاں نہ ملیا تے اوہ مسلمان
کتھے جیرا نئی دی شان وچ گستاخی برداشت کر جائے۔ تے کرے وی کیوں ساڈے کول ہور
ہے ای کیہ سوائے اوہناں دی رحمت توں تے اوہناں دے گلے توں سوائے اوہناں دی

شفاعت توں تے کھلی دی چھاں توہی مسلمان مرتے سکدا اے پر آپ دے نال تے انگلی اٹھدی
ہوئی نہیں دیکھ سکدا۔

جس زمانے وچ راجپال نے ایسہ گستاخی کیتی کیتی علم الدین اوس ویلے اک طالب علم سی
اوہناں دی غیرت نے ایسہ گل گوارا نہ کیتی تے اک تیز خنجر لے کے گھروں نکلے تے سدھے
راجپال دی کتاباں دی ہٹی تے آگئے، راجپال دا پتہ کیتا۔

راجپال نوں اکو وار نال جہنم دی آگ دا پال بنادتا۔ آپ نوں قید ہو گئی آپ دے وکیلاں
آپ نوں آکھیا کہ توں اک واری آکھ دے کہ میں راجپال نوں قتل نہیں کیتا تے فیر تینوں بچانا
ساڈا کم اے۔ پر آپ نے انکار کردتا۔ آپ نوں پھانسی دا حکم ہو گیا تے لوکاں نوں آپ دا ناں
زندہ رکھن دا حکم ہو گیا۔

بارہیں برسیں کٹھن گیا تے کھٹ کے لیاندا وان
لکھاں لوکی کلمہ پڑھدے غازی علم جوان
بارہیں برسیں کٹھن گیا تے کھٹ لیاندا ٹینڈا
علم دین دجا چھڈیا راج پال دا بینڈا

اوس ویلے دے عوامی شاعراں وی آپ دا ذکر اپنے اپنے علم تے جذبے مطابق کیتا اے
سگوں اج علم الدین غازی شہید دا ناں اک عاشق دے حوالے نال سدالٹی زندہ ہو گیا اے۔
باقاعدہ شاعری وی کدی کدی لوک شاعری دا روپ دھار لیندی اے کیوں جے اوہ وی ہولی
ہولی لوکائی وچ مقبول ہون پاروں لوکاں دی اپنی بن جاندی اے۔ جسراں کہ غازی شہید بارے
بھیرے اودوں شعر کہے گئے اج اوہناں نوں بڑے چاہواں نال تے پیار نال پڑھیا تے سنیا جاندا
اے جیویں استاد عشق لہرجی ہوراں دا بول اے۔

ہویا چودھویں دے چن وچ روشن تیرا عشق اوئے عاشق حضور دیا
جھونٹا دار دی جیسگہ دا جھونٹیا ای شوق نال ساتھی منصور دیا
سب دی اکھیاں وچ سما گیا ایس علم دین او ذریا طور دیا
عشق لہروی عرض دربار اندر پہلوں کریں مسافرا دور دیا۔

مولانا محمد بخش مسلم وی ایسے دوروے شاعر سن جدوں مسلماناں نے غازی علم الدین شہید
 ”واجسد خاکی سر شفیع دی ضمانت تے حاصل کیتا تے اک نہ ڈکیا جان والا جوش تے جذبے نال
 بھریا ہويا ہجوم سی۔ جذبیاں، احساساں تے غماں دی آگ ہر پاسے پئی بلدی سی سر شفیع ہوراں
 مولانا محمد بخش مسلم نون تملادت کرن لئی اکھیا۔ کیوں جے آپ مقرر وی سن تے بڑے چنگے شاعر
 وی۔ اوہناں دے آکھن موجب آپ نے اوس ویلے غازی علم الدین شہید وی یاد وچ جھیرے
 شعر پڑھے اوہ نیچے نیچے نون یاد ہو گئے۔

جیوندی جان او پیاریا علم دینا جیون جو گیا موت نون ماریا ای
 جگاں تیک رہی تیرا نام زندہ، زندہ نئی تون تن من واریا ای
 سک گئے دریا محبتاں دے بیڑا رت تے بجا تاریا ای
 الا اللہ کہہ کے چڑھیوں دار اتے سروں عشق دا بھار اتاریا ای
 لاش رہی بے داغ ایمان وانگوں ڈاڈھا جھوٹ تے سچ نتاریا ای
 آئی موت حیات دا جام لے کے کھ بچیاں وانگ چا اڑیا ای
 اٹکے بیلیا اڑے تیرے حوصلے تون زندہ فیر منصور کر چھڑیا ای
 دنیا موت کولوں اینویں۔ بھدی اے موت عاشقاں دے پردے بھدی اے
 اوسے موت نال زندگی بھدی اے، جھیری موت ہووے کسے بھدی اے

ہندو اپنی عادت پاروں تے اپنی برتری نون معاشرے وچ قائم رکھن لئی ہر طراں دے ظلم
 نون جائز سمجھن لگ پیا اپنے قرضائی لوکاں دیاں ہر فصل تے ڈگریاں جاری کرادیند مال ڈنگر لے
 جاندا مکان تون کندھ دتا جاندا تے ماڑیاں راہکاں تے ہو روی کئی طراں دے ظلماں دے پہاڑ
 ڈھائے جاندا اوزک لےے واکیہ زور ہوندا اے نس جانا یاں رونا پر پنجاب دے گھبرو جواناں
 لئی میدانوں نس جانا اک بڑا اوڈا طعنہ تے حیاتی داسب تون وڈا گن اے۔ پنجاب و اجوان ظلماں
 تے نا انصافیاں اگے لوہے وی کندھ بن کے کھلو جاندا اے۔

ایہناں لوہے دیاں کندھاں چوں اک نال ”جیونے موڑ“ دا اے۔ جیونے موڑ دا پورا اک

ہندو بائیے دا قرضائی سی لوہدے پوتے بڑے ظلم تے ستم ہوئے، جدوں جیونا جوان ہویا تے اوہ اینوں ظلموں نوں دیکھ کے چپ نہ رہ سکیا اوہنے اپنی چھری نال ہندو بائیے دا سرلاہ کے سٹ دتا تے علاقے دا منصف جیہڑا ہر فصل تے ڈگری جاری کر داسی اوہنوں وی گاجراں مولیاں وانگوں وڈ دتا۔ اک واری سود خور ہندو بائیے کھتری خاندان دی جنج وی لئی ہندو سود خوراں دیاں پگڑیاں لاہ کے نقدی تے زیور نال بھر کے دوسج پنڈ جا کے اعلان کر دتا، جیہڑے کے غریب دا پتہ دسی ویان والا ہووے اوہ آوے تے آکے اپنی ضرورت مطابق لے جلوے ہندوواں دیاں پگڑیاں لاہ آندیاں تے آکے ہوکاوے دتا۔ اینوں پگڑیاں نال اپنیاں دھیاں بھینٹاں دے دوپٹے بنا لینا تے اشرفیاں تے روپیاں پیساں دے گھر و گھری چھٹے دیندا ہویا پنڈوں نکل گیا۔ اوہدے نالوں ودھ اوہدے کالے، بوتے دیاں دھماں پے گیناں۔

کالے	بوتے	دیا	اسوارا
دھرتی	دیا	شکھارا	
تیری	چھوی	مارے	چکارا
مرے	بجنا	توں	کتھوں آیا

ایسہ جیونا موڑ اے لداڑا
جس پایا سود خوراں توں پواڑا
جیہڑی چھوی بن گئی اے کوہاڑا
ایہدا واسا بیڑ وچ نی

اقبال اسد ہوری اپنی کتاب ”پنجاب دے لہمال پتر“ وچ دسدے نیں۔ جیونا موڑ سانولے رنگ دا سوا چھہ فنا جوان سی، اوہدیاں گیسو درگیاں نشیلیاں اکھاں، اوہدے یاراں وچوں رحمت خان، کرتار سنگھ تے پریم سنگھ وی من جیونے موڑ نوں پولیس کدی وی پھڑ نہ سکی تے نہ ای اونسوں انگریزاں دیاں گولیاں نال موت آئی۔

جیونے موڑ نیں کدی وی کے غریب نوں تنگ نہیں سی کیتا جدوں وی لٹیا امیراں، سود

خوراں تے ہندوواں نوں لٹیا، جدوں وی ماریا زمینداراں، نمبرداراں تے جاگیراواں نوں ماریا
انگریز دے بھناں تے ہندو ساہوکاراں دے یاراں نوں قتل کیتا سماج دے ستائے ہوئے ہوور
وی کئی غریب اوہدے نال آن ملے اج وی جیونے موڑ دیاں بولیاں پنجاب دے ضلع فیروز پور،
ریاست کوٹہ، ضلع جالندھر، ہوشیار پور تے لدھیانہ دے جوان بیلیاں وچ بولدے دسدے
نہیں۔

گھر گھر پت جمدے
جیونا موڑ کے نتیں جنا
او بلے بلے او بلے بلے
جیونے موڑ دا بوتہ کالا
تے بیڑ وچ جا وڑیا
او بلے بلے او بلے بلے

جدوں چھوی موڑ دی چکی
کوٹھی پس والیاں دی دھڑکی
او بلے بلے او بلے بلے

جیونا بڑا سخی تے دلیر بندہ سی جدوں وی کسے سو دھور نوں لٹ دا کسے جاگیردار تے ظالم نوں
مار دا۔ کھویا تے لٹیا مال غریباں وچ ونڈ آؤندا، اوہدیاں سخاوتاں تے غریب پروری دے کئی
حوالے سانوں لوک گیتاں وچ نظریں آؤندے نہیں۔

جہوے ماریا زیرے وچ ڈاکا
تے مہراں دی چھٹ لد لئی
او بنے او بلے بلے
جیونے دتے مہراں دے چھٹے

تے چھاریاں دے ہار بن گئے
 او بے بے او بے بے
 جیونے موڑنے انج دوٹاں ونڈیاں
 پنڈاں وچوں غریب نس گئی
 او بے بے او بے بے

جیونا اپنے ویلے دے خداواں لئی فرعونیاں تے ظالماں لئی اک لال ہنسیری بن گیا جیونا دا
 کالا بوتامی دہشت تے خوف دا اک نال سی، جیہدا اشارہ سانوں لوک گیتاں وچ کجھ ایسراں
 ملدا اے۔

جیونے موڑ دا نال جدوں سنیا
 بھنج وچوں پھلس نسیاں
 او بے بے او بے بے
 جیونے دا بوتامی آوڑیا بازار
 تے کپور تھل ویاں کندھاں ہلیاں
 او بے بے او بے بے

جیونے موڑ دی بہادری، دلیری، اوہدے ڈاکیاں دا ذکر اوہدی سخاوت دی گل دے نل نل
 پس نال اوہدیاں لڑائیاں دا ذکر وی لوک گیتاں وچ ملدا اے تے اوہدی موت بارے وی سانوں
 کئی ماہیے تے بولیاں وکھالی دیندیاں اک شاعر اوہدی موت تے کسراں دے بول لکھدا اے۔

گھر گھر پت بھدے جیونا موڑ نہ کے بن جانا
 جیونا موڑ وڈھیا نہ جاوے چھویاں دے کھنڈ مڑ گئے
 ڈوہنگی ڈھاب وٹاں دا اوہلا جتھے جیونا موڑ وڈھیا
 اتے کھیگھاں دا جوڑا بولے جتھے جیونا موڑ وڈھیا
 اوتھے ہرناں دی جوڑی روے جتھے جیونا موڑ وڈھیا

جیونے موڑ دا اک جگہری یار سی بھان سنگھ، جیونے موڑ دے مرن مگروں بھان سنگھ اپنے

گروہ والیڈر بن گیا تحصیل فیروز پور واتبھان سنگھ جتھے جاند اللکار کے جاند الٹ پٹ کے اپنا پتہ
وی دس جاند۔

دھوڑ وانگ بدلاں دے اڑ وی
جدوں جٹ ڈانگ مار دا
لوکوا بھان سنگھ سورے نوں روکو

بھان سنگھ وی جیونے موڑ وانگوں بڑا دلیر تے بہادر سی پس دے گھیرے وچوں بچ کے نکل
آونا بھان سنگھ لئی باللاں وی کھیڈ سی وسدیاں گولیاں وچ سوو خوراں دے گھراں تے کوٹھیاں
نوں لٹنا بھان سنگھ جوان دا مشغل سی۔

گھر چھڑے تے بیلے ملے
بے او جوانو بے بے
گھوڑے تے چھویاں
تماڑے سنگار سی
موڑھیاں اتے لٹکایاں بندوقاں
تے گولیاں دے ہار سی
گھر چھڑے تے بیلے ملے
بے او جوانو بے بے

نسبیں دولتاں تیںماں وچ ونڈیاں
تہانوں رون گیاں دسمہ دیاں رنڈیاں
تماڑیاں جھالاں مالوے نیں جھلیاں
زیلدار وڈھے ساہوکار لے
دے دولتاں دے چٹھے
گھر چھڑے تے بیلے ملے

بے او جوانو بے بے

سود خوراں تے جاگیرداراں دیاں راکیاں ہوون لگ پینیاں پر جدوں ظلموں دی انتہا ہو
جائے فیراچیاں کندھاں دے پیرے مظلوماں دے راہ نئیں ڈک سکدے جدوں انتقام دی
اگ سینے وچ بلدی ہووے تے فیردریا تے سمندر چیر کے وی آونا پوے تے بندہ آجاندا اے۔
بھن سنگھ سورے دایا رسی سمندر سنگھ میدان دا بڑا مردی کیوں نہ ہوندا بھن سنگھ بیسے جوان دا
یار سی پورے پنڈنوں کلا ای اگے لایندا ہوندا اسی اوہدا نل من کے تے اچیاں کندھاں کھن
لگ پینیاں سن۔

جدوں سمندر وا نل سنیا
کوٹھیاں سود خوراں دیاں پھڑکیاں
پورنا! دو جا نئیں جہنا
سمندر سنگھ سورما
او بے او بے او بے

سو چک رامل کلاں دی
کلی جان سمندر دی جھگڑے
کتے بوہڑس دے نظام لوہارا

گوریاں پنجاب تے قبضہ کر لیا سی، کساناں توں زمیناں تے کھوہ کھوہ کے اپنے یاراں جہناں
تے جہراں نول دے دتیاں گئے سن۔ ہنرمند تے دستکار کی بناوتے گئے، غیرتوں والے تے
انکھاں والے سورے اہمہ جہرتے ظلم برداشت نہ کر سکے اوہناں انگریزاں دے خلاف تاہری دا
اعلان کردتا۔ ہر مذہب دے من والے وی ایہناں دے نل آٹے کیوں جے تھان تھان تے
انگریز پادری دھرم گین دے خلاف تقریراں کردے سن مسلمان مجاہداں دے نل کئی سکھ وی
اپنے دھرم دے خلاف گلاں نہ سن سکے۔ اوہناں گورے حاکمیاں توں اپنے پاک دیساں کدھن
دیاں قسماں چکیاں۔ جتھے انگریزاں نول دیکھن مار دیوں تے اوہناں دیاں سوانیاں تے بلاں

نوں کجھ نہ آکھن ”فقیر شام داس“ دے چیلے زندہ باد دے نعرے لاندے رہے تے ویریاں نال
 لڑدے رہے گولیاں سینیاں اتے کھاندے رہے تے امر ہوندے رہے ایٹاں انگریز حاکماں نے
 فقیر شام داس نوں پھڑکے اک رکھ نال تنگ کے پھانسی دتی۔ اوہدی یاد وچ لوک گیتاں دے
 شاعر بولدے نیں۔

او بے بے شام داس آکھے چیلیاں نوں
 جن امر ہونا بیراگن نوں بنا لوو برجھی
 گورا حاکم اے دھرم دا دشمن
 بیراگن نوں بنا لوو برجھی

گورے دا راج پیا ڈولدا اے
 بیراگن نوں بنا لوو برجھی
 جن پاپ اپنے نیں جھڑانے
 بیراگن نوں بنالے برجھی

جن سدھیاں سرگ نوں جانا
 بیراگن نوں بنالے برجھی
 پنجاب دی دھرتی بلیدان سنگدی اے
 بیراگن نوں بناو برجھی

گورے نوں پنجاب توں کڈھن لئی
 بیراگن نوں بنا لوو برجھی
 او بے بے جس امر ہونا
 بیراگن نوں بنا لے برجھی

مانجھے دے علاقے واسو ما ملنگی۔ دوجے جواناں وانگوں جوان تے دلیر تے رنج کے سخی
 سی۔ امرتسر دے اک پنڈ ”سوہل“ دا وستیک ”نظام لوہار“ اکھسی تے غیرت وند ہتھاں مل
 کر کے کھاندے نیں۔ کدی کے اگے جمولیاں نیں اڈدے پھر دے نظام لوہار وی انگریز وی
 فوج وچ ملازم سی اک دن انگریز صاحب بھلور نے کدھرے گلہاں کڈھیاں تے بے عزت وی
 کیتا۔

نظام لوہار دے اندر داستا ہویا شیر جاگ پیا انگریز انسر لوں، دوجے جمن اپڑا کے آپنی جنگل
 تے بیلے آہلو کردتے حکومت ولوں اشتہای قرار دتا گیا۔ سٹوے لئی سب توں وڈی نموشی والی
 گل تے ایسہ دے جے اج دی سٹوی نویں نسل ایہں مجاہداں نوں، تحریک پاکستان دے
 سورمیاں نوں انگریزاں دیاں ویریاں نوں ہندو ساہوکاراں تے سکھ جاگیرداراں دے دشمن
 نوں، اک چور تے ڈاکو دے مل توں یاد کردی اے۔ آفرین اے اج دی نویں نسل توں وی
 جیڑھی اکھل بند کر کے انگریز وی نکھی ہوئی تاریخ نوں من لیندی اے۔

پنجاب دے اوہ سورے پتر جیڑھے اپنیاں بلہاں مل چھویاں مل، برہمچیاں تے ڈانگھ
 مل انگریز دیاں بندو قہاں دے مقابلے کردے رہے تے ایہں دیاں برہمچیاں تے چھویاں وی
 انگریزاں دیاں توپاں تے بندو قہاں تے بھاری رہیاں کیوں نہ رہندیاں ایہں کول اک جذبہ سی
 اک حوصلہ تے جرات سی۔ ایہنوں پنج دریاواں دی دھرتی دا پانی پتیا سی۔ ایہنوں نوں پتہ سی
 جے اسلہں اج ایس راج دے خلاف آواز نہ چکی تے کل نوں انگریز سائوں سٹوے اپنے ای
 دیس وچ سرچک کے جیوان دی اجازات نیں دیوے گا۔

لوہار نوں شوق نوکری دا
 کر کے کھاندے اے نیک کمائیاں
 وگڑ گیا کم لوہار توں
 کولوں گلہاں ہندر نیں چاشنیاں

نظام لوہار دے مل اک ہور معاشرے داستا ہویا جمن سی جیڑھاں سی جیڑھاں جیڑھاں ات دا
 ملکی سی اوہی سوانی نوں جنساں دیاں وگڑیاں منڈیاں چھیڑیاں تے جیڑھاں لہ لین لئی نظام لوہار کول گیا

کیوں بے نظام لوہار نے غریباں تے ماڑیاں بندیاں دا ساتھ دینا شروع کیتا ہو یا سی جدوں دو
دیں اکٹھے ہوئے تے شاعر اونہاں دے ایس ملن نوں اپنے لفظاں وچ ایسراں بیان کردا اے۔

رب اوہناں دے قدرت نال متھے جوڑ دتے
جیویں مل پئے سکے بھائی
نظام لوہار اے ”سوئل“ دا
جبرو جاہمن دا تائی

جون سوتے جھٹ پچھیرے جاوڑے
جٹ دی لئی اے کر دوہاں میدان صفائی
نظام تائی نوں آہندا
باہنہ سرہانے رکھ کے سوں جا
تینوں کوئی چھینڑے گا ناہیں

دوواں جواناں میں سکھ سرور اراں دے وگڑے ہوئے باللاں دے ٹوٹے کر کے پورے پنڈ
وچ اعلان کردتا ”بھیرم کے غریب دی عزت برباد کرے گا جیوندا نہیں رہے گا۔ ایسہ دھرتی
اوپدے اتے تنگ کردتی جاوے گی، اوہ بھاویں مسلمان ہووے تے بھاویں عیسائی مسلم تائی،
لوہار، جٹ، رائٹھ، موچی تے بھاویں چوہڑا ہووے کے نال کوئی رعایت نہیں کیتی جاوے گی۔
ایناں لوکاں موت دے گاہنے اپنی دینی نال بھن لیے سن، موت ایناں دی راکھی کر وی سی
ایناں دے حوصلے بلند تے ارادے پکے سن۔ جتھے سوو خواراں تے جاگیرادارن نوں لٹن
جاندے لٹ دا سارا مال غریباں تے مسکناں وچ ونڈ آوندے گیت کار ایناں بارے کجھ انج
لکھدا اے۔

کل پئی بولدی نارو و لیل چادھاری
گھمنڈی دے شایاں نوں فکر لوہار دا
پہرہ رکھدے نت کھلاری

لوہار لیندا گھوڑا
 توڑ گیا رکن پورے نوں
 اوتھے آواز پاہروں نوں ماری
 اونہاں نوں آہند پھڑ لوؤ باگ فیر گھوڑے دی
 اوہدے مگر ٹھوک دیو پچھواڑی
 اوہ آہندے سن لوہارا
 اسل چوہڑے اوں تے ذات بچاری
 نل ویاں ڈاکو آں نوں
 دیندا لوہار ہشی دیوچ چاواڑی
 آپ لیندا بھرو نالی
 ایویں جانوں جیویں سپرہ لگ گیا سرکاری
 دھی ویلے نالی جا کھڑا پیٹی تے
 کنجی گئی ہوا کو اہری
 لوہار اتریا کوٹھے توں
 گھڑی دیوچ پیٹی وڈا تاری
 آہندا بہیاں لوؤ چک کراڑویاں
 وچ رڑے دے چلیا بے ساڑھی
 رکن پور دے سارے چوراں 'غریباں دا لہو نچوڑن والیاں چوہد ریاں' سوہ خوراں
 جاگیرداراں زمینداراں 'نمبرداراں تے مخبراں دے گھراں نوں لٹ لیا گیا۔
 زیواراں روپیاں تے اشرفیاں توں اوہناں دے گھراں دے صندوقاں نوں خالی کر کے
 اونٹھ لے لیا تے جانڈے جانڈے اوہناں دے ہی کھاتے دی نل ای لے گئے۔

لوہار دی لٹ پچھوں
 اے جانیویں دس دی

جیویں پاندھی رات رہ کے
سٹ گئے چوڑ بیوپاری

نظام لوہار دے ٹولے دا اک بندہ، جیڑا بڑا جوان تے جگرے والا بندہ سی "دیوا سنگھ مان"
اوہدا ناں سی انگریز سرکار نے پھڑ لیا تے قصور دی جیل وچ بند کر دیا گیا اپنے جن! نوں چھڈان
لئی نظام نے قصور جیل تے حملہ کرن دی سوچی تے لوک گیت دا لکھن والا لکھدا اے۔

کل پئی بولدی نارواٹھیا لباباں سہاردا

چوداں جوان کینسے اشتہاری

اوہناں جیل خانہ لیا بھن سرکاردا

گھمان مان، دیوا سنگھ، پچھو، ودھاوا

سو کھانادری بھٹی

تئیں کوئی شک گھمیاں دا

ایناں دے نال چرانی ماچھی اے

اوہ کل کوٹ قدھاردا

ایناں دے نال جبروٹائی

اوہ سچا ہستاں دا

دھنی واہ واہ، ہتھیاردا

کل توں سردار نظام لوہار

اوہ موہری انقلابیاں دی دھاردا

انگریز دیاں کمن کوٹھیاں

ضلعیاں نوں خوف لوہاردا

راتیں راج ملنگی داتے دن نوں راج فرنگی دا۔ پنجاب دے کھیرے جوان دے کنیں

ایسہ بول تئیں پئے تے خاص کر کے مانجھے دے علاقے دے جواناں دے کنیں ملنگی پنجاب

دیس دے دل مانجھے دا پترسی موضع لاکھو قصور وچ، میا زمین جاگیرداراں کھولئی چوہدریاں

دو اہلی وی بے عزتی کہتی تے مل دے آکھن تے ملنگی نے جگ وچ لٹ پھاڑی۔ انگریز نے
ایہل جو اہل بارے ای آکھیا سی۔ بے پنجاب وچ انج ای ملنگی جھدے رہے تے سانوں پنجاب
تے کہ سارا ہندوستان چھڈنا پوے گا۔

ملنگی وی دو بے جہلہاں وانگوں غریباں دایار تے غریب پرور سی۔ اوڑک اپنے ای جہاں
یہیں نے شراب پیا کے پولیس نوں اطلاع کر دتی ملنگی تے اوہدے جن سوداگر سنگھ پھڑے
گئے۔ مقدمہ چلیا فرد جرم لگی تے اوڑک سزا بول گئی۔

سیشن جج پیا حکم سنوئے
جہاں ملنگی تے اودھو پھلے لاوندا
سوداگر سنگھ بنا تریہ سل جی
ایہل والا میں سناواں سارا حل نی
موت تے سرہانہ جدوں آن ملیا
چھڈ کے سریر بھور اڑ چلیا

ایہنل انکھی سورمیاں وانگوں اک ہور سورے دا ذکر ملدا اے جیہدا میں "جگت
سنگھ" سی۔ بار دے علاقہ دار بہن والا اسمہ ڈاکو ست فٹا جوان سی۔ غریباں دا ہمدرد تے یاری
ایہل جو اہل کدی وی کے غریب تے ظلم نہیں سی کیتا۔ سور وریاں دیاں سوانیاں تے
بلاں تے وی ظلم نہیں سی کردے۔ ایہل دامن اکو ای سی سود خوراں کولوں انگریزاں کولوں
تے انگریزاں دے یاراں کولوں لٹ کے مل غریباں وچ ونڈوینا۔ جنگل پہلے آپلو کرنے 'جگا ج
وی جو اہل دیاں بولیاں وچ ہمدرد تے چلدا پھروا دکھالی دیندا اے پنجاب دے پتر کدھرے
گئے دے کبوتر اں دا ذکر کردے نہیں کدھرے اوہدی انکھ تے جوانی دا کدھرے اوہدی چھوی دا
تے کدھرے اوہدے ڈاکے دا حوالا اے جیویں۔

گھے ماریا لائل پور ڈاک
تے چھویاں دے کل ٹٹ گئے

گکے مچھ نون مروژا دتا
تے پنڈ دی پنچایت ٹٹ گئی
گکے یار دے کبوتر جینے
تے ندیاں تون پار چکدے

گکے یار دے کبوتر ایں داندیاں تون پار چکنا آزادی تے خود مختاری دی علامت اے اوہدی مچھ
اوہدی دہشت تے خوف دی گواہی دیندی اے جیڑی پنڈ دے سرچہ پداری دے۔ دل وچ اچ
وی دکھالی دیندی اے۔

بولیاں وچ جوان گکے دی موت دارونادی روندے نیں کیوں نہ رون اچ نہ کوئی جگا اے
نہ جبرونہ نظام نہ کرتار سنگھ نہ سندر سنگھ ہر پاسے انگریز ای انگریز اے 'سود خور اچ اپنی من مانی
پئے کردے نیں نظام لوہارا اچ جاگیرداراں نے پنجاب دی دھرتی تے اپنا قبضہ کر لیا ای جبرویارا
اچ فیرکیاں دیاں دھیاں بھیناں تون چوہدریاں دے وگڑے ہوئے ہل اپنی ملکیت سمجھدے
پئے نی۔

مینوں پتہ ہوندا گکے مرجانا
تے اک دے میں دو جمدی
جگیا نر پردیس گینوں
بوہاوجیا۔

جگا وڈھیا بوہڑی چھاویں
تے نومن ریت بھج گئی
گکے جٹ دا جاگیا پٹ دا
تے کلی ٹال سنگیارہیا

واراں بھاویں لوک گیت نہیں پر ایناں وچ وی لوکل دے دلاں دیاں دھڑکنلں جذبے
احساس تے چاہ شامل نیں ایناں دی ادبی دکھ وی لوک گیتاں ورگی اے۔

وچکارے پنجاب وچ سانول خاں، فرید خاں تے ولا بھٹی جسے سورے اٹھے جنہاں اکبر بادشاہ دیاں فوجاں نال متھالایا۔ مالیہ دیون توں نابرہو گئے جاناں قربان کردتیاں پر اپنی آنکھ تے انگلی نہ اٹھن دتی۔

دلے بھٹی دی ماں ماتلدھی نے اپنے پترنوں بڑے چاہواں نال پالیاتے جوان کیتاسی تے جدوں دلا جوان ہویاتے اوہنوں اپنے پیو دا بدلہ لین دی خواہش نے بے چین کردتا پر اوہدی ماں نے اوہنوں آکھیا۔ نیویں پاکے وقت لنگھاوے تے دلا پنجاب دی غیرت تے آنکھ عزت تے وڈیائی دی علامت نے آگوں ماں نوں کیہ آکھیا اہمہ بول اسیں اک وار لکھن والے دی زبان سندے ہاں۔

۔ دلاکھ توں بولدا، ماتانوں کہہ ٹھکور
میراناں دلانہ رکھدیوں، رکھدیوں کجھ ہور
چارچک میں بھٹی نے کھاوے، دینے شکر وانگوں بھور
ماراں اکبر دیاں ڈالیاں، تد جانیں دلا راتھور
میرے ہتھیاں بکی لکھی اے، ہیرہی لڑدی سب ٹکور
میں پت آں گے شیردا، میرے شیراں ورگے طور

اکبر بادشاہ دا مزرانظام بھٹی نوں پھرن لئی آؤندا اے تے اپنے نال کئی سواراں نوں لیاؤندا اے پر دلے بھٹی اگے اوہ تے اوہدیاں فوجاں کھلونیں سکدیاں ایس گل دا نقشہ واروچ کجھ اسیراں کھیٹا گیا اے پئی پنجاب دا ہر جوان اپنے اندر اک دلے بھٹی نوں ویکھدا اے۔

۔ چڑھ پیا دلا سورما، رب داناں تہا
اس گھوڑی بھجائی زور نال وچ جنگ دے وڈیا آ
اس واہی تلوار سجے ہتھ نال دیتاں دلاں وچ کلاپاں پا
آؤندی گھوڑی دلے دی دیکھ کے، مرزے ہاتھی دتا بٹھا
بھج کے لدھی دے پیریں بسہ گیا دلے دا بن گیا دھرم بھرا

”اگے پئے نوں شیر نہیں کھاؤندا“ لدھی دے نوں وٹا سمجھا
دے نے تغیاں ماریاں تے باندھاں تیں چھڑا

بار دے ڈھولیاں وچ وی پنجاب دے راتھاں وی بہادری تے انگریزاں دے خلاف
لڑائیاں وا بھرواں ذکر مل دا اے جنہاں وچ فرنگی حاکم برکے نال آہڈالون والے سورمیاں، احمد
خال کھل، مراد فیضانہ تے سارنگ دے کارنامیاں دا ذکر اے۔

۱۸۵۷ء دی جنگ آزادی وچ پنجاب دے ایناں انکھی سورمیاں تے جیالے پتریاں میں
سختی بار دے علاقے وچ نابری دا جھنڈا اچا کیتا سی۔

ایناں شیراں نے اپنی اپنی نیلی، کالی، ساوی مورنی تے کاٹھیاں پائیناں گھربار چھڑ دتے
جنگلاں وچ جاڈیرے لائے پر انگریزاں اگے سرنیویں نہیں کینے مراد فیضانہ دا ذکر لوک گیت
وچ کجھ ایراں ملدا اے

آکھے مراد فیضانہ

ساوی تینوں پھیراں نت کھر کھرے

تے دیواں کھنڈ نہاری

اک واری لے چل انگریز ”برکلی“ تے

میں ویکھاں اوس وی بگھی کالی

ساوی آکھیا

توں کر بسم اللہ دھر پیر رکابے

میں جاساں مارا ڈاری

پھیر سوانیزے دن آیا

تے ساوی جالتھی

وچ جھانبرے مار بھنوالی

انگریز ”برکلی“ تے مراد فیضانہ

وچ میدان دے گئے رل کھنڈ کاری
 انگریزی سانگ کچھ چھلانگ اے
 تے مرادوی سانگ کچھ بھاری
 مراد "دلیل" دا اپڑیا انگریز تے
 اوس سانگ جگروچ ماری
 تے انج کڈھ شیوسو
 جیویں مٹ وچوں لچھائیندا جھول لٹاری

احمد خاں کھل، مراد خیا نے دا اک یار سو جا بھدرووی سی۔ جیڑا ایناں دے نل رل کے
 لڑواریا۔ اوہدا ذکر کچھ انج آؤندا اے

شابش کھتو سوچے بھدرو نوں
 جس ڈھاندے نوں ڈانگ ماری
 تے کھدو کر انگریز شیا سو
 پو دادے دی پیڑی سو تاری

راوی دے کنڈے تے ایناں راٹھاں دے گھر بار نوں انگریزاں نے ساڑ کے سواہ کردتا
 تے مل ڈنگرتے دوچے گھر والیاں نوں نل لے گئے ایہناں سب کچھ قربان کرن مگروں وی
 دیس لئی سکھاں دیاں دعاواں کیتیاں لوک گیت لکھن والا انج آکدا اے۔

راوی تے مسن راٹھوسن
 جنہاں چٹے دن لٹیا گھر سرکاری
 انگریزاں دیاں فوجاں دھاوے کینے
 تے پٹھیاں ہتھ کڑیاں انگریزاں ماریاں
 وچ حوالاٹ رکاری

چابیزیاں وچ چڑھائے
 مراد ”دلیل“ دا آکھے اسمیں راضی
 کافر مار دوہ سہری
 خوش و سیمیں اوہ دیس اسٹوڈیا

ایمنوں سو میاں تل ’میرداد‘ سو جا بھدروں دا ’عالم شیراعوان‘ محرموں ملک فضل معلیٰ
 تے پنجاب دے ہو رکھے ای سپوت شامل سن۔ ہمنوں نے فرنگی راج نوں ونگاریا۔ اسسنت
 کشنر برکے تل پنجابی سور میاں دی اس جنگ ہارے لوک گویاں نے ”برکلی دے ڈھولے“
 دے سرنادیں بیٹھ اپنی اکھیں ویکھے واقعات تے حالات اپنے شعراں وچ بیان کینے ’سگوں
 اوس علاقے گنجی بار دے ڈھولے اج دی ساہیوال تے اوہدے آل دو آ لے دے پنڈاں تھا
 نواں وچ میلیاں تے اج دی بڑی شان من تے وڈیاکی تل بولے جاندے نیں خاص کر کے احمد
 خاں کھل تے مراد فحمانہ دے برکے تل مقابلے دے ڈھولے جیویں مراد بارے اک ہو ر ڈھولا
 اے۔

برکلی دی بگھی اے کللی ’مراد آہد اے
 کڈ دے کے نہ بھیج جلیویں انگریز برکلیا
 پڑوچ وچے آل دوویں آن کھنداری
 اگے چاچا احمد مار مکایا ای

میں تے وی آویں اسے ڈانگ کڈ کے چاڑھی
 جھکائی سانگ پترویل دے نوپ انگریزوا
 کھلا ای ڈھلی

ڈھابندے نوں ماریاں ڈانگاں سوچے بھدروں دے
 جوان دی ڈانگ دی گھو کر آوے
 جیوں ہمکی اے کوئی نامے ہاری

مرے انگریز برکلی دی چھٹی اپڑ گئی کھلی
میں کھلیاں بانہواں کر کے روندیاں

انگریز برکلی پنجاب دے اٹکھی سورمیاں کولوں شیرجواناں کولوں اونہاں ویاں گھوڑیاں
منگداسی جہڑیاں۔ جواناں ویاں زندگیاں تے بانہواں سن جنہاں نال اونہاں دی شان تے مان
سی جنہاں نال اونہاں ویاں سرداریاں تے چدرائیاں سن اوہ انگریز نوں کجج دے دیندے اک
ڈھولے وچ ایس گل دا ذکر بڑے پیارے انداز نال کیتا گیا اے۔

کال بولندی اے نارو چاماری اے بانی
کھل چدھڑتے کاٹھے ہراٹھ ہو جھڈے ہانی
پر بے دیوچ باہندے لاکچا ہریاں
انگریز برکلی نال گلاں کر دے مونہ زبانی
انگریز برکلی آکھے ”خان احمد“ دیویں آساوی گھوڑی
لندنوں لکھالیا ساں تیرے نال دی نیک نامی
خان احمد آکھے سن انگریز اکلیا! بھوئیں گھوڑیاں اتے رتاں
کے نہ لکھ دیتاں

بندے روحاں دے بت سیلانی
انگریز برکلی آکھے تیریاں بانہواں بن پچھواڑ ٹرساں
مونہ توں بھوں جاسیا اگلے نور دی نشانی
احمد خان آکھے ”راٹھاں دا پتہ لگ جاسیا“ انگریز برکلیا
جس ویلے نکلے وچ میدان
خان احمد راوی والے راٹھاں نوں آکھے
اپنے اگے انگریز مارن کم آسان

پنجاب دے پتزاں نہیں انگریز برکلی دی کوئی گل نہ معنی تے اوڑک اوہ کسراں فوج لے کے
ایناں شیراں تے حملہ کردا اے اسیں اپنی گل بیان کرن لئی اک ڈھوے ول ویکھدے ہاں۔

کال بولیندی تے سارنگ ہے جھنڈ کھاری

لندنوں چڑھیا انگریز "برکلی" فوج لے کے بے شماری

برکلی جنہوں دنیا دیکھ کے جھک جاندی اے

جٹا لیا ہے ول وچ راوی

ست فنا جوان تے سوہنا جٹ

موٹی اکھ اناری

فوج دے کول کھلیا ہویا مینوں دسد اے

جیویں بچیاں کول کھڑی اے بگھیڑی

بندوقاں تے توپاں داناں نہ لیندا اے

بتھیس پکڑ چلیندا اے تلوار دو دھاری

کھراں ول کے دریا دے اٹ نوں چا گھیتا اے

گھوڑا گیا اے دھس سن زین سنہری

پہلی ماری اے سو بے بھدروں

دوجی مراد فیتانے ہے الاری

وڈھ ٹک کے او تھے کباب چا کیتا نہیں

دیکھو کیڈے چالاک شکاری

کھراں سر تے ہتھ چار کھنی

کر کے کوچ تیار

آکھن سانوں لکھیا ڈھیری

پرتوں تاں نہ بنگلے بس چا پکھری

تاریخ دیاں کتاباں وچ جنرل بخت خاں، رانی جھانسی، نواب اختر محل، مولانا شہید اللہ، مولانا محمد قاسم، مولانا رشید احمد گنگوہی تے پتہ نہیں کئے ای مجلداں دے ناں شامل نہیں ای تھوں تیکر کہ ہن تے غالب، میر درد تے میر تقی میر وی مجلداں وچ شامل نہیں۔ ہون گے کیوں جے تاریخ ہمیشہ ای حاکماں دی غرض دے مطابق لکھی جاندی رہی اے۔

پر، جیہڑی تاریخ ساڈے کول ساڈے لوک گیتاں راہیں آئی اے اوہدے وچ کسے حاکم، کمشنر، لارڈیاں، چوہدری جاگیردار، کوئی عمل دخل نہیں اے تے لوکاں دیاں موناں چوں نکلیاں پیمیاں گلاں نہیں، جیہڑے لوہے تے لکیر وانگوں نہیں لوک گیتاں دے لکھن والیاں، جیہڑی سانوں آزادی وی تاریخ دتی اے اوہدے وچ ضلع ساہیوال دے شہر گوگیرہ دی جیل نوں توڑن والے مجلداں داں بڑا اچا تے بڑے پیار تال لیا جاند اے تاریخ اچ اونہاں تاواں نوں بھل گئی اے اچ تاریخ احمد خان کھل، نوں، سارنگ نوں مراد فیضانے نوں یاد نہیں کردی پر لوک گیت ایٹاں دی یاد وچ سدا کتاباں وچ رہن گئے تے آون والے آنکھی پنجابی ایٹاں وی یاد وچ اپنے لو نوں گرماندے رہن گے۔

۔ کال بولیندی نار دو گائے ڈھول طوفاں دے

کھل نوں حکم پگن دا

تھاڑے حضرت پیر پیراں دے

ایہناں راٹھال نے کس شان تال انگریزاں دا مقابلہ کیتا، لوک شاعراں نہیں اونہاں دیاں چھوہیاں، نیزے تے گھوڑیاں دیاں چالان دیاں تصویراں کھج کے رکھ دتیاں نہیں۔

احمد خان جی ہو ری اپنی گھوڑی نوں بڑے پیار تال ”مورنی آہندے سن لوک شاعر کدی کدی اوس ”مورنی“ نوں مورناوی لکھدے نہیں۔

۔ راٹھال تال کیتی اے چڑی

”مورنی“ آن پسنائیاں نے تھان دے

کیڈے پنے سونہدے جدوں چڑ حدے وچ میدان دے

ایسٹ انڈیا کمپنی دے ڈاکوواں نے سوہنے دیس نوں رنج رنج کے لٹیا لکھاں گھراں دے
 دیوے بجھا کے رکھ دتے۔ کئی گھر بے آباد ہو گئے۔ اقبال اسد ہوری اپنی کتاب ”پنجاب دے
 لچمال پتر“ وچ لکھدے نیں۔ لدھیانے وچ جس میدان دے اندر ”روشنی دا میلہ“ لگدا
 ہوندا سی۔ اوہ گجراں دا محلہ سی۔ ۱۹۴۳ء تک اوہ جگہ میدان سی۔ اس میدان وچ اکتارے
 اتے اک اکھاڑا روشنی دے میلے وچ لگیا ہویا سی۔ اوتھے گلن والا ایسہ بول گارہیا سی۔

انگریز دے راج توں پہلاں

ابتھے وسدے سن شیر دلیر

جنہاں ول ول مارے سی گورے

لاشاں دے لادتے سی ڈھیر

جنہاں غازیاں اگے لیا رکھیاں سی

دودھ دیاں چائیاں

خون نگدیاں سن جنہاں دیاں لاشیاں

جنہاں ول ول مارے سی گورے

لاشاں دے لادتے سی ڈھیر

جنہاں سورمیاں وڈے سی گورے

جنہاں نہیں توپاں دے گولے

سمجھے سی دوڑے

بھیرے چھڑ میدان نہ روڑے

جنہاں ول ول مارے گورے

جنہاں لاشاں دے لادتے سی ڈھیر

بھیرے توپاں تھیں نہ ڈرے، بھیرے تل فرنگی دے لڑے

بھیرے آزادی دے شوہ وچ

بن گھرے دے ترے

ہینل چم چم گلاں وچ پایاں پھانسیاں

انج دیوے نیں اونہاں دیاں قبریں تے بلے

اسیں جدوں اپنے لوک گیتاں دا گوہ نال مطالعہ کروے ہاں تے اوہدے وچ سوانیاں دے
روپ، جوانی، تے وچھوڑے دے رونے ای نہیں ملدے۔ سورمیاں دیاں ڈانگلاں دے
کھڑاک وی سنائی دیندے نیں۔ لونگاں دے لشکارے ہل ڈکدے ای نہیں دسدے۔
دھاڑویاں تے واہراں اگے دیس دے جوان ہکاں تان کے کھلوتے وی نظری آوندے نیں پیار
محبت، وچھڑے بچاں دی یاد تے غم دے سیاپے ای نہیں دیس پیار وچ پاگل دیوانے وی اپنیاں
جاناں قربان کروے تے سرخرو ہوندے پئے دسدے نیں پنجاب دے نوجوان نوں پتہ اے کہ
اسیں دلیر سورے آں کدی اپنے دیس وچ باہروں آئے دھاڑوی نوں ککن نہیں دیندے۔

اسیں پتر پنجاب دے آنکھی

تے راکھے امنوں دے

ساڈے دیس پنجاب وچ سدا بہاراں تے موجاں دے میلے لگدے نیں ایناں موجاں

میلیاں تے بہاراں دا ذکر جوائن دیاں بولیاں وچ تھاں تھاں تے دکھالی دیندا اے۔

میرا دیس ساگن سارا

تے چپے چپے کھوہ وگدے

دیس پیار دیاں گلاں دے نال نال سوہنے دیس لئی تے دیس دے سورمیاں تے جوائن

لئی دعاواں وی بولیاں وچ ملدیاں نیں۔

شالا جیوے پنجاب دی دھرتی

تے گھر گھر شیر جمدے

جدوں تک پنجاب باقی اے پنجابیاں دے جوائن دیاں جشیاں وچ ساہ باقی نیں ساڈے

دیس ول کوئی وی اکھ چک کے نیں دیکھ سکدا۔ اک زمانہ ساڈی دلیری بہادری تے آنکھ نوں

جاندا اے جے اسیں مرے جانے آں پر ویسے تے تے اپنی غیرت تے کدی حرف نہیں آؤن
 دیندے۔ ایسواہی وجہ اے جے مرحوم ڈاکٹر فقیر محمد فقیر ہوراں آکھیا سی۔

اے بلی نہیں پنجلی اے پنجاب بلی اے

اے بلی نہیں کھواراں اینوں دی آب بلی اے

پنجاب دا جوان جدوں منزلاں ول قدم چک دا اے تے منزلاں آپ اوہدے بوہے اگے
 آجاندیاں نہیں۔ ایس گل نون استلو عشق لہر ہوراں تحریک پاکستان دے حوالے بل ایسراں بیان
 کتیا اے۔

پاکستان بن کے رہے گا یاد رکھو کڈھے ہوئے حساب حسلیاں نے

بھیتی قافلہ منزل تے پنچا اس چک لئے ہن قدم پنجلیاں نے

مکدی گل اے جے پنجاب دے لوک گیتاں وچ پنجاب دے پورے مماندرے نون
 ا یکیا گیا اے۔ ایسڈیاں سوچاں، سدھراں، امیدیاں امنگ، منگ لوزاں تھوڑاں دکھ
 سکھ ایسڈیاں سوانیاں تے سورمیاں انکھیاں تے لچ پالاں دا ذکر انج بھروسے طریقے تے قرینے
 بل کتیا گیا اے کہ کوئی وی کچھ خلی نہیں دسد۔

لوک گیتاں وچ چٹھی

خط پتر دور دیاں انگل ساکھ تے یاراں ییلیاں تل رابطہ رکھن دا اک بڑا وڈا ذریعہ ہوندے سن سیانے آکھدے نیں جے خطاں راہیں بندے تل ادھی ملاقات ہو جائدی اے دور وسدے بچناں یاراں دے خط ای ہوندے نیں جھیرے یاریاں نوں تے رشتیاں نوں قائم رکھن دا بہانہ بن دے نیں ایسہ خط ای ہوندے نیں جھیرے بنسیریاں راتوں وچہ یاداں دا چانن کر کے منکھ نوں بے امید تے مایوس ہون توں بچاندے نیں ایسہ چٹھیاں ای ہوندیاں نیں جھیریاں ٹٹ دیاں ساہواں نوں جوڑ دیاں نیں۔ مٹی دے مڑ آون دی اڈیک نوں ٹٹن نیں دیندیاں ایسناں خطاں وچوں یاراں ییلیاں دیاں مٹی دیاں تے گھلن والے دوجے انگل ساکھ دیاں تصویراں دس دیاں نیں اوہناں دا حال وسدیاں نیں۔ ایسہ خط ای ہوندے نیں جھیرے سانوں سوہنے سوہنے ماضی دیاں گھاں یاد کراندے نیں تے کدی کدی ایسے ایسے خطاں راہیں ای حال توں ماضی ول پندھ کر دے آں۔

اج دا دور جدید سائنسی ترقی دا دور اے پوری دنیا نوں سائنس نے بڑا نیڑے کر دتا اے سالاں دے پندہ دنوں وچ مکن لگ پئے نیں لوکل راہیں سنہیا گھلن تے خط لکھن دا رواج بڑا ای گھٹ گیا اے کیوں جے ٹیلی فون تے ٹیلی گراف دے تل تل فیکس تے ٹیلی وژن نے ویکھن وچ لوکل نوں نیڑے کر دتا اے کہ انسان دنیا دے دوجے کونے تے اپنے کسے عزیز تل گل کر چاہوے تے کر سکا اے ایسے جدوں لوک گیتاں دے حوالے تل چٹھیاں دا ذکر کر دتا آں تے سانوں لوک ادب وچ ایسہ بڑی اہمیت وکھالی دیندی اے کیوں جے اوہدوں نہ ٹیلی فون سی تے نہ ای فیکس دور دراز دے وسدے جن مائی دی خبر لیاون والی چٹھی ای ہوندی سی جھیرے کہ دلاں دا حال وسدے سی یاں فیر خیالاں تے تصوراں وچ ای کبوتر اں تے کانواں نوں سنہیا دے کے گھلایا جاندا سی نیں تے جاندے ہوئے راہی کولوں ای پیچھ لیا جاندا سی دے بھائی راہیا جاندا جانا توں کیہڑے ویس جے اوس کڑی دے پکڑے ای جان ہونداتے اوہ اپنے دیراں نوں تے مل پونوں سنہیا گھلدی نیں تے ناں سی۔

جے کے ٹیاردا کونت روزی لئی کے دوجے ملک لڑجاندا یاں کوئی جوان جنگ تے لڑجاندا
تے اوہدی سوانی نون اوہدے خط دی اڈیک رہندی کہ ماہی دی چھٹی آوے تے اوہدی خیر
خیریت دا پتہ لگے۔

جدوں کے نویں دیاہی ناردا کونت لام نون لڑجاندا تے اوہ اوہنوں گھرنوں پرت آون لئی
خط لکھدی تے مڑجواب نہ آوند تے فیرخط لکھدی جواب دی اڈیک رکھدی تے ترنجانا وچ
بہرے کے ماہی دے خط دا جواب وی اڈیکدی تے نالے اوہدے مڑ آون دے گیت وی گاندی۔

ماہی تاں میرالے وچ بیٹھیا

تے میں گھدی خط قطاراں دے

کدی موڑ مہاراں

موڑ مہاراں تے وس گھریاراں

سانول دے کدی موڑ مہاراں

نارنوں جدوں خط نہ آوند تے اوہ مایوس ہو کے کے بندے ہتھ سنیا گھدی جدوں اوہ
وی کوئی ٹھیک ورجواب نہ لیاندا اوہ ہور مایوس ہو جاندی ایس مایوسی تے دکھ دا اظہار وی لوک
ادب وچ ملدا اے خطاں وچ ایہناں دکھاں دا ای اظہار ہوندا اے جیرے کہ لوک گیتاں وچ
وی آ ملدا اے ایسہ لوک گیت جیرے کہ ماہی دے خط دے جواب دی اڈیک وچ ملدے
نہیں۔ ایناں نون اسیں منظوم چٹھیاں وی آکھیں تے گل نتھاویں نہیں۔

ہاڑا اساں سینا دے

اساں سنیا

لہور سندی چھاؤنی آ

پاویں خط لکھ ساڈے بچاں دے

چروکی ہوئی آ آونی

بٹھی کوٹھے تے کانگ اڈواں وے

کدی موڑ مہاراں

موڑ مہاراں تے آگھریاراں

میں گھدی لوک ہزاراں وے

یاراں نل بہاراں وے

کدی موڑ مہاراں

لام نوں گئے جن ایڈی مہیتی نہیں مڑوے۔ سرکار نوں ا۔ س گل نل کوئی دلچسپی نہیں
پئی اوہدی تار بڑی شدت نل راتاں نوں جاگ جاگ کے اوہدے آون دا انتظار کردی اے دیوا
بل کے بنیرے تے رکھدی اے جے کدھرے مانی رات نوں آنکے تے راہ نہ بھل
جاوے۔ ہر شام نوں اہمہ سوچ کے گجرے پاندی اے جے مانی اج آوے گا گھریا سجاندی اے
پر آون والے نہیں آوندے ایہناں دکھاں نوں درواں نوں اوہ اپنے خطاں دا موضوع بناندی
اے تے ترنجاں وچ گدھیاں وچ اپنیاں سیلیاں نل رل کے سرکار نوں وی برا بھلا آکھدی
اے جیہڑی کہ اوہدے مانی نوں لام تے لے گئی اے۔

کوٹھے تے تار پئی

اک دم ماہیے دا

اوہدی لے سرکار گئی

ایہناں جدائیاں وچ ای 'مانی وے آون دیاں اڈیکل وچ ای حیاتی وے سوہنے تے
سدھراں بھرے ون مک جانڈے نہیں۔ اکھیاں چوں کجے ڈھل جانڈے نہیں گجرے دیاں خوشبو
واں مک جانڈیاں نہیں پر اڈیکل نہیں مکدیاں بس ایہناں دا اک درو بھریا اظہار رہ جانڈا اے : یہ
کہ پڑھن سنن والے دے دل نوں رگ بھروا اے۔

مانی نی میرا درستی دا

ساڈانی سوہنا دور سنی دا
چٹھیاں گھلدی میں رہی آں

نہ بجن آپ آؤندے نہیں تے نہ ائی خط گھلدے نہیں ہولی ہولی حیاتی دا دیوا بھجن تے
آجاندا اے نیاراں ایناں دکھاں دا اظہار ماہیے وچ ایسراں کردیاں نہیں۔

لہ گیا بے ماہیا

ساڈیاں چٹھیاں دا

کوئی جواب تے دے ماہیا

میتھرے سک گئے نہیں۔

ماہیے دے دیس وچوں

چٹے کاغذ مک گئے نہیں

شیشی وچ رنگ پاؤ

پاؤ ضرور چن جی

بھاویں چٹھیاں برنگ پاؤ

سگرٹ والا سوٹا

نہیں تے ربا یا ر ملا

نہیں تے سولی داوے جھوٹا

کوئی کشتہ مار دیو

لباں اتے چند آگنی

میرے ماہیے نوں تار دیو

کوٹھے تے خط پاؤ

اکے چٹا! آپ ملو

اکے ملنے دا خط پاؤ

ایسے ماہیے تے بولیاں ای نہیں سگوں اک اک بول ورواں تے دکھاں دی جیوندی جاگدی تصویر اے کہ سوانی ولوں اڈیکاں توں مگروں لکھے جاون والے خط تئیں اوہدیاں سوچاں تے چاہ نہیں جنہاں ماہیے دی شکل وٹالئی اے۔ اصل وچ ایسے ٹیار دے دل ویاں گلاں نہیں جھیریاں کہ اڈیک دے دکھاں پاروں اوہدے مونہ وچوں باہر نکل آیاں ایناں گیتاں دے اک اک بول وچ ایسیں اڈیکاں تے وچھوڑے دے ورو نوں محسوس کر دے ہاں جدوں پروسی یاراں دے خط نہ آون تے کہ حال ہوندا اے ا۔ س حال نوں ایسے خط وانگوں دے ماہیے ای بیان کر دے نہیں۔

ایناں بولیاں گدھے تے ماہیے نوں ایسیں منگوم چٹھیاں دی آکھ سکدے آں کیوں جے اتگاں ساکاں نوں یاراں بلیاں نوں لکھے جاون والے خطاں وچ وی اسماں اپنے دل ویاں گلاں ای لکھیاں نہیں نہ کہ اپنے چار چغیرے ویاں گلاں سیانے آکھدے نہیں امیدیاں توڑوینا تے حوصلے ہار دینا، عشق ویاں لسیاں ڈو نگھیاں راہواں وچ رکھاں ویاں چھلواں بھناتے تھک ہار کے بہہ جانا مرواں واکم نہیں ہوندا۔ بلدیاں اگاں نوں ویکھ کے ڈر جانا عاشقیاں دا وطیرہ نہیں پھلاں ویاں سدھراں رکھیاں تے کنڈیاں کولوں وی دامن بچانا جوائن واکم نہیں تے فیر پنجاب دی ٹیار تے یار جھیرے کہ بہادری، دلیری تے عشق ویاں اچیاں علامتاں وی نہیں اک واری جنہوں یار آکھ دیندے نہیں مڑ مرتے جاندے نہیں یاراں توں کنڈ نہیں کر دے۔ ویلا کوئی چال نہ چل جاوے تے چل جاوے پنجابی اپنے قوللاں تے پیاراں توں نہیں ہار دے

کیوں جے یاراں توں جند جان قربان کرنی ایناں دا دھرم تے ایمان اے اپنیاں غیرتاں تے عزتیں دی رکھوالی لئی ایسے اک جان تے کہ ہزار جانیں وی ہون تے قربان کر دیندے نہیں۔

اللہ تعالیٰ دی بارگاہ وچ دیر تے ہو سکدی اے ہنسیر تئیں ہو سکداتے فیر نا امید ہونا اوہدے دربار چوں مایوس ہونا اک بڑا وڈا گناہ اے ساڈی صوفیانہ شاعری وچ اوہدے نال ناٹھ جوڑن وی ای گل کہتی گئی اے۔

پیر سید وارث شاہ ہوری وی اپنے شاہکار وچ (جدوں راتھے نوں پاراں سال مجھاں چرا

کے وی کچھ نہیں بھداتے اوہدیاں بھابھیاں اوہنوں پچھل مڑ آؤن داخلہ لکھدیاں نہیں لکھدے نہیں۔

بھابی خزاں دی رت جاں آن پہنچی بھور آسرے تے پنے جال دے نی
 سیون بلبلاں سکلیاں بوٹیاں نوں فیر پھل گگن نال ڈال دے نی
 بھابی عاشقاں دے دل سچ ہوندے تساں کوڑھے وچ خیال دے نی
 ابراہیم اوہم تے حسن بھری فیر ہوئے نہ مالک مال دے نی
 اسان جدوں کدوں اوہناں نال جانا جیرٹے محرم اساڈڑے حال دے نی
 بھابی عشق توں نس کے اوہ جانڈے پتر ہون جوکے کنگال دے نی
 سو جو چوہد ری دا پت چاک لگا دیکھو کم ایسہ ذوالجلال دے نی
 جنہاں سولیاں تے جالیے جھوٹے اوہ منصور ہوری ساڈے نال دے نی

تے میاں محمد بخش ہوراں وی انسان نوں حوصلے جذبے تے امیدیاں بھرے بول سنائے
 نہیں جیرٹے کہ اسلامی وچاراں دی ای بازگشت نہیں۔ جیویں۔
 بھکا سنگن چڑھے محمد اوڑک بھرداکا۔

خزاواں وچ بانغاں نوں چھڈ کے نہ جلاون والیاں بلبلاں دی اک دن سنی جاندی اے
 امیدیاں تے سدھراں دے پھل کھڑ پیندے نہیں۔ مکدے ساہواں نوں نویں حیاتی ملدی
 اے۔ مولا پاک نیڑے ہو کے سندے نہیں ہوندا کیہ اے اوڑک اک دن اونسیاں پاندی نار
 نوں اوہدے جتاں داخلہ ملدا اے۔ پر اوہدے لئی خط نہیں ہوندا اوہدا کونت ہوندا اے جن
 وی مونسہ بولدی تصویر ہوندی اے۔ میار کیہ کردی اے۔ خط نوں لے کے فشی ہوراں کول
 آجاندی اے۔ خط لے کے فشی ہوراں کول آنا ایس گل دی دس اے پئی اوس ویلے کڑیاں
 دی تعلیم اپنی عام نہیں سی ہوندی تے فیر پنڈ تھانواں دیاں کڑیاں جتھے اج وی پرائمری توں ودھ
 سکول نہیں ماہی دی چٹھی کھولی جاندی اے تھوڑے جے کانڈ تے اوہ کیہ کچھ لکھدا فشی ہوری
 بڑی کاہلی نال چھٹی پڑھن لگدے نہیں تے اوہدے کنیں واج پیندی اے۔

کوئی سمجھوری تائی ہوئی اے
ہولی ہولی پڑھ مٹی چٹھی ماہی دی آئی ہوئی اے

اج وی جدوں گھراں وچ خط آؤندے نہیں تے ماواں، بھیناں تے بھراواں وے مونہاں
وچوں بے اختیار نکلدا اے شالا خیردا ہووے "تے فیر پردیس گئے ماہی لئی تے نت دعاواں ای
ہوندیاں نہیں خط پڑھ کے مٹی کول لے جاؤن توں پہلے کئی دعاواں سنگیاں جانڈیاں نہیں۔
پٹھے دی بھرائی ہوسی۔

چٹھی میرے بھنا دی شالا خیر دی آئی ہوسی

ایہ ہراڈیکال وے دکھاں نے ساہ لینا اوکھا کیتا اے چاننیاں راتاں وے مکن وے غماں
وچ جندڑی سک دی جانڈی اے ہماراں وے ویلے مک وے جاؤن وے ورواں وچ اکھیاں
چوں پانی مک وا جاندا اے مکھڑے توں لالیاں اڈویاں جانڈیاں نہیں گجرے دیاں خوشبوواں وی
گھٹ دیاں جانڈیاں نہیں تے او دھر کیہڑے سکھاں وے میلے نہیں۔ ہماراں دیاں موجاں نہیں
تے چاننیاں راتاں دیاں خوشیاں نہیں، سیانے آکھدے نہیں بے دلاں نوں دلاں نال راہ
ہوندے نہیں۔

ماہی وے خطاں نہیں او دھر دا سارا حال بیان کر دتا اے۔ لے چوڑے خطاں نوں پڑھن
تے اوہناں نوں بیان کرن دی تھاں کے وے اک ماہی تے ای گل مک جانڈی اے، جیرہ کہ
پردیس وچ وسدے ماہی دی حیاتی دی تصویر من کے ساڈے ساہنے کھلو جاندا اے جنہوں
اسیں پڑھدے تے ویکھدے تھک وے تئیں، جیدیاں کنیاں اس پر تاں نہیں ہر پرت وچ
اک وکھرا ای درد کراٹا اے۔ اک دکھ اے اک کرب اے، جیرہ کہ پردیس ای محسوس کر
کدا اے۔

سڑکے تے دو گھوڑے

دکھیاں خط لکھیا

جانابی بی بی میں تیرے پیکڑے
دے کوئی سنیالے جاواں

ایسہ تے اسیراں دیاں ہو ر کئی مثالاں ملدیاں نیں۔

اک ویابھی درہی نیار، جیدے گھرو وی ہو ر کوئی نہیں فصل وی پک چکی اے اوہدی راکھی
کرن وی لوڑا اے تے اوہ ماہی نوں لام تے جان گمروں کسراں راہیاں راہیں سنیالے گھلدی
اے۔

آکھیں ماہیے نوں راہیاوے
فصلاں نوں چور پئے
مڑ چھیل سپاہیاوے

ماہی تے وی وچھوڑے دا اثر دودھ جاندا اے تے فیر اوہ وی یاداں ہتھوں تنگ آکے
گھراں دل خط لکھدا اے خط ملن پاروں گیتاں دے انداز وی بدل جاندا اے نیں جتھے اواسیاں
تے اڑیکل دے کرب تے درداں دیاں سراں سن او تھے ماحول وچ اک پیار تے وصل دی تن
ملدی اے چٹھیاں وچ تھیں تھیں تے نیار داہیں آؤندا اے تے نیار بڑا خوش ہوندی اے۔
کوٹھے تے کل بولے

چٹھی آئی ماہیے وی وچ میراوی میں بولے
دو پتراناں دے
خطاں اتے خط آؤندے پر وکسی یاراں دے
رونے روز دے مک گئے نیں
چٹھی آئی ماہیے دی ہن جوڈ گدے رک گئے نیں

ماہیے دی چٹھی داسن کے اوہنوں سارے کم کار بھل جاندا اے نیں نہ دن دی خبر نہ رات

واپتے اونوں بڑے چاء چڑھدے نیں سیلیاں وچ ترنجاں وچ ماہیے دی چھٹی دا ذکر کردی پھر
دی اے۔

۔ تندوری تائی ہوئی آ

ضمماں نوں کھان روٹیاں چھٹی ماہیے دی آئی ہوئی آ

کیوں جے اوہ جان دی اے کہ پردیس وسدے ماہی دی ملاقات تے لفافے نال اے تے
بجن ملن لئی آئے ہون تے فیروٹیاں تے تندوریاں دیاں خبراں کون لوے۔
۔ کوئی جھال صافے دی

دور دیاں بھنا! دی ملاقات لفافے دی

خطاں اتے خط آونے رک جاون تے دلاں دیاں دھڑکنناں تیز ہو جائدیاں نیں مولا پاک
کولوں دور وسدے یاراں دیاں خیراں سنگیاں جائدیاں نیں۔

۔ کوئی کن میرے چولے دی

رب شالا خیر کرے

چھٹی آئی نہیں ڈھولے دی

دو جتا اراں دے

خط اوکھے ملدے نیں

پردیسی یاراں دے

خط آون وچ دیر لگ جاوے تے دکھاں نال بھریا ہو یا خط لکھیا جائدا اے۔ بہیدا بیان

لفظاں دے ویلویں وچ نہیں آسدا۔

۔ کوئی سونے دی نتھ ڈھولا

سوچ کے پڑھیں وے ذرا

اساں دکھیاں دے خط ڈھولا

خطاں دا اہمہ سلسلہ دیس مڑ آؤن تیکر چلدا رہندا اے تے مہیاں اپنے گیتاں وچ
کاتواں تے ہواواں راہیں ماہی نون ملن دے منہیا گھل دیاں رہندیاں نہیں خط آؤندے
رہندے نہیں پر اک مہیا دی نظروچ اوہ خط نہیں ہوندے کاغذاں دارگ ہوندے نہیں اوہ
اوہناں نون خط کسراں من لوسے جہدے وچ مڑ آؤن دیاں تارنخاں ای نہ دسیاں گیناں ہوون
ہنہاں وچ درودی وائنا ای نہ ہووے۔ جہدے وچ وچھوڑے دی کسک ای نہ ہووے اڈیکان
دے دکھ ای نہ ہوون تے فیر مہیا دے مونسوں اسیراں دے بول ای نکلدے نہیں۔

چھیاں دا گھر بھرتا

چھئی اک نہ آؤن وی پائی

تے کاغذاں دارگ آیا

چھئی اک نہ درودی آئی

تے کدی کدی ماہی دے خط دے نہ آؤن دی گل ہس کے وی کہتی جاندی اے جس
ہاسے دے پچھے وی اک کراٹ تے درو ہوندا اے۔

ہنجوگ وگ سک گئی نہیں

ماہی دے دیس وچوں

چنے کاغذ مک گئے نہیں

لوک گیتاں دے حوالے نال چھیاں بارے گل بات نون اگے ٹورے تے سانوں ماہی دی
چھئی یاں مہیا دیاں چھیاں ای نہیں دسدیاں سگون اک بھین بھرا دے پیار نال بھریاں
چھیاں مل پیودی محبت دی گل دے خط تے دوجے انکاں ساہل دے حوالے دی ملدے
نہیں۔

جیویں اک سوہرے بیٹھی کڑی نوں جدوں اوہدے پیو دا خط ملدا اے تے اوہ چاہواں تل
پھاوی ہو جانندی اے تے اپنیاں آنڈھناں گواہنڈھناں نوں دس دی پھر دی اے۔

کنڈا بھج گیا پٹی دا

اباجی نے خط لکھیا کیہ حال اے بی بی دا

اک بھین سوہریاں دے دکھاں ہتھوں تنگ آکے اپنے ویر نوں خط لکھدی اے کیوں
بچے اوہدی کس اوہنوں طعنے مار دی اے کہ تیرا کوئی لگدا لانا تینوں لین کیوں نہیں آیا۔ بھین
دے گیتاں وچ وی ا۔ س گل ول اشارہ ملدا اے کہ ہمتی آویں ویر لین دے کتے بے قدری
نہ ہو جاواں۔ بھین بڑے مان تل اپنے بھرانوں خط لکھدی اے تے ویر ہو ری بھین نوں لین
لئی آجاندے نہیں تے بھین بڑے چاہواں تل تے مان تل اپنے ویر دی وڈیائی ایسراں کر دی
اے۔

لوڈے ویلے خط ملیا

ویر شام دی گڈی چڑھ آیا

لوک گیتاں وی باری چوں ویکھیا جاوے تے بوہتے ماہیے تے بولیاں وغیرہ سانوں وڈی
لام دے ویلے دیاں دساں پاندیاں نہیں کہ کسراں ماواں کولوں پالے ہوئے بچے کھوئے گئے تے
ماواں دے مونہوں اپنی گل توں اڈھو رکیہ نکلدا۔

نہ آپ آئے نہ کوئی چھٹیاں آئیاں نہیں

جرمن بچہ مرنے نہیں کیہیاں لاماں لائیاں نہیں

جسراں کہ پہلے گل ہوئی سی کہ پنجاب دیاں میاراں تے گھبرو، اک دو بچے دے مان نوں
تے بھرم نوں کدے وی نہیں ٹن دیندے۔ مونہوں نکلی گل دی لاج رکھنا جان دے نہیں
تے کدی پردیس گئے یاراں دے خط نہ وی آون تے کوئی ایڈا تے وڈا گلانا نہیں کر دے بس اپنی
گل اکھ کے چپ کر جاندے نہیں۔

آپ وی نہ آئیوں

سانوں خط وی نہ گھلایا

جندڑی دادیو امیرا

ایسویں بجھ چلایا

ہور کیہ میں آکھاں تینوں انج نہیں سی چاہیدا

ٹھیک اے انج دادور علم و دانش دادور اے سائنس تے ٹیکنالوجی دادور اے دنیا دے
دو بے کونے تے بہرہ کے جتھے مرضی گل کر لو سالان دے سفرنوں پلاں وچ مکالو پر جنہاں پنڈاں
دے اہمہ لوک گیت نہیں اوہناں پنڈاں وچ انج وی کل وانگوں اس روز سورج چڑھن دے
نال ماہی دی تھنٹی دی اڈیک رکھی جانڈی اے تے بے آجاوے تے انج وی فشی کول چٹھی
پڑھان لئی جایا جانڈا اے انج وی روز و ہماڑی قاصد نوں ماہی دے چٹھی دے بارے پچھیا جانڈا
اے انج بے کسے چیز دی کمی ہے دے اوہ ایناں دکھاں دے اظہار دی کمی نہیں تے انج وی کئی
منظوم خط نویں رنگ دے لکھے جانڈے نہیں ماہیے 'ڈھولے تے بولیاں دے رنگ وچ'
گدھے تے جھمردے رنگ وچ انج وی ماہی دے خطاں واک جہان آباد کیتا جا سکدا اے۔

لوک گیتاں وچ ہاسا مخول

خالق نے اپنیاں مخلوقات چوں انسان نوں سب توں سوہنائے اچا بنائے کے پیدا کیتا اے کیوں جے انسان توں اڈ کوئی ہو ر مخلوق نہ تے سوچدی اے تے نہ ای اپنی سوچ دے اظہار لئی کوئی طریقہ رکھدی اے جدوں کہ انسان نوں پیدا کرن والے نے کئی خوبیاں تے قابلیتیاں دتیاں نیں۔ ونگی پاروں جدوں انسان نوں کوئی غم ملدا اے تے اوہ حیران وی ہوندا اے تے سیانے آکھدے نیں انسان ہسے نہ تے مرجائے تے ہاسا انساناں والا ہاسا ہونا چاہیدا اے چڑیاں وی موت تے گواراں دا ہاسا نہیں ہونا چاہیدا۔ ہاسے تے مخول نوں نقاداں نے کئی تھیں دتے نیں جیویں طنز تے مزاح، ٹچکر انگ، زکھوت، تمسخر، ہجو وغیرہ دراصل ایس ہاسے دے سہارے تے ای ایس لوک زندگی دے دن پورے کر دے ہاں مزاح دے حوالے تل ہاسہ ٹڈھ اے مزاحیہ تے مخوالیہ ادب دا ایس ویکھدے ہاں کہ وڈے وڈے نقاداں نیں ہاسے دیاں تعریفاں کیتاں نیں تے کسراں کیتیاں نیں۔

ارسطو ہوری لکھدے نیں ”ہاسے کسے ایجیے کوچیاں گھاٹ نوں ویکھ کے آؤنہ اے“ جیدے وچ درد تل دی کوئی شے نہیں ہوندی“ ارسطو توں بعد وڈے انگریزی دے نقاد ”ہاہر“ آکھدے نیں ”ہاسے بندے دی اوہ وڈتوں اے جیہڑی دوجیاں دیاں کمزوریاں یاں اپنیاں غلطیاں دے ٹا کرے تل جم دا اے“ ہاسے مخول تے مزاح دے حوالے تل گل کرنیاں تیجے نمبر تے ”کانٹ“ ہوراں دا ناں آؤندا اے جیہڑے ہاسے دے بارے گل کرویاں دس پاندے نیں کہ۔

ہاسے اوہدوں ہسٹدا اے جدوں کوئی شے ہوندی ہوندی رہ جائے تے سلڈیاں آسں اک دم پانی دے پیلے وانگوں ٹٹ کے مک جان جنہوں ایسں انج وی آکھ سکدے آن کہ سلڈیاں سدھراں اک غبارے وچ بھریاں ہونڈیاں نیں تے ایسں اوہناں سدھراں دے پوریاں ہوون دے چاء تے مان وچ بڑی بیقراری تل کے منزل دل ودھ رہے ہونے آن کہ اچانک اوں

غبارے وچ موری ہو جاندی اے تے سٹیاں ساریاں چاہتاں تے سدھراں اڈ جاندیاں نیں۔
ایس اڈن نوں ایس ہاے دانل دیندے ہاں۔
”برگساں“ ہاے دے حوالے نال آکھدے نیں۔

ڈنگراں تے ایس اوہدوں سدھے آں جدوں اوہ انساناں والیاں حرکتاں کردے نیں تے
انساناں تے اوہدوں جدوں اوہ ڈنگراں والیاں حرکتاں کردے نیں ایناں تعریفاں دے چانن وچ
جدوں ایس پنجابی لوک ادب ول جھاتی مارنے آں تے سانوں ہاے مخول تے طنز مزاح دے
بڑے سوہنے نمونے ملدے نیں اصل وچ پنجابی ہمیشہ ای زندہ دل واقع ہوئے نیں ایہو زندہ
دلی اوہناں دے ادب وچ وی اپنی پوری چمک تے شک نال سدھ جیوندی جاگدی رہے گی تے
آون والی نسل نوں مایوسی تے بے امیددی دے خیرے توں بچاندی رہوے گی۔

پنجابی زبان دے محاورے، اکھان، بولیاں، لوک کہانیاں، لوک گیت نثری ادب تے پنجابی
شاعری وچ پنجابیاں دی زندہ دلی تے ہاس رس دے وڈے وڈے نمونے نیں۔

چوہدری افضل پرویز ہوری اپنے اک مضمون ”لوک گیتاں وچ پنجاب دا مہماندرا“ وچ
لکھدے نیں۔

”پنجاب ایناجی داراے کہ اوہ دکھاں تے اوکڑاں نوں وی ہس کے جردا اے اوہ ٹچکر
وچ ای اوہناں نوں اڈا دیندا اے کسے وی قوم دی زندگی دے نرے پن نوں اوہدی زندہ دلی
تے ہاس رس نال مایا جا سکدا اے، پنجاب دا ایہہ روپ اوہدے مزاجیہ لوک گیتاں وچ وی
بھدا اے“

مخول ہاے تے مزاج داسب توں وڈا انگ لوک گیتاں دے حوالے نال ”جگنی“ وچ ملدا
اے کیوں جے جگنی منڈیاں تے جو اتناں دا گیت اے جنہوں اوہ وہیل ویلے کماں کاراں توں
دھیلیاں ہو کے بولدے نیں، جیدے وچ اوہ اپنے دکھاں درواں دا روٹا نہیں روندے سکوں
ہاے تے مخول دیاں گلاں سن سنا کے اپنے تے اپنے سنگیاں دے دکھاں درواں نوں بھلانڈے
نیں تے چار چوہیرے نوں رشانڈے نیں جیویں کوئی اپنے یار دا ذکر ایسراں کردا اے۔

میری جگنی دے دھاگے چار

میرا اکو سرور یار
 اوہدا اکھتا ڈیڑھ کنال
 تے وچ کھوتے پگدے چار
 اوہدا ہر ہٹی تے اوہار
 اوپیر میرا جگنی کہندی آ
 ہیرہی نام اللہ دا یندی آ
 جگنی جاوڑی چکڑالی
 منڈے لنگڑے
 گنجے ہالی
 چن میرا جگنی لیراں دی
 اوہنوں مدد پنجال پیراں دی
 جگنی جاوڑی آ پڑھانے
 لوکی گنجے لو لے کانے
 سروں تنگے تے پیروں لنگھانے
 پیر میرا جگنی کہندی آ
 ہیرہی نام اللہ دا یندی آ
 جگنی جاوڑی مٹور
 کڑیاں لہڑ منڈے چور
 سائیاں اگے وتی ٹور
 اوچن میرا جگنی کہندی آ
 ہیرہی نام علی دا یندی آ

جگنی بڑی مشہور تے دل لگن والی لوک صنف اے جنہوں جوان تے بڑھے سارے ای

بڑے چاء تے شوق نل سن دے نیں۔ ایہدے وچ بڑے کھلے ڈلھے طریقے نل گل کیتی
جاندی اے ایہدے وچ تصوف، معرفت، حقیقت، عشق حقیقی مجازی دے سارے ای انگ
آوندے نیں تے مزاح دارنگ وی بڑا گوڑھا ملدا اے ونگی لئی اک دوہور جگنی پیش اے۔

جگنی جاوڑی مدرسے

منڈے چک کتاباں نے

خشی کھڑکی اوہلے سے

اوہیر میرا جگنی

جگنی جاوڑی ملتان

اوتھے بڑے بڑے پلوان

کھاندے گریاں تے بادام

مارن مکی کڈھن جان

اوہیر میرا جگنی

پنجاب وچ شادی ویاہ دے موقع تے سوانیاں جنج دا سواگت گیتاں نل کردیاں سن جدور
جانجی لاڑے ہوراں نوں لے کے کڑی والیاں دے پنڈ جانڈے تے اوس پنڈ دیاں زنانیاں کڑی
دیاں سیلیاں تے ہور لگدیاں لائیاں اپنے بوللاں راہیں آون والیاں دا آور بھاء کردیاں سن
اوہناں دے گیتاں وچ چھیڑ چھاڑ طنز و مزاح تے ہاسے مخول دارنگ بڑا گوڑھا و کھالی دیندا اے
ایتھوں تیکر کہ اوہناں دے گیتاں وچ منڈے نوں منڈے دے پیونوں تے اجتماعی طور تے
پوری جنج نوں بھیرا آکھیا جاندا تے آون والے جانجی ایناں گلاں دا برانئیں سن مناندے سگوں
خوش ہوندے سن تے ایہہ گیت اوہناں نوں چھیڑن تے بریاں آکھن توں اڈ ہوندے وی خوش
کرن لئی سن ایہہ گیت اک مکالے دی شکل اختیار کر جانڈے نیں کجھ کڑیاں پہلے بول بول
کے چپ کر جانیاں نیں تے فیرو جیاں کڑیاں اگلے بول بول دیاں نیں جیویں جنج آون تے
کڑیاں مخولہ انگ وچ جانجیاں لوں ایہراں آکھدیاں نیں۔

اک آکھدی اے
 آیوں وے توں آیوں وے
 ماں کتھے چھڈ آیوں وے
 دو جی کڑی بول دی اے
 آؤندی اے پئی آؤندی
 وچ چھپڑے دے پئی نہاؤندی اے
 اک

آیوں وے توں آیوں وے
 بھین کتھے چھڈ آیوں وے
 دو جی
 آؤندی اے پئی آؤندی
 شیشہ کجل لاؤندی اے

تے کجھ گیت ایسراں وے نیں جھیرے بڑے سخت جھینے ہوندے نیں تے اوہناں نوں
 دل تے بڑی سختی کر کے سنا پیندا اے۔
 ایہہ گیت مکالمے وے رنگ چ نہیں سگوں کڑیاں تے زنانیاں دل کے کٹھیاں بول
 دیاں نیں۔

ساڈے تے وہیڑے وچ مڈھ مکئی دا
 دانے تے منگدا رڑھ پڑھ گئی دا
 بھٹی تے چدی نہیں نلجیوں لچ تمانوں نہیں
 ساڈے تے وہیڑے وچ تانا تیں دا
 منڈے دا پوتے کانا سیں دا
 عینک لوانی پئی وے نلجیے او لچ تمانوں نہیں

کڑی تے ساڈی تلے دی تارے
منڈا تے لگدا چوہڑا پھیارے
جوڑی تے پھب دی نہیں
وے نلجے اوچ تمانوں نہیں

تے کدی کدی صرف جانجیاں نوں مخاطب کر کے آکھیا جاندا اے۔

تھوڑا تھوڑا کھایا ہے

گلیاں نہ ترکایا ہے

تے کدی صرف لاڑے نوں آکھیا جاندا اے۔

لاڑیا کسوتریا

تیری میں منجی تے موتریا

پنجاب دے منڈے تے جوان بڈھے تے یل ماہیا بڑے چاہواں تل گھونڈے نہیں پنجاب
دا خورے کوئی ای جوان ہووے گا جنہوں کوئی ماہیا نہ یاد ہووے یاں جنے کدی ماہیا نہ سنیا
ہووے حیاتی دے ڈا حڈے اوکھے ویلے وچ دلاں نوں خوشیاں دیاں چھلواں تے واواں پہچاون
لئی لوک گیتاں دی صنف ماہیا داسہارا لیا جاندا اے۔

کڑیاں تے منڈیاں دے ماہیے اوڈا ڈھونڈے نہیں کڑیاں دے ”ماہیے“ وچ ہاسے مخول
تے مزاج دے تل تل اک جبر تے غم وی شدت وی دکھالی دیندی اے بہرہی کہ لوک گیت
دیاں پر تہں تھلے لکی ہوندی اے جیویں اک کڑی آکھدی اے۔

بدو ملہی جاواں گے ۔۔

کلا شاہ ماہیا او تھوں قلعی کراواں گے

ماہیے وچ ہاسے تے مخول دے تل تل اک ان ہونی تے دھکے تل جوڑی ہوئی جوڑی
دی گل وی اے اک درد تے شدت دی کیفیت وی اے کڑیاں دے سارے ای ماہیے اپنے
اندر اک نئے نئے ہاسے دے تل اک درد تے سوز وی رکھدے نہیں۔ اسیں انج وی آکھ

سکدے ہاں کہ پنجاب ویاں ٹیاراں اپنے دلاں ویاں پیڑاں نوں ماہیا وچ سدیاں سدیاں انج
 بیان کر جانڈیاں نہیں کہ اوہ درد تے سوز نہیں رہندا سگوں اک ہاسہ بن جاندا اے تے پڑھن
 والے اوس ہاسے وچ ای اک پیڑ محسوس کر جانڈے نہیں۔ ایناں ہاسیاں وچ ای پیڑاں لکیاں
 ہوندیاں نہیں جیویں کسے ٹیار دے دل وی واج اے۔

کڑتی مرینے وی

توں وٹے بھن ماہیا میں تند پشمینے وی

سڑکاں تے گیٹی آ

کالا شاہ ماہیا کسے پالش کیٹی آ

چٹا وٹا پھاڑی دا

نہ ساڈا گھر بنیا نہ ماہیا کاری دا

آل دوالہ اے

ڈھڈ سو بھڑولے ورگامونہ وڈا سارا آلہ اے

ماہیا پار گیا

کپڑے دھونڈی نوں دو ڈنڈے مار گیا

آئی ہنسیری لال جہی

قد اوہ اوٹھ جھینڈا، اوہدی سوچ اے بال جہی

کالا کھیس قلندر اں دا

لوکاں دے چن ماہی ساڈا باندر جنگلاں دا

کڑیاں دے ایناں گیتاں وچ صرف ماہیے نال ہاسے مخول دارنگ ای نہیں ملدا سگوں
 اوہ اپنے دکھاں دا بیان گھر وچ وسدی سس بھیڑی دے ذکر نال وی کردیاں نہیں نونہ سس دا
 کدی وی نباہ نہیں ہوندا تے فیر ساڈے لوک گیت تے ایناں دوہاں رشتیاں دے ذکر نال
 ایناں ویاں لڑائیاں نال بھرے پئے نہیں نونہ کیوں اپنی سس دا ذکر کر کے خوش ہونڈی اے

تے دو جیاں لوں ہساندی اے۔

کوئی آری ٹٹ گئی اے

مرگئی سس بھیرئی ساڈی جان وی پھٹ گئی اے

کوئی آری تیز ہوئی

اج دن خوشیاں دا چھتوں ڈگ کے سس موئی

آئے دیاں چڑیاں نہیں

صابن دی گاچی توں نونہ سساں بھڑیاں نہیں

دکھ تے درد منڈیاں تے جواناں دے گیتاں وچ وی ملدے نہیں کیوں جے اوہ وی دل
رکھدے نہیں تے کدی کدی اوبناں تل وی معاشرہ دھرو کر دیندا اے جیرا کہ اوہ وی ہلسیاں
چ اڑا دیندے نہیں کیوں جے اوہ جانہ دے نہیں کہ ہن گل پئے ڈھول تے وجانے ای چین گے۔

آئے دی بوری اے

عقلوں انھی اے انج رنگ دی گوری اے

آآ کے سلاؤندی اے

کئے وانگوں لڑنگدی اے انج پئی گاؤندی اے

لوک گیتاں وچ خالص محول تے ہاسہ وندن والے بول اوہ بول نہیں جنہاں دا تعلق
چھڑیاں تل اے چھڑے جنہاں دے ویاہ نہیں ہوندے جیرا ویاہ وی اڈیک وچ ای بڈھے
پئے ہوندے نہیں جنہاں توں نت ویاہ دیاں آساں تے امیدیں رہندیاں نہیں جیرا روزه کے
نہ کے میار کولوں تر کھا کے دن گزار دے نہیں۔

دو کھانیاں نظارے لینے

واہ واہ موج چھڑیاں دی

تے جے کوئی آگوں گاہاں کڈھے تے ہس کے آکھ رینا۔

کاہنوں دینی اس کپتیبے گاہلاں

چھڑے دا کیہڑا پت مر جاؤ

تے کدی چھڑے اپنے گھراں دیاں نشانیاں دسدے نیں تے کدی سارے کٹھے برہ کے
اپنے اپنے دکھاں دا اظہار کردے نیں اپنیاں ساریاں بولیاں وچ اک بے اختیار کنکن والا ہاسہ
اے تے ایس ہاسہ وچ اوس درد تے دکھ دی کیفیت نہیں ملدی جیڑی کہ کڑیاں دے گیتاں
وچ اے اولے کم کرنے و پیلیاں برہ رہنا رتاں نوں گھور دیاں پھرنا ایناں مشندراں دا کم اے
جیڑے کھ دی نہیں کردے تے اوڑک ساری حیاتی خوار ہوندے نیں۔

کٹامن کے جھانجراں پائیاں

چھڑیاں دا شوق برا

چھڑیاں دے پت باراں

پر بابو کوئی نہ آکھے

دھوواں اپروں بیٹھ نوں آوے

اسہ گھر چھڑیاں دا

چھڑیاں دے دو چکیاں

پر پھین کوئی نہ چاوے

چھڑیاں دی ماں مر گئی

کوئی ڈردی رون نہ جاوے

اکھ بھل کے چھڑے نوں ماری

تے پٹ کے برو نہاں کھا گیا

جتنے بھنگ گھوٹا کھڑے

اوہ گھر چھڑیاں دا

اسیں رب دے پروہنے آئے

لوک سانوں چھڑے آکھدے

کوڑی نم نوں پتکے لگدے
ویسرے چھڑیاں دے

کدی کدی لوک گیتلں ویج ہسہ کھول تے مزاح پیدا کرن لئی لفظاں دے ہیر پھیر کولوں
وی کم لیا جاتہ اے دو جیاں زہاں دے لفظ دل مل کے اک سوہنا مزاح پیدا کردے نہیں جیویں
کوئی سلوی سراہیا آئی ایم ٹٹ coming میرا wait وٹ نہ کر ماہیا بولیاں ویج وی مزاح دا
رنگ بڑا سوہنا ملدا اے جیویں چھڑیاں دیاں بولیاں چھچھ لکھیاں نہیں۔ ایسراں ای لوکل دیاں
بولیاں جنہں ویج اک دو بے نوں تے کدی اپنے آپ نوں آپ ای مزاح دا نشانہ بنایا گیا ہوندا
اے۔

پے نلی دوانی کھوئی

لڈوواں دا بھاء بچھدی

تیری چک نہ سیت لے جینی

راہیاں نے رات کئی

تیرے دل دی میل نہ جلوے

نماہ اپھریں تیر تھل تے

لبیز دار دی تیویں

ہاتھ گلٹ دیاں

لوگ منگدی بر دیاں والا

تے تک تیرا ہے نہ پہیسیے

دو بے ملا قیاں دے لوک گیتلں وانگوں پونھو ہار دے لوک گیتلں ویج وی مزاحیہ تے طنزیہ
کھان ملے نہیں اوہنک دی بنسرتے انداز ساڑے لوک گیتلں توں دکھ اے۔
ہاسے کھول تے مزاح دے ایسہ رنگ ساڑے لوک گیتلں ویج تھل تھل تے ملے نہیں کدی

لڑیاں دی ککلی نے تھل وچ کدی گدھے نے جھکی وچ کدی ماہیے دے رنگ وچ تے
 کہ مرے یو لیاں دے انھن وچ پنجاب دے لوکل اپنے دکھن دروہن لوں ہاتے تے قول
 وچ ای لاو تا اے۔ تے ایہ کڑا لہ لوک گیت ایج وی سلاے دلاں لوں سارن لئی ہونے
 نیں۔

لوک گیتاں وچ گھننے

سوانیاں بھاویں دنیا دے کسے وی دیس دیاں ہوں گھنیاں نال بڑا پیار کردیاں نہیں۔ پر پنجاب دیس دیاں سوانیاں گھنیاں دیاں کجھ بوہتیاں ای بیجلیاں نہیں۔ ساڈے معاشرے وچ باڑیاں نوں نکی عمرے ای ہار شگھار دی عادت پادتی جاندی اے۔ میری ساڈے معاشرے دی عورت دی ہوئی ہوئی فطرت بن جاندی اے اصل وچ ساڈے معاشرے وچ ایسے دی اک عقیدہ چل دا اے کہ عورت نوں مرداں لئی پیدا کیتا گیا اے تاں جے ایسے مرداں دی دل جوئی کرن، پر اسلام نے عورت نوں اوہ مقام دتا اے، جیہدا دنیا دیاں دوجیاں قوماں تصور وی نہیں کر سکدیاں۔

عورتاں نوں معاشرے وچ اچا تے سچا مقام دین دے نال نال عورت دی عزت تے دوڑائی لئی تے معاشرے نوں دوجیاں زہر بھریاں برائیاں توں روکن لئی ساڈے مذہب اسلام نے اس نوں ایساں دے اصول دتے نہیں جنہاں تے عمل کر کے اسیں پاک تے ہدا و سدا خلوصاں تے پیاراں دیاں خوشبوداں نال بھریا ہو یا معاشرے قائم کر سکدے ہاں ایناں سونیاں جیہاں اصولاں چوں اک اچا تے سچا اصول ایسے وی اے کہ سوانیاں اپنے ہار شگھار نوں اپنے مخرماں توں اڈکے ہو راگے نہ کھولن۔

آکھن نوں تے یورپی ملکاں وچ زنانیاں نوں مرداں دے برابر حق ملے ہوئے نہیں تے اوہ اپنے آپ نوں آزاد خیال کردیاں نہیں پر فیرونی اوہ مرداں نوں سونیاں دکھالی دیون کارن ہر ویلے ایس کو شش وچ رہندیاں نہیں جے چنگے تے سوہنے لیرے پان دے نال نال لکھدے چمکدے ہوئے گھننے وی درتن، اوہناں دی چال، بولن دے انداز، جسم دی نمائش تے گھننے لیرے دے پچھے ایسواں سدھر کم کر رہی ہوتی اے۔

ایسے عورتاں ایساں دے کم ایس کر کے کردیاں نہیں تاں جے اوہ مرداں نوں بھلیاں لگن ایسے سوانیاں عیسائیاں دے اوس عقیدے و جھوں کردیاں نہیں کہ ”عورت مرد لئی پیدا کیتی گئی

اے تے اوہ مرد لئی صرف اک کھڈونے دی حیثیت رکھدی اے ”ساڈے ویس پنجاب وچ سونے نوں گننے دے طور تے بھانویں ورتیا جاندا اے پر فیروی ایہدا رواج بڑا اے سگوں کجھ لوک تے ایہدے ورتن نوں حرام آکھدے نیں تے ثبوت لئی نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں حدیثاں وی دسدے نیں سونے دے ورتن نوں ناجائز آکھدیاں ہوئیاں، میرھی دوجی حکمت بیان کیتی جاندی اے اوہ ایہہ دے کہ مرداں نالوں سوانیاں وچ نقل داسوہ ودھ ہوندا اے تے جدوں کوئی عورت معاشرے وچ کے اک عورت نوں سونے دے گھنیاں نال لدھی ہوئی دیکھے گی تے اوہدے دل وچ وی حسرت جاگے گی۔ جیہدے پاروں کئی معاشرتی تے سماجی برائیاں پیدا ہون گئیاں سونے دے مقابلے تے چاندی دے زیور مل وی آرام نال چاندے نیں سستے ہون پاروں ایس لئی اوہدی ترغیب دتی جاندی اے۔ جے گوہ نال دیکھیا جاوے تے عورت دے ایس چاء تے شوق نوں ودھان وچ مرد دا ہتھ بوہتا اے کیوں جے جدوں منکھ سمندر اں دیاں اتھاہ ڈونگھائیاں وچ لکے موتیاں تے پہاڑاں دیاں غاراں وچ پئے ہوئے لعل اں تے موتیاں توں ان جانوسی اوہ اوہدوں وی عورت دے روپ توں دادھان لئی جنوراں نوں شکار کر کے اوہناں دیاں ہڈیاں تے دندان اتھوں تیکر کہ پکھیر وواں دیاں پراں دے عورت لئی گننے بناندا رہیا۔ ایہہ روپ نوں چار چن لاون لئی ایہناں اوکھیاں راہواں توں لنگھن توں اڈ مرد نے عورت دے حسن دی تعریف کرن لگیاں وی کدی بخل تے کنجوسی کولوں کم نہیں لیا۔ ایہدی وجہ اے جے اج سوانی دے روپ دی تعریف وچ دنیا دی ہرزبان وچ کتاباں بھریاں پئیاں نیں۔

سونے چاندی تے ہور کئیاں دھاتاں دے زیور گننے بنان دا فن مرداں نے سوانیاں نوں خوش رکھن لئی ای سکھیا اے مرداں نے اپنے فن، محنت تے جذبے نال ایسراں دے زیور گھڑے کہ عورتاں اوہناں دے ہسن وچ پھس گئیاں تے اج ایس حقیقت دا انکار نہیں کیتا جا سکدا کہ ہر عورت دا جتھوں تیکر دس لگدا اے اوہ گننے ضرور پاندی اے سونے چاندی دے نہ ہون تے کج دیاں چوڑیاں ای پائندی اے پر انیاں ویلیاں وچ جدوں اے پنڈاں تھانواں وچ بینکنگ دا نظام نہیں سی ہوندا۔ لوک اپنے سرمائے نوں وٹے زیوراں دی شکل

وچ ای رکھدے سن ایسوی زیور کدی اپنیاں سکیاں نوں دور کر دیندا یاراں وچ پھٹاں پاویندا
 بدگمانیاں تے شکاں دے دلاں وچ ڈھیر لاویندا تے کدی ایسوی سونا چاندی تے کچ بیگانیاں نوں
 نیڑے کر دیندا دور وسدیاں نوں ویٹریاں وچ لیا کھلار دا اسیس لوک گیتاں راہیں دیکھدے ہاں
 کہ سوانیاں گھنیاں نال گوڑا پیار رکھن پاروں وی اپنی اک ڈاھڈی وڈی کمزوری رکھن
 پاروں وی جدوں کدی خنوارے تے یاں کونت وی عزت تے اٹکھ تے کوئی حرف آونا کوئی
 انگلی اٹھنی تے اوس اپنے زیور نوں سارے گمنے نوں داء تے لاوینا ایسوی پنجاب دی عورت دا
 بلن ایس تے ایسوی اوہدی شان اے کہ اوہ اپنی عزت لئی اٹکھ لئی زیور تے کیہ اپنی جان وی
 قربان کر دیندی اے۔ زمین دا مالہ بھرنا ہووے یاں شریکے برادری وچ اپنا تک رکھنا ہووے
 کے واقرض دینا ہووے ویراں نوں بچانا ہووے یاں دھیاں بھیناں دی عزت دا مسئلہ ہووے
 زیور نوں قربان کر دینا جاندا اے۔ لوک گیتاں دے ویٹریاں وچ دو جی چیز دا جیر رنگ دسدا
 اے اوہ اے ایہناں گھنیاں تے ون سونے زیور اں دی فرمائش کدی ماہی دے پردیس
 جاون توں نار دا گننے وی سدھرنوں دل وچ ای رکھنا کیوں بے ماہی نالوں زیور تے گننے چنگے
 نہیں ہوندے۔

ساڈی رہل وچ شریکے داساڑ کٹ کٹ کے بھریا ہویا اے۔ آپے وچ خون دے رشتے
 اک دوجے دے شریک بن بہندے نیں۔ ہمدے دسدے چاچے تائے ماے تے پھوپھی
 خالہ دے دھیاں پتر زمیناں، زیور اں تے دولتیاں دیاں دتھیاں پاروں یاں رسیاں دھر کے زمین
 ونڈن پاروں اک دوجے دے ویری تے شریک بن بہندے نیں۔

لوک گیتاں وچ ایسے ویر 'حسد' تے شریکے برادری نوں زیور اں تے ون سونے گننے پاء
 کے ساڑن دے لشکارے صاف دکھالی دیندے نیں۔

دو پتر اناں دے

بول شریکاں دے، جیویں پھٹ تلواراں دے

کنکے دیاں پیپنیاں

جوڑی ویکھ کے ماہیے دی پیناں سڑن شریکینیاں

آلے وچ ٹھیکریاں

برخاسواں دے دے وے پیناں سڑن شریکناں

پنجابی "ماہیے" دے نال نال سوانیاں تے گھبرواں دے من پسند گیت "بولیاں" وچ وی شریکے برادری دے ساڑنوں محسوس کیتا جا سکدا اے کدھرے گھنیاں وی فرمائش دے نال کدھرے شریکے دی گل توں ڈرن پاروں کدھرے اوہناں دے طعنیاں پاروں تے کدھرے اوہناں نوں ساڑن پاروں اوہناں دا ذکر کیتا جاندا اے۔

ٹونباں لے دے وے

میں بولی شریکاں دی وہیونی

ٹونباں وچ کے ماملہ دے دے

سنائیں نہ شریکے نوں

اج دادور مادہ پرستی دادور اے ہر منکم دولتاں مگر شہرتاں مگرتے راتورات امیر بن دے چکراں وچ اے پیسے دی دوڑ وچ اے لوک اپنی تیز نئے جان دے نیں کہ کوئی مڑ کے نہیں ویکھدا کہ کون کتھے رہ گیا اے کہرا رشتہ پیراں تھلے آن کے پھس گیا اے کہید اول ٹٹ گیا اے کون اکلاپے وچ مر گیا اے کہیدے جذبیاں تے احساساں نوں سولی ملی اے کون وسدی دنیا وچ کلا رہ گیا اے سدے و سدے لوکاں وچ کون روندیاں رات گزار دا اے ایناں گلاں نال مادہ پرست معاشرے نوں کوئی لگاؤ کوئی لگن نہیں ہوندی کوئی مرے یاں جیوے سے یاں رووے دے یاں اجڑے اوہنوں اپنے مقصد نال غرض پیسے نال پیارا اے۔

ایسے لوک حرص تے ہوس دے پجاری نیں کسے دے پاک تے پوتر جذبیاں نال کسے دے دلاں دے احساساں نال ایس معاشرے دے لوکاں نوں دور داوی کوئی تعلق واسطہ نہیں ہوند لوک گیتاں وچ اک ٹیارا ایہناں لوکاں نوں مندی اے اپنے ڈھنگ نال کیوں بے ٹیارا نوں پتہ اے موتیاں تے بیریاں دے پجاری لوک، دولتاں تے جھوٹھیاں شہرتاں خریدن

والے لوک دنیا کھشن والے لوک لوکاں دے دلاں تے لوکاں توں بے خبر لوک کدی وی دلاں
دی قدر نہیں کردے جذبے تے احساس دی قدر نہیں کردے محبتاں تے پیاراں دی قدر
نہیں کردے اہمہ لوک قدر کردے نہیں تے صرف پیسے دی۔

ایہناں موتیاں دے ڈھیرول تک کے اپنے دل نوں سمجھاؤن دا جیڑ طریقہ سانوں لوک
گیتاں وچ ملدا اے اوہ کجھ ایسراں اے۔

کتے بھل نہ جائیں مناں میرا

موتیاں دا ڈھیرو کجھ کے

ایتھے موتیاں دے لوک پہاری

تے ہنجواں دا مل کوئی نہ

کوئی چولہہ درزی دا

اگ لاواں گھنیاں نوں ماہیا مل گیا مرضی دا

میرا ہور سوال نہ کوئی

تے اک میرے دکھ وندے

زیوراں گھنیاں تے دولتاں توں بے زاری، مادہ پرست معاشرے دے مومنہ تے تھپڑ
نیں اہمہ بول میناراں دے دلاں دے عکاس نہیں، سوانیاں بوہتا کر کے گھنیاں نال پیار کر
ویاں سن تے صرف ایس لئی کہ ویلے کویلے کم آوے گا نہ کہ اپنے بناؤ سنگار لئی تے نمائش لئی
لوک گیتاں وچ کدھرے تے گھنیاں دی فرمائش اے ماہی اگے یاراں اگے تے
کدھرے ایہدے کولوں بے زاری اے ماہی دے دور جاؤن کر کے وچھوڑے دے ڈرتوں
تے کدھرے خالی زیوراں تے گھنیاں دا خالی ذکر ای اے۔

سوہرے کولوں گھنڈ کڈھ دی

ننگار کھدی کلپ والا پاسا

گھنڈ کڈھ دی کلپ ننگار کھدی

چھڑیاں دی ہک لوہن لئی

نیاں راں اپنے ماہی کولوں لوٹنگ دیاں، چند دیاں تے کلیاں دیاں فرمائشاں بڑے چاہواں نال
کردیاں نہیں، ماہی دا جتھوں تیکروس لگدا اے اوہ لوٹنگ تے چندوی فرمائش پوری کردا اے
تے بے نہ کر سکے تے فیر گلی وچ آونا جانا ای چھڑ ویندا اے۔

ہدی نے چند منگیا
یار چھڑ گئے گلی وچ آونا
یار چھڑ گئے گلی دا پھیرا
ہنجاں دے تویت بدلے

تے کدی ترنجاں وچ برے کے ڈنڈیاں تے کانٹے دیاں گلاں ایساں وی کیتاں جانڈیاں
نہیں۔

مندری دے دو تھیوے
چنگا ہووے چن ماہی، مینوں ڈنڈیاں گھرا دیوے
کل ہتھی چوں نکل گیا
کانٹے کیہ منگ بیٹھی، اوہ کانٹا بدل گیا
باگے وچ دو کھوہیاں
عید آئی ماہیاوے، مینوں لے دے کلپ سویاں

ساڈے لوک گیتاں وچ ایویں ای مونسہ چک کے فرمائش نہیں کردتی جانڈی سکوں نار
نوں پتہ ہوندا اے کہ میرا ماہی کتے جوگا اے نتھ جوگا اے یاں تویت جوگا، ڈنڈیاں دی فرمائش
دے قابل اے یاں کوکے تے کلپ لے کے دے سکدا اے یاں ایہدے کولوں بندے منگے
جان یا لوٹنگ گانی لئی آکھیا جائے یا کبہنتھے لئی بازو بند واسطے مجبور کراں یاں گجرے لئی کانٹے

لے کے دے سکدایا مندری جھانجراں سنگیاں جاون یاں چھلے۔ کدی گل ابرہہ کہ سارے
گھنیاں واڈ کرتے فرمائشاں لوک گیتاں وچ وکھالی دیندیاں نہیں تے بچے نکی توں نکی فرمائش
وی پوری نہ ہووے تے فیرواج آوندی اے۔

باگے وچ سینہ ورہیا
کردتی آنہ اکوں
چھلے جوگی وی نہیں اڑیا

گھنیاں دیاں فرمائشاں لئی وی ناراں تے تیاراں بڑے بڑے ڈھنگ ورت دیاں نہیں
کدی گدھیاں وچ ماہی دے جس گاؤں وا آکھ کے تے کدی شریکاں وی بولی دا حوالہ دے کہ
کدی تڑی نل روٹی نہ پکاون دی آکھ کے گھنیاں وی فرمائش کیتی جاندی اے گھنیاں دا
بوہتاڈ کراہیے تھال ککلی تے گدھے نالوں بولیاں وچ وکھالی دیندا اے جیویں۔

تیرے جس گدیاں وچ گانواں
ڈنڈیاں گھڑا دے مترا
ڈنڈیاں گھڑا دے دے
میںوں بولی شریکاں ماری
ڈنڈیاں لے دے دے
نئیں تے میں نینوں روٹی پکانی

ایہناں چمکدے تے لکدے گھنیاں واڈ کر گھبرو وی اپنے ماہیاں تے بولیاں وچ کر
دے نہیں۔

تیرے کناں وچ والیاں نہیں
جتھوں وی توں لگھ گیسوں
ہل ڈک لئے ہالیاں نہیں

چن چڑھ کے تے اوہ آیا
کالیاں کلپاں والیئے
تیری گت نے بنیر پایا

شکوے شکایتاں گہنیاں دے نہ طمن دیاں ہوں تے بھانویں گہنیاں دیاں ہوں
لوک گیتاں وچ ایہناں دارنگ بڑا گوڑھا اے ویاہی وری میار اپنے باپونوں اپنی کس دیاں
چمکدیاں والیاں وکھ کے آکھدی تے دوجیاں کڑیاں اوہدے باپولوں جواب دیندیاں نیں۔

میری کس دے چمکدے والے
باپو مینوں سنگ لگدی
اوہنے اپنے شوق نوں پائے
تینوں کاہدی سنگ عینے

جوان تے گھبرو اپنیاں ناراں تے میاراں دیاں گہنیاں دیاں فرمائشاں پوریاں نہ کر
سکدے ہوں تے اکوں لڑدے نہیں کہ اوس نے گہنیاں دی فرمائش کیوں کیتی اے
سگوں بڑے پیار تے محبت بھرے انداز نل سمجھاندے نیں۔

سکھ منگ جندڑی دا
تیری جندڑی نوں لونگ ہنہیرے
میری خیر منگ گوریئے
دن چ حدے لوں لونگ ہنہیرے

گہنے بھانویں زانیاں نوں بڑے پیارے تے سوہنے لگدے نیں پر سوانیاں اپنے گھراں
نوں سکھی رکھن لئی ایہناں گہنیاں نوں ماہی توں دیوراں توں تے اپنیاں انکھیں تے عزتیں
غیرتاں توں قربان وی کر دیندیاں نیں کدی کدی اوہناں نوں اپنی کس نل تے نند نل وی لڑنا

چندا اے ایناں گھنیاں پاروں تے اوہ اپنے گھرنوں وسدا رکھن لئی مندنوں آکھدی اے۔
 نندے جاسو ہرے

بھانویں لے جاکنتاں دے والے

زیوراں چوں ستاتے بڑے آرام نل خریدیا جاون والا زیورونگاں چوڑیاں اے میرا ہر
 کوئی آرام نل خریدوی یندا اے تے فیر سوانیاں بڑے چاہواں نل ایسوں پاندیاں وی نہیں
 ایناں ونگاں وی چھنکار لوک گیتاں وچ بڑی ابھرویں اے۔

بھن سٹیاں سہاگ ویاں چوڑیاں
 جنہاں دے راتیں یار وچھڑے
 تیرے ہاسیاں نوں تیلیاں لانواں
 راتیں میری ونگ ٹٹ گئی

پیراں دے زیوراں جھانجراں واڈکروی بڑے رنگ تے ڈھنگ نل کیتا جاندا اے۔

ساڈے بھانے رب رسیا
 ساڈی رسی گئی جھانجراں والی
 دودھ رڑکے جھانجراں والی
 کینٹھے والا دھار کڈھ دا
 سک سرمہ مرے کس کم دا
 چنٹاں دے مینوں لے دے جھانجراں

لوک گیتاں وچ صرف فرمائشاں ای نہیں نہ ملن دے گلے شکوے ای نہیں سکوں جدوں
 فرمائشاں پوریاں ہو جاون تے بڑے چاہ نال تے بڑے پیار نل فرمائشاں پوریاں ہوون واڈکروی
 کیتا جاندا اے جیویں کسے بار دے بول نہیں۔

ساڈے سجھا لیا کے دتی
توینتزی سونے دی
ڈوروث کے گلے وچ پاواں
متر اتویت بن جا

کدی کدی گھنے دی سوانیاں دی سجان بن جانڈے نیں تے گھبرو سوانیاں تے ناراں دے
زیوراں توں اوہناں دی پہچان کروے نیں۔

نتھ والی دے مگر نہیں جانا
تے لونگ والی نہیں چھڑنی
لونگ والی نے نبھالیے گوڈے
تلی والی کھال ٹپ گئی

تے کدی ایہو لونگ دے لشکارے تے کوکے ویاں چاننیاں منڈیاں نوں ملنگ کر چھڑ ویاں
نیں۔

تیرے لونگ دی چاننی مارے
پالے لے گوریے رنے

ایہہ گھنے کڑیاں دی جند جان تے مان ہونڈے نیں ماہی ولوں ملے چھاپاں چھلے تے ڈنڈیاں
بھانویں گواچ دی جاون تے ایناں دکھ نہیں ہوندا جتا ویراں تے باہل دے دتے ہوئے
گھنیاں دا۔

کڑیاں اپنے ماہیاں دا ہر تھاں مان وارھانڈیاں نیں تے اپنے گھنیاں دا ذکر وی بڑے مان
نال کردیاں نیں اپنے ویراں دے جس تھاں تھاں گاؤندیاں نیں۔
چھاپاں ویریاں

چک کے سینے لاناواں

ترنجناں تے گدھیاں وچ جدوں ہاٹن کڑیاں کشھیاں ہو کے بیٹھدیاں نہیں تے اپنے
اپنے گھراں دے دکھ سکھ اک دو جے نوں دسدیاں تے پچھدیاں نہیں جیویں اک گدھے وچ
نہیاں اپنے دکھ دا ذکر ایسراں کر دی اے۔

سارے تے گننے میرے ماہیاں نے پائے

اکو تویت اوہدے گھردانی

جدوں لڑداتے

لاہ دے لاہ دے کروانی

مکدی گلی امرہ کہ لوک گیت کے وی تمذیب والشکارا ہوندے نہیں جنہاں چوں اسیں
اوس علاقے دا ماضی دیکھ سکدے ہاں۔ لوکل وی اوس ویلے دی گھروکی 'معاشی معاشرتی'
مذہبی زندگی دے جھلکارے دیکھ سکدے ہاں لوکل دیاں رسماں ریتاں 'رواجاں ویلے دیاں
لوڑاں تھوڑاں داہی بیجی خوشیاں دے چاء سجاتے روگاں دا ذکر لوک گیتاں وچ دکھالی ویندا
اے۔ ایس توں اڈ جیون توں مرن تیکر داسارا اوسیب ایہاں لوک گیتاں وچ محفوظ اے۔

فہرست کتب

قروغ ادب اکادمی ۱۰۸- بی سیٹلائٹ ٹاؤن گوجرانوالہ

۱۰۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	تن دستی وچ درد بلازاں
۲۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	میرت حضور دی
۸۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	ایسہ نہیں میرا پاکستان (انعام یافتہ)
۸۰-۰۰	بابو جاوید گرجا کھی	ساڈی دستی
۲۰-۰۰	بابو جاوید گرجا کھی	رلدے ہیرے
۲۰-۰۰	بابو جاوید گرجا کھی	ست ڈراے
۳۰-۰۰	بابو جاوید گرجا کھی	ہریاں مرچاں
۲۰-۰۰	بابو جاوید گرجا کھی	زندہ لاشاں
۳۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	دھرتی میرا مان
۵۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	سک دی ڈالی
۶-۰۰	محمد اقبال نجفی	ٹم ٹم تارے
۳۰-۰۰	محمد عارف	روندی ری فرات (مرتب)
۲۰-۰۰	حفیظ احمد ایم اے	عزم منارا (مرتب)
۲۰-۰۰	غلام مصطفیٰ بیکل	اقبال قلندر (مرتب)
۲۰-۰۰	عنایت انجم	دنکاں ست رنگیاں
۲۵-۰۰	اشرف شرفی	چاشن بھرے سویرے
۳۰-۰۰	غلام مصطفیٰ بیکل	ڈونگھے پانیاں دی چپ
۳۵-۰۰	امجد حمید محسن	گواچے سننے
۳۰-۰۰	بشیر عابد	تریل ہنجاں دی
۳۰-۰۰	سجاد مرزا	اکھراں ہتھ زنجیراں
۲۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	کٹڑے پھل
۳۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	سچے سوتی

Marfat.com

﴿اسلام علیکم دوستو﴾

جیسا کہ آپ سب جانتے ہیں۔ کہ پاکستان میں ہر بندے کی اتنی طاقت نہیں ہے۔ کہ وہ کتاب خریدیں دکان سے یا آن لائن کسی سائٹ سے۔ سو ہم نے تہیہ کر لیا ہے۔ کہ جتنا ہم سے ہو سکتا ہے۔ ہم آپ نے مطالعے کے شوقین بہن، بھائیوں کیلئے مفت کتابیں فراہم کر چکے۔ اس کار خیر میں آپ کا تعاون بھی نہایت ضروری ہے۔ ہمارا بہترین تجرباتی ٹیم دن رات مختلف موضوع کے کتابیں تلاش کر کے اپلوڈ کرتے رہتے ہیں۔ ہمارے اس سائٹ سے آپ اسلامی تاریخ، مختلف ممالک کی تاریخ، جنگ، شاعری (اردو، پشتو، پنجابی، سندھی، بلوچی، انگریزی)، سیاسی، اسلامی کتب، بچوں کے کتاب، ناولز، ڈائجسٹ، نیوز، جہاد کتب، اکاؤنٹ بک، ایڈیٹ بک، ایم سی کیوز، کمپیوٹر بک، کمپیوٹر اردو کتب، سافٹ ویئر اور بہت کچھ بالکل فری ڈاؤن لوڈ کریں۔

Dear Friends.

The objective of this site is only to upload best book in pdf format and download our best users these books free of cost. Most of peoples whose eager of study but do not have strong financially to purchase books from shop or online. So we solve the problems of this types peoples and upload Islamic History Book, Islamic Books, Novels, Poetry, War, Kids Books, Accounting Books, Audit Books, Computer Books, Computer Urdu Books, Software, Countries History, and much more free of cost.